

PIPI GONTO

MARVAILHOU BREZONEK

GANT

E AR MOAL

DIR-NA-DOR

SKEUDENNOU

GANT

MADURET

PIPI GONTO

PIPI GONTO

MARVAILHOU BREZONEK

GANT

E. AR MOAL (*DIR-NA-DOR*)

SKEUDENNOU

GANT

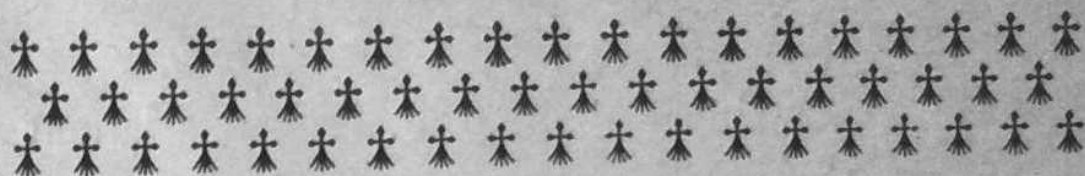
E. DUDORET

SANT-BRIEK

RENÉ PRUD'HOMME, MOULLER-LEVRER

1902

KINNIG

Al levr-man a zo kinniget da gement Breton e lenno.

Kinniget eo, da gentan, da holl labourerien ha micherourien Breiz-Izel, en o zouez, d'am zud, dreist-holl d'am mam ha d'am moereb, d'am c'hoar, d'am breudeur, d'am holl gerent a bep tu, beo ha maro, bet o lignez a holl-viskoaz labourerien kalonek war douar Breiz-Izel.

Kinniget eo en pep mereri, ouспен d'an tad ha d'ar vam, d'ar vugale ive. En gwirione, grêt è bet evitè, da zeski d'ê lenn ha karout ar brezonek, o rei d'ê drezan, en eur giz a blij d'ê, skoueriou fur ha kenteliou mad.

Ar skeudenno anean a zo evitè : tennet int bet gant eul liver yaouank dezuz Locquenvel, Emile Dudoret, en oad c'hoaz da vean o breur henan, zavet eveltè er

vro-man, gant tud henvel ouz o re. Trugare a larfont d'ean, evel a laran me aman.

Pen-da-ben, al levr a zo grêt en sonj dioutè : skrivet sklêran ma zo gallet, gant peadra da diduan o spered.

N'e ket re vraz, n'e ket re ger ; allaz ! bugale Breiz n'int ket pinvik, nag o zud ive.

Ra vezo eta digoret d'al levrik-man dor ha kalon an holl vugale a Vreiz-Izel ; ra vo gantè digemeret mad *Pipi Gonto*, er c'horn uhelan deuz an oaled, ha gras d'ean da lakaat eur-vad dre lec'h ma tremeno.

Bihan ha dister, al levr n'e ket eul levr a wiziegez ; koulskoude, e fell d'in ive e ginnig d'an dud gwiziek war ar brezonek, rag ar peadra dioutan a zo eur freuz deuz ar c'henteliou am euz bet gant darn anè. Fell a ra d'in hanvan ha trugarekaat war an dro an Otro Chaloni Ar Pennec, rener en Kloerdi braz Zant-Briek, hag an Otro Vallée, rener *Kroaz ar Vretoned*, rag d'è o-daou oun dleour, evit an darn-vuian, da vean troet, spered ha kalon, warzu ma bro, betek kaout breman eleiz a dudi o skrivan en brezonek.

N'hallan ket ankouaat *Kroaz ar Vretoned*, he deuz grêt da *Bipi Gonto* an digemer kentan, ha dalc'het bepred aboue, gant he holl lennerien, d'ober d'ean fas vad. Pegen evuruz oun bet o kaout ar gazeten-

man ! Na pegement a re-all, ma ouvejent, eveldon breman, pegen mad è tanvaat yez e vro hag e skrivan, a deufe ive da c'houlèn ganti digemer !

Trugare, evit achui, d'an holl dud, prenerien al levr-man, o deuz bet ar vadelez da zigas d'in o hanoio arôg ma oe grêt. Karout a ran a greiz kalon e vije digoueeet mad gantè, hag e vije paet d'è gantan o fiars vad.

Ha breman, kerz, levr bihan, ha ma rey Doue drezout, da Vreiz-Izel ha d'he holl bugale, an holl vad am euz c'hoant.

ERVOAN AR MOAL.

Kervabrouz, an de kentan ar bla 1902.

KENTSKRID

Eur gontaden, diou gontaden,
Manet eo ma c'hoz kazek er fontigel;
Jech war he fenn, jech war he rer,
Hag e teuio er-maez a-sklj kaer.

Marteze 'peuz anavezet Pipi Gonto : eur pôtr koz treut, gant eun torkad bleo loued a gouee war e zaoulagad, eun tok ledan, eur penn-baz dero, hag eur pennad korn-butun ken berr, ken berr, m'an evoa mogedet e fri d'ean a oa ken du hag eur chiminal.

Pipi Gonto n'an evoa na tad na mamm, na breur na kar ; n'an evoa micher ebet kennebeut ; ha, koulskoude, Pipi na vanke ket a vara d'ean, me laro d'ac'h penôz : Pipi a oa eur marvailher kaer. Eur

zac'h an nevoa war e skoa da lakât e vara, hag eun all an nevoa c'hoaz hag a oa leun a varvailho : 'vit eun tamm bara laket d'ean en e val, Pipi a jache deuz ar zac'h-all eur marvailh, hag, eur wech deut er-maez, na vije ket hadlaket e-barz : Pipi na gave ket d'ean e vije mad boed hadtommet.

Red e vije d'ac'h bean klevet pe welet anean. Er goanv, war-dro zerr-noz, Pipi a arru en eun ti mad bennag, rag Pipi eo tano e fri.

— Arru eo Pipi ! hag ar chas da harzal, hag ar vugale da youc'hal : « Mamm, fenez nan in ket da gousket ! » — « Tostaet war groec'h, Pipi ! » ha laket Pipi war ar chipot, er c'horn uhelan deuz an oaled, roet d'ean eur skullad zouben domm, eur skullad jist.

— « Tonton Pipi, eme ar pôtr bihanan, laret eur gontaden d'ur. »

— « Gortoz eun tamm, ma fôtr, eme e vamm, m' an evo debret Pipi e goan. 'Pet sonj, Pipi, aman e chomfet fenez. »

— « Mad, mad ! » eme Bipi.

Arru eo an ôc'h hag e dud d'o c'hoan :

— « Arru e oaz, Pipi ? Mad sur, mad sur ! »

Debret koan, gwalc'het ar skullo, gret eur c'hlaouia-sen vad a dân, laket an tân war ar c'hernio-butun, ar merc'hed tapet gante bep a gegel, ar vugale bodet

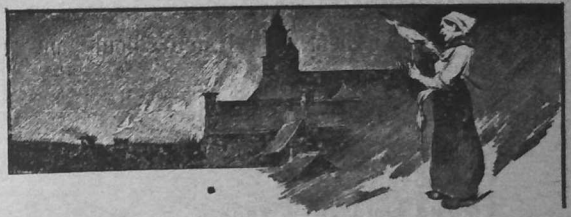
en-dro da Bipi ha dislontret o daoulagad warnean :
« Doue hag ar Werc'hez da vo meulet ! » eme Bipi ;
mad eo an tôl ; ha sethu Pipi da stagan ganti.
« Fenez, mar be bolante Doue, me 'displego
d'ac'h.... »

Raktal ar merc'hed da zavel o fenn, 'n eur c'hlebian
o biz, ar vugale da zigeri o geno, ar bôtred da dostât.

I

Pipi ar Bourdou ha Yan an Asanter

Pipi ar Bourdou ha Yan an Asanter

I

Fenoz, tud vad, Pipi a gonto d'ac'h *farz an daou Gernevad*, tud a spered, mez gaouiad, Pipi ar Bourdou ha Yan an Asanter.

Eur wech e oa, eur wech na oa ket, hag eur wech e oa bepred.

Hag e oa eun den yaouank hag a ye da Zant-Briek da welet e vestrez ; setu klasket gantan eur c'hi, (eur c'hamarad, mar geo gwell ganae'h), da heuilh anean.

A-raog mont en hent, hag hen o c'houl gant ar c'hamarad-ze :

— « Yan, gout a rez laret gevier ? »

— « Perag ? » 'me Yan, souezet kaer.

— « Lar d'in bepred. »

— « Heu ! heu ! » 'me Yan.

— « Mar n'ouvez ket livan eur gaou, me 'glasko eun all da zont ganin. »

War-ze, Yan hag an nevoa klevet komz, en eun doare mad, euz kôl-pome, karotez ha pesked Sant-Briek, Yan hag a oa, naontek vla 'zo, oc'h invori petra 'oa ar môr, petra 'oa eur vag, o kregi en brec'h Pipi en eur laret :

— « Chilaou, Pipi, te 'zo speredet kaer ; mar zo gevier da laret, lar ane ; me a vo bepred a-walc'h evit asanti ganid. »

— « Deomp 'ta, eme Bipi, ha sonj erfad penôz deuz a asanti ganin, e vefomp digemeret en Sant-Briek. Lar bepred eun hanter muioc'h evidon !... Ha neuze, a-rôg e vefomp arru en Sant-Briek, me 'm o disket d'id da gentel. »

Ët an daou-man en hent, Yann war-lerc'h, Pipi eur pennadig a-raog.

'Benn o devoa graet eun doare diou leo, e klevjont eur c'hloc'h o son.

— « Pipi, 'me Yan, ha kleier Sant-Briek eo a glevomp aze ? »

— « Gortoz eun tamm ma vefomp tremenet en Louargat. »

Tremen a rejont er vourc'h (1), ha gret o devoa adarre war-dro eul leo, pa arruaz gante eun toullad marc'hadourien, tud hag a blij d'e, 'vel ma ouveet, klevet an doareo :

— « Chilaouet eta, den yaouank, eme unan ane da Bipi ; n'euz man a neve en Louargat ? »

— « Nan zur, ma den mad, man a gaer da laret d'ac'h ; 'met breman zouden, pa deu sonj d'in, damdost d'ar vourc'h, em euz gwelet, 'koste an doufle, eur marc'h hag a beure, hep 'n em ziezan, tri devez falc'had dreist d'ar c'hleun. »

— « Petra ! petra ! 'me ar varc'hadourien ouz en em zellet ; heman 'zo zur deut kwit euz a Zinam. »

— « Ma na gredet ket ac'hanon, ma zud kez, eme Bipi, goullet gant an hini 'zo du-hont war-lerc'h. »

Ar varc'hadourien o c'hoarzin a yeaz da gâd Yan.

— « An den yaouank 'zo o vont aze en ho rôg n'eo ket fur a-walc'h ! »

— « Feta 'vad ? » eme Yan.

— « Kredet d'ac'h en euz laret d'imp en nevoa gwelet, o tremen en Louargat, eur marc'h hag a oa

(1) Pe bourk.

ken hir e c'houk, ma peure tri devez falc'had dreist d'ar c'hleun ! »

— « Fe d'am zoupen ! eme Yan, kredet pe na gredet ket, n'am euz ket gwelet ar marc'h na klevet gir dioutan..... »

— « Zell aze, eme ar varc'hadourien, dre zur, hen-hont 'zo eur zod-nay pe eur gaouiad brein. »

— « Mez ken kaer all am euz gwelet, pa oan o tremen e-kreiz ker : tri dibrer, war al leur-ger, o labourat war ar memez dibr. »

— « Bôn avad ! eme ar varc'hadourien, digor o geno ; d'ar marc'h-hont 'oa, zur, an dibr-ze. Red eo d'imp mont da welet. Kenavo, ma den mad ! »

Yan a reaz eur redaden, betek gwelet Pipi, an evoa tapet lans a-raog.

II

Pipi 'oa eur c'herzer mad : hep dale 'oant arru tost da Wengamp ; ar ster a gasaz ane war èun da Zante-Kroë.

— « Pipi, eme Yan, arru omp, zur, en Sant-Briek, Sed aman eur waz-vôr hag eur vag warni ! »

Eur goz wrac'h ha daou bôtrik, a oa dindan pont an hent-houarn, a zirollaz da c'hoarzin ha da youc'hal :

« Kernevaded kof-yod ! »

ha neuze :

« Kernevaded, èt d'ho pro,
« Ho po krampoez ha laez-trô. »

Pipi a c'hroz mole entre e zent.

Daoust pegement a c'hoant an nevoa Yan da bôz eun tammik war ar Vali, Pipi a zalc'haz da vont, gant aoun na jachfe c'hoaz e vignon an dud da c'hoarzin war e chouk.

E oant o vont evel-se, a draïn vad, pa arruaz gante daou archer war varc'h, o tont deuz ar C'Hastel. Unan ane a huchaz war Bipi :

— « Kernevad, te 'deu euz a Wengamp ; petra 'zo a neve en ker ? »

— « Otrone, 'me Bipi, mar goc'h o c'haloupad eul laer, me am euz gwelet anean, ha diez e vo da dapout. »

— « Petra 'vank da heman gant e laer ? » 'me an archerien. « Eul laer a teuz gwelet, ma den mad ? »

— « Setu aman, otrone, petra 'm euz gwelet : pa oan o tremen er Vali, 'm euz gwelet eun den oc'h ober eur gammad dreist d'an tour plad, hag am euz klevet anean o laret : « Tàn ha kurun, tapet on ! »

Nag eo hirr ar skodo 'barz ar vro-man ! » — Hag am euz gwelet oa staget fons e vrago ouz beg an tour. »

An daou archer an em zellaz, gant an êr da c'houlen an eil digant egile : « Ha ne ve ket mad zerri heman ? »
Mez Pipi, ma oa zod, 'nevoa ket seblant da vean drouk, hag i o trei kein d'ean en eur c'hoarzin.

Hep dale, e kavjont Yan, a deue gant an hent en eur gontan ar c'hilejo war ar parko.

— « Sell aman c'hoaz eun all, emê ; daoust hag hen 've ken kloukez hag egile ? »

— « Chilaou, pôtr e benn-baz ; na oa netra a neve en Gwengamp pa out tremenet ? »

Yan a chomaz a zav, a lemmaz e dok, a zigoraz braz e zaoulagad hag e c'heno, ha na laraz gir.

— « Heman 'zo breur d'egile : immobu mad eo. »

— « Marteze eo bouzar, eme an archer all, huchomp warnean : « N'euz netra a neve en Gwengamp, ma fôtr ? »

Ha Yan o trei e benn d'ober eur zell war-zu kêr, o lakât e dok en e zorn deou, hag o asten e vrec'h :

— « Du-hont, otrone, eman Gwengamp ; hastet, hag e welfet eun dra gaer : pewar bôtr mad, gant peb a gloge, o rei yod d'eur pikol-pikol den, hag a lar c'hoaz pep ginaouad :

« Tammou mad hag aliez,
« Ha zoubet e-barz al laez ! »

An daou archer an em zellaz adarre : « Ha gwir e ve, emê, kement-se ? Ar memez hini, sur avad, o deuz gwelet ! »

— « Ya ! ha deuz bean gwelet an den-ze eo int deut zod o-daou. »

Hag an archerien da skei war o c'hezek.

III

Dre forz mont, Pipi ha Yan a arruaz war wel euz ar C'Hastel. Tremen a rejont, daoust m'an nevoa c'hoant a-walc'h Yan d'ober eun dro en kêr, mez red e oe d'ean heuilh e gamarad ; gourren e fri a rae avad a bep tu, euz an eil dor hag an eil vrenestr d'eben, gwellan ma halle.

A-boan e oa d'ê bean tremenet an ti divezan, e weljont o tont warne, en eur c'hoarzin hag en eur gontan, eun toullad zoudarded bet o vale. Marteze e oant dek pe daouzek.

Unan a grogaz en brec'h Pipi :

— « Chilaou, chilaou, deuz petore bro e teuez-te gant ar seurt bragou-ze ? »

— « Ma bragou ha me, 'me Bipi, a deu deuz Kerne. »

— « 'C'hanta, Kernevad, petra a gaer a teuz kavet 'barz ar vro-man ? N'eo ket ken zod an dud 'vel du-ze, han ? »

— « Traou kaer a-walc'h, eme Bipi ; sonjet d'ac'h am euz gwelet eun tân-gwall er C'Hastel. »

— « Eun tân-gwall ! Pelec'h ? »

— « Er stank vraz, otrone. Biskoaz kement-all ! »

— « Sell ar C'Hernevad, emè ; e'hoant a teuz d'o-ber goap ouzimp. »

— « Krog en e golier, emè eun all, na welez ket eo eur mignon da Dreyfuz. »

— « Dreyfuz, otrone ! Me 'garje vije bet, breman zouden, war stank ar C'Hastel. Breman 'vije poaz. »

Ar zoudarded a zirollaz da c'hoarzin.

— « Kenavo, emè. N'euz

forz, 'vit eur C'Hernevad, n'eo ket kloukez ar pôtr. »

Pipi a yeaz gant e hent.

'Benn neuze, Yan a oa oc'h arruout warnean hag e koueaz evel-se, d'e dro, etre daouarn ar zoudarded.

— « Eun dro vad, eme unan. Klevomp gant ar C'Hernevad-man hag hen eo gwir ar pezh 'n euz laret egile. Gwir eo, pôtr ? »

— « Petra ? » 'me Yan.

— « 'Zo bet an tân en stank vraz ar C'Hastel ? »

— « Me 'gredfe a-walc'h avad ; rag gwelet am euz eur goz wrac'h o tont er-maez gant eur varloniad pesked rostet. »

— « Ma ! biken n'am ije kredet ! » 'me unan.

— « Deomp da welet ! » 'me eun all. « Eun taol kaer da zisklerian. »

Hag i d'an droadik war-zu kêr. Pipi a zistroaz da zellet oute : « Mad, mad, emean, ec'h eomp hon-daou a-gevret. N'euz forz ! n'eo ket a-walc'h ar re-man 'vit ar C'Hernevaded ! »

Hep dale, tour neve Tremuzon a baraz d'o daou-lagad. En tu-all e oa Sant-Briek. Pipi a valee mui-ouzmui ; sonjal a rae o sellet ouz an heol :

— « 'Met na arruo ken den da stourm ouzimp ha da zale ac'hanomp ! »

Setu, war an taol, daou valtoutier o tifoupan en

displeg Pont-an-Enez. Stum Pipi a zouezaz anè, hag i da gomz gantan 'vit gout, hep mar, pe seurt mouez an nevoa ar seurt den gwisket evel-se.

— « Me 'gav d'in, ma den mad, e teuet euz Tremuzon, n'eo ket gwir ? »

— « A belloc'h e teuan, war ma fe, eme Bipi ; mez tremenet on, gwir eo, en Tremuzon. »

— « Eun tamm brao a hent a zo c'hoaz da vont di ? »

— « Fe ! ze 'zo ac'han war bouez tri gornad butun frizet, pe eur c'hornad butun karot. »

— « A ! ha nan euz man a neve war an tu-ze ? »

— « Traou kaer a-walc'h, zur. Intentet d'ac'h pa oan oc'h arruout er vourc'h, 'zo tremenet 'ust d'in eun evn, me 'gomz d'ac'h euz eun evn ! ar vourc'h hag ar vro tro-war-zro a zisheole gant e iskili. »

— « Ze 'zo eur gaou avad. N'euz tremenet evn ebed en Tremuzon, 'met ha te e ve. »

— « Daoust è d'ac'h, eme Bipi, kredet pe na gredet ket ; an evn 'zo tremenet bepred. »

Ar re-man na chomjont ket da brozezi ouz Pipi. Pa arrujont gant Yan, koulskoude, na gavjont netra gwelloc'h nemet goul gantan petra oa gwir en histor ar gaouiad a yee en e raok.

— « 'M euz ket gwelet an evn-ze, 'me Yan, 'met tri den 'm euz gwelet, avad, o ruial, gant pep a sparl, eun û war-draoun gant ar vourc'h. »

— « Red e vije 'oa doet gant an evn. »

— « Me 'gredfe a-walc'h, 'me Yan. »

— « Red eo d'imp gwelet, 'me ar valtouterien. »

Pipi, eun tam pelloc'h, 'oa chomet da c'hortoz e gamarad. Hag hen da c'houlèn gantan petra 'n evoa laret da bep hini euz ar re 'n evoa kavet.

— « Mad sur, emean, pa 'n evoa achuet Yan e gont ; betek breman hon deuz 'n em intentet ; hag e kredan e yelo an traou mad pen-da-ben. Koulskoude, eur gir am euz c'hoant da laret d'id : setu omp arru stok da Zant-Briek ; war an hent-man eman o chom ma c'harante. Breman zouden, pa vefomp arru, digor mad da ziouskouarn, ha, dreist pep tra, kemer an tu da asanti bepred ganin, en eur laret eun hanter muioc'h evidon. Banneo jistr mad a fou da evan ! »

— « 'Nem drubuilbez ket, eme Yan. »

— « Deuz a lari, e vin digemeret, ha te ive. »

Hep dale, Pipi ha Yan a arruaz gant eun ti glaz kaer, eur gled v Rao war ar porz anean, hag eun toullad gwe braz war-dro.

— « Arru omp, 'me Bipi ; me 'ya da genta. 'Pez sonj euz ar pezh am euz laret d'id. »

— « Ya, ya, 'me Yan. »

Pa deujont en ti, ar pôtr koz a oa en eur c'horn an oaled o lakat an tân war e gorn ; an hini goz, eur plac'hik en he c'hichen, a oa èun d'ean, er c'horn

all, o laret he chapeled ; an hini yaouank a oa o fichan he c'houef euz eur mezellour.

— « Salud d'ac'h holl, eme Bipi ; mez d'ac'h da gentan, ma eontr ha ma moereb. »

— « Arru oac'h, ma niz ; tostaet war grec'h ; rag me 'sonj oc'h skwiz ; euz du-ze betek aman 'zo eur flipad mad a hent. Fantik, digas aman jistr deuz ar gwellan, ha graez d'an daou zen-man eun dra bennak da zibri. »

Yan a dride e galon, o welet ar jistr oc'h arruout, ha Fantik o terri uo 'barz eur bodez. An hini goz 'oa gant an *De profundis*, hag an hini yaouank 'oa bepred ouz ar mezellour ; Yan avad, hag a oa lemm e lagad, a daolaz plê penôz, dre ar mezellour, e wele an dud war an oaled, hep dizrei.

Pa oe prest an uo, 'oe kaset Pipi ha Yan deuz taol. Neuze, ar plac'h yaouank a gwitaaz ar mezellour, goude bean gret ouz Pipi, pe, marteze, ouz ar mezellour, (ar wech-ze Yan n'hallaz ket gwelet,) eur vous-c'hoarz leun a deneridigez.

An daou zen a zebre deuz o gwellan, Yan dreist-holl ; n'an nevoa ket amzer an tam da greski en e c'heno. Pa oant pare, ha lipet ar bodez hag ar zeizved podad jistr :

— « Mad ! ma niz, 'me ar pôtr koz, me 'blij d'in ar seurt ganac'h, ha na reont ket a restajou ; eet breman, mar karet, d'ober eur c'hôze gant Jozefin. »

Pipi a yeaz er-meaz, stad ennan ; Yan a chomaz en ti.

— « Ma niz, eme ar pôtr koz, tostaet ; an tân na rey ket a zrouk d'ac'h breman. »

— « Trugare d'ac'h, ma eontr, eme Yan, n'am euz ket a riou. »

— « Tostoc'h e vefomp bepred d'ober eur c'hôze ! Aze e-kichen an hini goz ! — Zerr da chapeled breman, Janed, n'eo ket an diaoul eo ar pôtr-man. — Me 'zonj ho peuz eun tam drouk en ho tiouhar, ma niz ? »

— « Nan zur, ma eontr, pa valeer en eur vro neve, na sonjer ket 'ver skwiz, kement a draou a ve da welet. »

— « Pe ar vro du-ze, pe ar vro-man a gavez ar gaeran ? »

— « Ar c'hôl, an ognon, ar patatez a zo kaeroc'h 'vit dre du-man, ha jistr mad ho peuz ive erfad, ma eontr. »

— « N'eo ket fall zur, eme ar pôtr koz. Bean 'zo koulz hag hen e ti da gamarad ? »

— « Petra ? ma eontr, na ver ket 'vit evan anean ! »

— « Petra lares ? ken fall ze eo ? »

— « Na ver ket 'vit evan anean, rag mont a ra er-maez er voutailh, a-boan e ver krog enni. »

— « Saperbie ! gwell jistr eo neuze. »

- « Me 'gred ac'hanoc'h, 'me Yan. »
— « Eun ti mad a dalc'h e dud 'ta ? »
— « Pe sort ! eme Yan, eno 'ver kiked mad ! »
— « Ped a gezek a zo ? daou pe dri ? »
— « O ! seiz avad, ha re 'n o oad. »
— « Hola ! neuze 'zo bepred ive ugent a zaoud. »
— « Laret 'ta pemp ha daou-ugent, ma eontr, eme Yan. »
— « Jezuz Doue ! 'me an hini goz, n'eo ket ar wreg hec'h-unan bepred a c'hôro ane. »
— « O ! eme Yan, ter vatez vad a zo en ti, ha daou vevel. »
— « Chekon Doue ! — Hola, Herri, hon merc'h n'hallfe ket kaout gwelloc'h. »
— « Gwir eo, 'me ar pôtr koz. Chilaouet 'ta, ma niz, taolet am euz plê d'ho kamarad a 'n em gravigne breman zouden ; tammo rach, 'm euz aoun, a zo gantan ? »
— « Petra ? ma eontr, 'me Yan, foeltrenno pejo gal, 'vel gal chas. »
— « Fantik ! Fantik ! lar d'am merc'h dont prim digant an den-ze. Biskoaz kement-all ! Setu aman goazed. Er-maez ma zi, raktal ! Foeltrenno pejo gal 'vel... »
— « Foei ! foei, 'me an hini goz, o tapout ar skubelen, hastet buhan skarzan ma zi ! »

- Yan a yee 'maez, pleget e ziouskoa.
— « Deuz, emean da Bipi, a gavaz, hag hen souezet, o tont en ti. Deuz, arru eo an hini goz war hon lerc'h gant ar skubelen ! »
— « Petra 'zo ? petra 'zo ? 'me Bipi. »
— « Prim d'ar gear, marc'hadour gal chas ! 'me an hini goz, hag ar skubelen war e chouk. »
Pipi a dec'haz, ar maro en e galon. « Petra 'zo bet ? emean, pa gavaz Yan. »
Yan da gontan an doareo. — « Fe, emean, me 'm euz laret dalc'h-mad eun hanter muioe'h 'vit na oa. »
N'euz ket ezom da laret d'ac'h ; an distro a oe trist ; bec'h 'oa etre an daou gamarad : an eil a damalle d'egile an taol fall arru gante, mez ar pez a larer 'zo gwir : *ken gwaz laer eo an hini a zalc'h ar zac'h hag an hini a lak e-barz, ken gwaz gaouiad ive an hini a asant gant ar gaou hag an hini a lar anean.*

II

Ki ar Pen-Marō

Ki ar Pen-Maró

An torfed.

Hag evel ma oant er parkeier, kañ
en em zavas enep e vreur, Abel,
hag hen lazaz.

(Leur ar Skritur.)

Chilaouet, tudo, rag fenez e klevfet kontaden *Ki
ar Pen-Maró*, eur marvailh kaer mar zo.

Eur wech e oa, eur wech na oa ket, hag eur wech
e oa bepred.

Hag e oa eun den koz hag an evoa daou vab :
Herri, an hini henan, ha Charlez, ar yaouankan. Bet

e oe pinvidik braz ; mez o c'hoari bue fall en evoa kollet e vado, ha ne chome ken gantan nemet eun tammik arc'hant, eur c'hi hag eur marc'h, hag en evoa hanvet ane, ar c'hi, *Keun*, hag ar marc'h *Dienez*, o laret aliez, 'n eur sonjal d'e amzer dremenet, na chome netra gantan, nemet *Keun* ha *Dienez*. Eun de, an otro-man a goueaz klanv, hag o kredi oa arru tost d'ar maro d'ean, e c'halvaz e vugale hag e laraz d'e : « Sethu ho tad o vont da zistagan krenn ar wech-man euz mado an douar ; lezel a ran ganac'h an nebeudik a van ; Herri an evo ma marc'h ha ma zi ; Charlez an evo ar c'hi hag an arc'hant. Ha Doue da vo ganac'h ! » War ze, an otro koz a loskaz eun huanaden, hag a gwitaez ar bed-man, o lezel gant e vugale *Keun* ha *Dienez*.

Maro ha beziet an tad, Herri a arc'hantaz an ti ; goude, e laraz d'e vreur :

— « Mar karez dont ganin war ar marc'h, na vi ket skwiz, ha ni a yelo hon daou da vale bro. »

— « Ya zur, eme Charlez. »

Sethu i o daou war gein *Dienez* ; *Keun* a rede war-lerc'h. Mez Herri a oa eur breur fall, henvel a-walc'h ouz Kaïn ; pa oant arru pell euz ar ger, hag hen o tisken da zibri eun tam, hag o laret neuze d'e vreur :

— « Arsa, emean, n'eo ket c'hoario a zo ganimp ;

ro d'in-me da arc'hant ha da gi, pe otramant out maro.... »

C'hoant an evoa da gaout pep tra evitan e-unan ; an arc'hant, da brenan dilhad kaer, hag ar c'hi ive, evit bean stummet brao, ha zével en renk, mar gallje.

E vreur a chomaz sebezet o klevet anean, ken na oa ket evit komz ; mez heman a grogaz en e vleo, hag o tennan e gontel, e troc'haz d'ean e c'houk, e taolaz anean 'barz an doufle hag e laeraz an arc'hant.

Neuze e lammaz adarre war e varc'h, hag a-raok en eur c'hervel ar c'hi : « *Keun ! Keun !* » Ar c'hi paour 'oa chomet e-kichen e vestr lazet. Na ouie ket, da gentan, petra 'oa c'hoare gantan ; mez, pa welaz ar gwad o tiveran euz e c'houk, e krogaz da hijan anean 'vel p'an ije sonjet e oa kousket, hag o welet na zave ket, hag hen da yudal ken a vije klevet a der leo tro-war-dro.

Tud spountet gant e yudadenno a deuaz war glevet beteg d'ean ; o welet al loen braz ha krenv ma oa heman, na gredient ket tostât ; mez ar c'hi a zeuaz beteg d'è, o sellet outè hag o yudal bepred ken truezuz, ma teujont d'an toufle, hag e kavjont eno ar c'horf maro.

Hini ane na anavee ar paour kez Charlez ; daonst d'o spount, e lakjont anean war eur c'hranvez gret gant bodo koat, hag hen tougjont betek an iliz par-

rouz, e lec'h ma oe beziet, hep na kar na mignon, nemet eur plac'h koz bennag, oc'h heuilh e gorf d'ar vered, hep hano ebed war e ve.

Ar c'hi a reaz e ganvo e-pad eiz de, o chom noz-de er vered, hep n'halle den tenna anean ac'hane; an eiz de tremenet, e kwitaaz ar vered hag ar vro; den na ouiaz pelec'h oa ét.

Ar c'hi a oa distroet d'al lec'h e oa koueet Charlez. Eno, e zaou-lagad ru-goad, e vleoa a bik ennan, en em lakaz da glask, e fri rez d'an douar. Hep dale e kavaz eur roud bennag, hag hen da gas evel

pa vije eur blei en e raog : war-lerc'h muntre e vestr e oa.

Mez pell e oa war-lerc'h.

Hent ar binijen.

Pelec'h eman Abel, da vreur ? Kaïn
a respontaz : Na ouzon ket.
(Lev ar Skritur).

Eiz de 'zo, heman an evoa kerzet, ken n'halle ken e varc'h; d'abarde an eizved devez, e sonje en evoa gret war-dro pemp kant leo; na anavee netra euz ar vro e lec'h ma oa arru; an dud n'o devoa nag an hevelep gwiskamant nag an hevelep kiziou a oa en hec'h hini; poan an evoa oc'h intent ar yez a gomzent, mez arc'hant na vanke ket d'ean, ha zon an arc'hant a zo eur yez anavezet en pep bro.

An heol a oa war vont da guz; e sklerijen a bare war griben eun dosen a oa war éun d'ean, ha war eun dra bennak c'hoaz a weled a-bell 'vel eun tân o tevi hep flamina, 'traoun ar menez, e kreiz eur c'hoat tenval.

Herri a lare d'e varc'h : « Arsa, *Dienez*, deomp c'hoaz betek ar c'hoat-hont, ha gwaz a ze ma na gavomp ti ebed ! eno e chomfomp fenoz da gousket, 'mesk ar yeod dru, dindan ar goue. »

Eun nebeudik 'raog ar c'hoat, e kavjont eul lochen-

nik : eur plac'h war doul an nor a walc'he koan en eur gânan. Herri a ziskennaz, ha krog en brid e varc'h, e tostaaz da c'houlen ganti eun dra bennak da zibri. P'an evoc 'n em roet da intent, e tigasaz d'ean bara ha kik en eur mouchouer ; na sonjaz ket chom eno da gousket ; re sioul e oa an treo, re evuruz ar plac'h-ze o kânan : gwell e oa gantan d'e spered kri ar loened-goue er c'hoat ; rag-se eta e tiskoueaz d'ei ar seurt tân-ze a bare a-bell, en eur c'houlen petra oa.

Ar plac'h a yeaz livet fall ; dre he zinou ha dre he c'homzou, e roaz da intent d'an « estranjour » diwall da dostât d'al lec'h-ze ; ar sklerijen a weled e-kreiz ar c'hoat e oa tourel huelan eur c'hastel spountuz-braz, hanvet « Kastel ar Milouriou, » hag a oa, herve larer, en gwer hag en dir euz traoun betek krec'h. Bep noz da guz-heol, e vije gwelet a dek leo tro-dro e-kreiz e goat, o lugerni ru-goad evel eun tân-gwal.

Den na ouie piou a oa o chom ennan, rag euz ar re a oa ét da welet, hini na oa dizroet. O tislavaret kement-ze, ar plac'h paour a grene. Herri he zirugarekaez, hag e kerzaz war-zu ar c'hoat, krog en penn e varc'h.

En eur gerzet, e sonje penôz ober, pe monet en nosvez-ze d'ar c'hastel, pe gortoz ac'hann d'an de war-lerc'h.

Mez skwiz e oa ; ouspen-ze, ar c'hastel a oa gwall-bell, hag, o vean kavet war e hent eur gleuzen dero ledan, e lakaz en e benn chom eno da gousket.

Pa deuaz 'barz ar gleuzen, e kavaz enni eur bern yeod sec'h. E-kichen e oa eur feunteun vihan, hag en-dro d'ei yeod dru ha glaz ; n'hallje ket kavet gwelloc'h evitan hag evit e varc'h.

Stagan 'reaz eta *Dienez* ouz eur bod a-hed e vrid, hag hen a azeaz en-harz ar weenn dero, da zibri eun tam bara ha da sonjal er pezh an evoc d'ober.

Neuze, goude bean debret hag evet eur banne dour, e klaskaz eun toullad koat sec'h hag e lakaz an tân enne da 'n em doman, hag ive da harz al loened goue.

An noz a oa arru, an devalijen a greske dindan ar c'hoat doun. Ar bleidi a grogaz da yudal ha da 'n em respount a bep tu.

Ar marc'h a zavé e ziouskouarn, ha Herri a deuaz d'ean 'vel eun tam aoun, e-unan 'barz ar c'hoat braz-ze, e lec'h e oa ive ar maro o klask anean. Sonj e vreur lazet a deuaz war e spered : e anken a greskaz, hag, evit en em zizamman, e rampaz er gleuzen dero war ar gwele yeod sec'h, da gousket. E gleze a dennaz hag a lakeaz en e gichen war hed e vrec'h. Zerri a reaz eur pennad e zaoulagad, daoust da yudal loened goue, mez na oa ket evit kousket mad ; bep

amzer e tihune en eur spount da zellet dre doull ar gleuzen, 'mesk ar gwe, er c'hoat doun. An tân a sklerijenne eun tammik korn en-dro d'ean ; pelloc'h na weled ken netra ; an noz a oa du ha tenval evel eur sac'h ; en e spered morgousket e tremene sonjezonou iskit : zeblantout a re d'ean an evoa gret fall o c'houean tân da harz ouz an devalijen, rag an devalijen a oa breman o vont da voutan e dân, ha goude da voutan anean. Neuze e savaz hag e taolaz koat 'mesk ar flamm ; hag, o tizrei d'e gleuzen, e vanaz kousket evit mad.

Mez, en e gousk, ne oe ket c'hoaz didrubuilh ; huvreo spontuz a deuz war e dro ; kredi 're d'ean gwelet e vreur, e benn en e zorn, hag o sevel e zorn-all warnean. Eur c'houezen yen a ruilhe war e izili ; e vleo a zavaz a-bik en e benn ; kement a spount an evoa, ma tihunaz en eur yudal gwasoc'h evit eul loen goue. E zaoulagad a zigoraz frank, hag e vanaz mantret ; evit gwir, eun den, eur c'hi braz pe eur blei en e gichen, a oa 'n e zav ouz toul ar gleuzen, hag an den-ze n'an evoa pen ebet war e ziskoua. Herri a zemplaz.

Pa dizroaz d'ar vue, an heol a oa huel ; stagan a reaz e gleze, hag ec'h eaz d'ar feunteun da 'n em walc'hi, hanter-gousket c'hoaz ; pa welaz e skeud en dour, e vleo a oa gwenn, hag e oant du an de a-raog.

Eur c'hi braz a welaz e-kichen e varc'h, e zaoulagad ru warnean ; a belec'h oa deut ar c'hi-ze ? Herri a anavezaz *Keun*, ki e vreur. — « Gwir eo eta, emean, ar pezh am euz gwelet evit an noz ? N'euz forz, gret mad an euz ma breur o tonet da welet ac'hanon ; eur wech-all n'am bezo ket a aoun ; keit 'vin beo, ha *Dienez* dindanon, me 'ra goap euz an holl sperejou ; — ar c'hi-ze, 'fad, emean, a vo red d'in kas war-lerc'h e vestr. — *Keun*, deuz aman ! » Ar c'hi a ziskouez e zent, evel p'an ije intentet. Herri a lampaz war e varc'h hag a gerzaz dre eun tammik gwenojen war-zu kreiz ar c'hoat ; raktal *Keun* a zavaz hag a c'hallouez en e raog.

Hep dale pell, Herri an evoa 'n em gollet ; neuze e tiskennaz diwar e varc'h hag e krapaz war eun ween, o sonjal marteze e welje ar c'hastel, mez ken pell ha ma pare e zaoulagad, na welaz netra nemet deliou glaz o trouzal gant an avel evel gwagenno ar môr.

Kastel ar Milouriou.

Doue a laras : « Mouez gwad da vreur
a zav euz an douar betek ennon. »
(Levr ar Skritur).

Ar c'hastel, a grede, 'oa war du kuz-heol ; ha beteg breman 'n evoa kerzet war an tu-ze ; marteze o terc'hel êun, ec'h arrije.

Pa ziskennaz euz ar ween, ar c'hi a oa dek kammed en e raôg 'vel o c'hortoz ; 'dal ma krogaz Herri en penn e varc'h, *Keun* a gemeraz adare ar penn a-raog.

Neuze e talc'haz bepred da c'haloupad ; pa chome Herri da zellet en dro d'ean, ar c'hi a dizroe warnean en eur harzal ; Herri a zonzaz an evoa zantet eur c'hôuez ha kavet eur wenojen bennag, hag en em lakaz da heuilh anean.

Goude diou pe der eurvez bale, ar c'hi a chomaz krenn en e zav ; ar c'hoat a oa tenvalaet ; ar gwe a oa hueloc'h ha kaeroc'h ; mez na oa trouz ebet ennê : an evned, war zeblant, na hentent ket al lec'h-ze.

Herri a stagaz e varc'h ouz eur skod hag a dennaz e gleze da furchal ar c'hoat tro-dro. Ar c'hi a gasaz anean war hed taol d'eun hent ledan goloet a we ;

en toul an hent-ze, e oa diou roc'hel vraz, etre-ê eun tammik gwenojen striz ha moan.

Evit galloud tapout pelloc'h ha gwelet petra 'oa en penn an hent-ze, Herri a grapaz adare en bek eur ween, ha neuze, dirag e zellou souezet, e welaz ar c'hastel dir ha gwer, « Kastel ar Milouriou », 'oa c'hoaz war-bouez eun hanter-leo bennag ; mez ken braz ha ken huel e oa, ma seblante bean stok.

Herri a ziskennaz prim, a hadkrogaz en brid e varc'h, hag a gerzaz war-zu toul ar rec'hel. Dre ma tostae, e wele ane a bep tu d'ar wenojen, ru-moug, liou gwad sec'h.

War ar wenojen 'oa e-leiz a dreo, 'vel bejer koat gwenn ; ar c'hi an em lakaz da yudal, ha Herri spountet a welaz e oa kement-ze gwad hag eskern ; mez penôz en em gavent eno ?

Tôl a reaz eur men etre an diou roc'hel, ha zouden, ken prim hag eul luc'heden, an diou roc'h a glozaz o-diou an eil war eben 'vel eur geno, hag ar men a oe frailhet ha bruzunet 'vel eun tam bara.

An diou roc'h a deuaz adare 'vel a-raog ; ar c'hi a yude gwasoc'h-gwaz, ha Herri, me 'lar d'ac'h, a zelle en-dro d'ean fourbilhet, gant aoun na vije eno unan bennag o c'hortoz boutan anean ive etre an diou roc'hel euzuz. Eur sonj-all a deuaz en e spered : tec'hel kwit hep dale.

Neuze eur vouez a zavaz 'vel a zindan an daou ven : « Aman, emei, eo red d'id tremen, re a teuz gwelet 'vit dizrei ken, ha nan euz hent-all nemet heman a gasfe d'ar lec'h a glaskez. Dre eun nor a wad e renk pep-hini monet da « Gastel ar Milouriou. »

Herri n'esaz ket monet kwit : « Red eo eta mervel a-raog monet er C'hastel ? » emean, spouronet.

Ar vouez a respountaz :

« Mervel na vije netra, en beo e renker mont ; ar gwad a zo war ma geno, an eskern a zo etre ma dent eo gwad hag eskern tud digaset aman ha lazet ganin ; kement hini a dremen aman, hep mervel, a renk kas eun all en e raog da vervel en e lec'h. Bue eun den eo ar gwir a baer evit monet en « Kastel ar Milouriou, » ha d'in-me e ve paet. »

— « Siouaz, eme Herri, neuze renkan mervel ! »

En eur ouelan, Herri a gerze war-zu ar roc'h vuntrevez. Monet a re, dre eun nerz holl-c'halloudeg, a jeche warnean 'trezek ar wenojen striz goloet a eskern ha livet a wad.

'N e spered e sonje : « Deut ar c'houlz d'in da baean ma gle d'am breur ; siouaz, mervel a renkan etre skilfou ar roc'h euzuz-man ! » Ha daerou a geun hag a gonnar a rede adare war e zioujed.

Sethu eman rez toul ar wenojen : seblantout a rae d'ean santout e eskern o strakal etre dent goue ar

roc'h vraz ; sethu eman war doul e ve : ec'h a da vean malet evel eur c'hreunen gant an daou ven ; zerri 'ra e zaoulagad, ha souden e kred d'ean eo maro !... Nan ! tremenet eo en tu-all, hep drouk na poan ebet.

Keun a zo tremenet ive, hag ar marc'h e-unan a zo en e gichen. Herri n'ouve petra da zonzjal, pa glev ar vouez o komz adare 'barz ar roc'h :

« Kerz war-rôg breman ; gwad da vreur an euz paet evidoud. »

Herri a grogaz da vont war e bouezik-kaer war-zu ar c'hastel, en eur zellet en-dro d'ean. *Keun*, 'vel d'an ordinal, a c'haloupe 'raog.

Na zonje ken en pe seurt bec'h e oa bet, na, kennebeut, pegement e oa koustet d'ean tec'hel dioutan : prez an evoa da vean en gwel « Kastel ar Milouriou ».

A-dreuz d'ar gwe, eur sklerijen vraz a deue beteg d'ean, sklerijen ar C'hastel gwer ha dir, o lufran a bep tu dindan an heol. Herri 'oa arru : neuze e welaz da gentan, war doul eur porz kaer, diou skeuden vraz, unan en dir, eun all en gwer, hag en em lakjont da gânan rak-tal m'hen gweljont o tont.

Herri a chomaz sebezet da zellet oute ha da chilaou.

Netra na finve enne nemet o muzello. O-diou e kânent war an dro, ha kân unan a oa skler ha

dudiu evel gwer ar braoan, eben he devoa eur vouez sklentin evel trouz eur billig-arem pe eur c'hleze-dir.

Sethu komzo an hini gwer :

Tosta da welet, estranjour,
Da skeuden 'barz ar mezellour,
'Barz mezellour ar c'halono,
Skleroc'h 'vit dour-red ar gwajo.

An eil a gâne ganti war ar memez ton :

Tosta da glevet, estranjour,
Da varn e-barz ar mezellour,
'Barz mezellour ar c'halono,
Krisoc'h evit falc'h ar maro.

O klevet kement-all, Herri na oa ket laouen : kredi 're penôz goude bean tremenet gant kement a boan hag a spount en toul ar roc'hel, na vije ken evitan nemet plijadur ; ha breman e teue aoun d'ean da vean faziet, ha sonj e vreur a deue adare war e spered.

N'hallaz ket chom pell d'ober sonjou. Pa oe paouezet an diou skeuden da gânan, an nor vraz dir a oa dirakan a zigoraz.

Daoust n'an nevoa ken kalz c'hoant da vont er c'hastel, e oe red d'ean tremen toul an nor : neuze e serraz war e giz, ha Herri en em gavaz èun d'ar c'hastel, e-kreiz eur porz 'vel n'an nevoa gwelet biskoaz.

Ar pred.

Breman te a vezo milliget
gant an douar.
(Levr ar Skritur).

Ar porz-man a oa kalz hirroc'h 'vit na oa ledan, ha koulskoude na oa ket enk. Herri a glaske unan bennag da ziskoue d'ean pelec'h mont, pe en tu klei pe en tu deou, ha pelec'h lakât e varc'h hag e gi. Na oe ket pell o c'hortoz ; zouden tri bôtr gwisket en liou glaz, gant tokou ru, a deuz da gâd anean : unan a gemeraz e varc'h, eun all e gi, hag egile a grogaz en e zorn, hep laret gir ebet. Oc'h heuilh pôtr e dok ru, Herri a arruaz en penn ar porz, 'kichen eun nor c'hoaz. Eno, ar mevel a wiskaz d'ean ive eun tok ru, a oa gantan en e c'hodel, hag a voutaz anean hep dic'houean 'barz eur porz-all. Herri o welet 'oa chomet e dok gantan a huchaz : « Ma zok, kamarad ! » mez an nor a oa hadzerret, ha kamarad ha tok e oant chomet en tu-all.

N'eo ket bet amzer da zellet en-dro d'ean, pa grogaz adarre eun den en e zorn. Heman 'oa gwisket

en ru gant eun tok glaz, mez ken mud ha ken bouzar hag ar c'hentan. Herri a dreuzas adarre ar porz-man ; pa oent arru er penn, pôtr ar gwiskamant ru a grogaz da lemel d'ean e chupen hag e vragou :

« Hola ! 'me Herri, gortoet eun tam. »

Mez heman a reaz d'ean eur zellou ken du, ma teuaz ken dous evel eun oan pa ve touzet. Laket e oe eta d'ean e lec'h e zilhad, eur gwiskamant ru pen-da-ben, henvel ouz an tok ru a oa war e benn. Neuze an drede dor a zigoraz ha Herri souezet an em gavaz adarre en eur porz neve ; memez tra a oe gret d'ean evel en daou borz kentan, mez e oe gwisket d'ean ar wech-man eur boto ru, eur manego ru, ha tremenet en e gerc'hen eur c'hollier gwer war eur chaden dir.

Goude-ze, Herri, fero, ha stummet euz eur prins, a oe kaset en eur porz c'hoaz e lec'h ma oa ar c'hastel : pazenned ledan a oa da zevel ennan, ter dor vraz kichen ha kichen, diou en dir, an hini kreiz en gwer, a oa 'krec'h ar pazenned ; dre ma arruaz Herri, an nor greiz a zigoraz, hag eun tam aoun en e izili, e teuaz 'barz ar palez. A bep tu d'ean e welaz diou regennad tud : pôtr ha merc'hed reud ha mud evel skeudenn ; Herri a daolaz plê gant spount penôz e oant holl chadennet. Pa oe tremenet ennê, e kavaz 'vel o c'hortoz anean, eun itron kaer meurbed hag

hen digemeraz gant eur c'hoarz dudiuz. Kement-ze, da vihanan, a laouenaez kalon Herri, dreist-holl pa gomzaz an itron outan : « Deut, emei, ma mignon ; aboue pell amzer ez oc'h en hent, deut ganin da zibri ha da ziskwizan. »

Eun toullad floc'hed da dimezelled vihan a dispakaz a bep tu hag a heuilhaz anê, en eur c'hoarzin hag en eur gânan, d'eur zal vraz e lec'h ma oa zavet eun dôl gaer ; ter gador a oa ouz an dôl.

Piou a oa an driad ? An itron a chomaz en he zav, ha Herri a zonje : « He den, hep mar, eman o c'hortoz. » War-ze, eun dra bennag a deuz er zal ; Herri a loskaz eur griaden euzuz, hag an itron a reaz eur c'hoarzaden : an hini a gerze 'tresek an dôl n'an evoa penn ebet war e ziouskoa. Azean 'reaz e kichen Herri ; an itron a azeaz ive, hag ar pred a gomasaz : den na re van euz ar spount iskiz a lake Herri da grenan, ken ma strake e zent en e benn. « Ma breur, emean ; ma breur ! bepred ouz ma heuilh, o veskan d'in-me pep plijadur ! » An hini dibennet na zebre ket, zur avad. Herri, siouaz, ne oa ive nag evit dibri nag evit evan. E vleo a zave en e benn, pa dremene e vreur d'ean eur plad bennag ; koulskoude na grede ket tec'hel, rag an itron na re van ebet, nag he floc'hed kennebeut, evel pa na vije ket bet eno eun dra spountuz. Neuze, Herri a lare d'ean e-unan evit

'n em dispoutan : « Me a gustumo ive evelte deuz gwelet anean. » Daoust da ze, e c'hortoze, gant pegement a brez, c'houi a hall zonzal, fin ar pred. Rak-tal ma savaz an itron, an Dibennet a zavaz ive, gant e zilhad ru, evel p'an ije skuilhet e holl wad warnê ; asten a reaz e zorn d'an itron hag houman a grogaz en eur vouse'hoarzin 'barz an dorn sklaset-ze.

Herri an evoa troet e benn en eur zerri e zaoulagad : pa dizroaz da zellet, na oa ken nemet an itron hag ar floc'hed : « Ma mignon, emei, skwiz oc'h, red eo d'ac'h monet da gousket. »

Ar gwele.

Te 'vo milliget war an douar an euz digoret e c'henô da zigermer gwad da vreur.
(Levr ar Skritur).

Eur mevel a gasaz Herri d'e gampr, a-dreuz d'eun toullad dorejou ha saliou. A-wech an amzer, ar muntrer a zelle en e raog, pe war e lerc'h, aoun d'ean c'hoaz da gavet war e hent an Dibennet spountuz, e vreur : seulvui e pellae euz ar zal-dibri, seul-

vui e frankae warnean. Pa arruaz e toul e zor, en tu-all d'ar c'hastel, e c'houlennaz gant ar mevel :

— « Bean 'zo tud-all o chom war-dro aman ? »

Ar mevel a respoutaz :

— « En tu-ma euz ar c'hastel na ve nemet an dia-vezourien. N'euz breman nemet eun all ha c'houi. Kenavo ha nozvez vad. »

En eur laret « Kenavo ha nozvez vad, » ar mevel a reaz eur minc'hoarz, hag a dec'haz kwit.

Sethu Herri nec'het braz adarre : Piou eo hennez-all c'hoaz, emean ?

C'hoant an euz da c'hervel, mez ar mevel a zo ét endro, red eo d'ean breman kontan warnean e-unan.

Dor e gambr o zo dirakan, hag en euz aoun da zigeri anei. Daoust petra 'c'h a da welet ? Marteze eman e vreur e-barz !

Neuze eur gounnar iskiz a grog ennan, hag e lar a-bouez penn :

— « Gwaz a ze, mar man e-barz, me hen lazo eun eil gwech ! »

War ar gomz, e tigor an nor, hag e lamp er gampr, e daou zorn zerret, e vleo a bik en e benn, ken fourmet 'vel ma oa, war an dro, gant ar spount hag ar gounnar.

War an taol e c'holo a varvaz, ha na welaz man. Skej a reaz ouz eun dra bennag, ha, hep goût petra

'oa, e krogaz e-barz, ha da hijal anean. Dre forz jachan, an dra-ze a goueaz gant kalz a drouz, ha Herri, hag a oa e penn e nerz, a goueaz ive d'e dro hanter-varo.

Arru 'oa pell an noz pa zihunaz ; eur gridien-aoun a grogaz en e izili, pa deuaz sonj d'ean pelec'h e oa :
— « Red eo d'in, emean, enaoui golo. »

War dastoun, e kavaz alumetez ; neuze e klaskaz e c'holo hag ec'h enaouaz anean. War blad ar gampr e welaz eur prez dilhad. Outan an evoa bet kann.

Daoust ma oa skwiz-marø, brevet ma oa e gorf, Herri 'n evoa ken c'hoant da vonet en e wele da gousket. Kerzet a reaz d'an nor, en sonj klask e varc'h ha tec'hel, kentan 'hallje, euz ar c'hastel milliget ; an nor a oa prennet en tu diavez, eun nor dir evel dorejo-all ar c'hastel ; koll e amzer a raje o hijan anei. War ar gambr na oa ket prenestr ebed : sklerijen al loar a gouee 'vel euz 'krec'h ; rag toen ar c'hastel a oa en gwer.

Red e oa d'ean reuzi, chom er gambr, ha monet da gousket. Tostât a ra gant e c'holo, deuz ar gwele doun ha tenval : nep trouz na finvaden ! Lemel a ra e zilhad, eun tam dinec'het. Pa oa o tizolo ar gwele, ar golo a varvaz 'vel anean e-unan ; e droad, e zorn a stokaz, e-kreiz an devalijen, da eun dra bennag sklaset, 'vel pa vije eur c'horf marø en e raog er

gwele. Herri a loskaz eur griaden, eul lamp a vankaz d'ean ober er-meaz, mez diou vrec'h skornet ha kaled evel dir, a grogaz en e c'houk hag en e gorf, e benn a deuaz da gavet peultrin eun den ; Herri a zavaz e vrec'h, da gregi en gouk an den-ze, mez na gavaz na gouk na penn. Neuze, gant an anken diroll a bikas e galon, e chomas evel marø etre divrec'h skoulmet an Dibennet : kavet en evoa e vreur adarre.

Sklerijen an Env a gouee aboue pell-ze en kambr Herri, pa zizroaz ar vue ennan ; an heol a bare dre an doen en pep korn anei ; an evned a dremene a-uz en eur gânan hag en eur nijal. Herri, pa deuaz sonj d'ean euz an devez hag an nosvez diwean, a gredaz, da gentan, an evoa gret eur gwall-huvre.

Gwiskan a reaz prim e zilhad hag ec'h eaz beteg an nor ; an nor a zigoraz ar wech-man ; eur mevel a oa en tu diavez hag hen saludaz.

Herri a laraz d'ean : « Klasket d'in-me ma marc'h ha ma c'hi, ma larin kenavo da vestrez ar c'hastel-man ; red eo d'in monet e-kwit. »

— « Tri devez da nebutan, eme ar mevel, e chomer aman. »

— « Na chomin ket ter eur ken ! »
Ar mevel a reaz eur minc'hoarz :

— « Ar vestrez, emean, a ra al lezen evit pep tra. »

— « Kaset ac'hanon eta da gomz euz ar vestrez. »

— « Eman o c'hortoz ac'hanoc'h, eme an den-ze. »

Kaset oe Herri adarre d'ar zal e lec'h m'an evoa debret an noz a-raog. Eno e kavaz an itron, en-dro d'ei eun toullad floc'hed bihan ha dimezelled ; 'n he c'hichen, war eur gador, an Dibennet a oa en e goaze. An itron a c'houlennaz gant Herri kelo euz e gambr, hag a roaz he dorn d'ean da bokat.

An Dibennet a chome bepred reud war e gador, hep tam finvaden.

— « Itron, eme Herri, oc'h ober eur zell-treuz out-an, evit laret ar wirione, n'am euz ket kousket er gambr-ze. »

— « Perag, emei ? »

— « N'oun ket, eme Herri, huvreo spontuz am euz gret. »

— « 'Benn an nosvez kentan, eme an itron, e vo roet d'ac'h eur gambr-all. »

— « Trugare d'ac'h, » eme Herri, pehini na gredaz ken laret en evoa c'hoant da vonet en-dro.

Mern a oe debret evel an de a-raog. Mez Herri e oa zerret e galon, na ziskenne netra ennan, daoust d'an itron d'hen pedi.

Pa oe debret mern, ha hi da laret : « Deomp breman da vale el liorzou. » Aman 'oa liorzou kaer meur-bed, leun a vokedou a c'houez-vad, a freuz, hag a we braz.

Herri a gerze euz brec'h an itron ; mez e vreur, an Dibennet, a gerze ive en tu-all d'ei.

Dre ma tremenent e-kichen eur wenn-frouez bennag, an itron a rae tapout ha rei da Herri da danva, hag e vije tro-ha-tro kinniget d'ean war eur plad dir, per, avalo, ha freuz-all, ken mad da welet, ma na vije ket Herri evit harz da zibri.

Ar valeaden a achuaz eur pennadik 'raog koan ; 'benn neuze, Herri a oa klanv braz ; ouspenn m'an evoa debret kalz a freuz, e oa deuet war e c'heno eur vlaz ken c'houero ma karje mervel : ar per, an avalo o devoa gret d'ean kement a blijadur da zibri, a re d'ean breman eur boan iskiz gant ar c'houervder a oa enne. An itron o welet e oa klanv, a réaz digas eur vuredad dour melen, ha goude m'an evoe evet anei, Herri na zantaz ken netra.

Mez mar 'n ije gouveet petra oa c'hoaz en hent o tont d'ean, e vije bet koulz gantan mervel rak-tal gant e gofad per hag avalou.

Kambr ar Milouriou.

Te a vezo eur reder hag eun
tec'her war an douar.
(Levr ar Skritur.)

Pa oe debret koan, an itron a c'halvaz eur mevel hag a laraz d'ean eur gir ; neuze e laraz kenavo da Herri, o heti d'ean gwelloc'h nozvez evit diaraog.

— « Da belec'h, eme Herri, e kaset ac'hanon fenoz ? »

— « E lec'h e veet mad sur, eme ar mevel. Da gampr ar Milouriou. »

— « Pe sort milouriou ? » eme Herri, eun tammik nec'het, kas goût petra halle bean c'hoaz an astrakou-ze. »

— « Arru omp breman zouden, eme ar mevel ; hag, ac'han d'arc'hoaz ar beure, ho po amzer da zellet anê. »

En penn eur pondale e kavjont eun nor vraz dir : « Aman, eme ar mevel, eman ho kampr evit fenoz. » Na reaz nemet lakât e zorn war an nor, hag e tigoraz :

« Kenavo, emean, » hag e voutaz Herri er gambr evel e vouter eun torfetour er prizon.

Herri a glevaz an nor o serri war e lerc'h. Kentan zell a reaz, 'oa da welet hag hen na welje ket e vreur : kaeroc'h e welaz. Ar gampr-man a oa euz krec'h betek traoun goloet a vilouriou, an doub a oa gret gant eur milour braz, leuren ar gampr a oa ive eur milour pen-da-benn. E c'holo en e zorn, Herri a chomaz sebezet ; en pep penn euz ar gambr, en pep tu, e wele e skeud, hag e lec'h eur golo, e wele dek. « Sethu aman avad, emean, eur gambr a giz neve ; gwelomp bepred en pe korn eman ar gwele. »

Na oa gwele ebed ; souezet Herri adarre : « Ar mevel-ze, emean, an euz en em dromplet o kas ac'hanon aman, pe n'euz netra da gousket. Me 'laro ze d'an itron. »

Kaeroc'h c'hoaz, na oa netra er gampr, na pres, na chiminal, na kador, netra, nemet ar milouriou a luc'he euz traoun, euz krec'h, hag a bep tu. Herri a zilontre e zaoulagad en-dro d'ean : « Red eo d'in, emean, mont er-meaz ac'han. » An nor a oa zerrret kloz, ha na oa warni nag alc'houe, na krogen ; ober a reaz gant e c'holo an dro d'ar mogeriou : na toul, na dor ; ar milouriou a oa graet euz eur pezh. Neuze Herri, e c'holo en e gichen, a azeaz war blad

e gambr, hag en em lakaz da zonzjal. Na golle ket e benn ; a holl nerz e gorf, e krogas da youc'hal ha da c'hervel unan bennag da gas anean d'eur gwele da gousket.

Dek hekleo a respontaz, evel p'an ije komzet e skeud er mogerioù ; an drouz a varvaz, ha pep tra a deuz sioul adarre : kaer an euz Herri chilaou, na glev den o tont.

— « Arsa, emean, ar re-man 'zo kas ober eur zod ganin, herve welan. N'euz forz, dre eun toul bennag ec'h in er-meaz, na pa ve red d'in ober an toulze ma unan. »

E gantelour, evel pep tra er c'hastel-man, a oa en dir ; Herri a lemaz ar golo er-meaz, hag a skoaz ar c'hantelour a dro-jouiz-kaer gant ar vogel.

Ar pezh dir a zilampaz beteg d'ean ; mez na reaz na toul na faout er milour. Neuze, ar gounnar en e galon, Herri a hadskoaz e gantelour war blad ar gampr, e krec'h, en daou goste ; van ebed ! Skei a ree 'vel eur marichal war an anné ; ar c'hantelour a dorraz, mez ar gwer na dorjont ket ; Herri, an daero en e zaoulagad, an em lezas da gouean ; e c'holo oa achu ; red e vije d'ean eta tremen an noz hep kador na gwele, e-kreiz an denvalijen.

Mez zouden, war an taol ma varv ar golo, eur sklerijen-all a zav er gambr, 'vel o tarza euz ar

milourioù, ha Herri spotronnet a glev mouezioù o kânan.

Diou vouez a gâne war an dro : unan, skler ha dudiu, eben, sklinton ha krenv, hag o-diou e larent :

Zav da benn ha zell, estranjour,
Da skeud e-barz ar mezellour,
'Barz mezellour ar c'halono,
Krisoc'h evit falc'h ar maro.

Herri a oa zavet krenn en e zav, o tonet sonj d'ean euz an diou skeuden dir ha gwer a zaludaz anean pa oa oc'h arruout er c'hastel. 'Oant breman en e gichen ; unan en pep tu, o kânan bepred. Dre belec'h e oant deut, ha petra 'oa an diou skeuden-ze, hag o devoa bue en eur c'horf dir ha gwer ? An hini dir a zavaz he brec'h hag a astennaz he dorn war galon Herri ; eben a reaz eur sin d'ean war e zaoulagad, ha rak-tal e santas en e greiz evel eun nerz neve ; ar c'hoant kousket a dec'has pell dioutan ; mez eun anken iskiz a sklusas e izili da c'hortoz ar pezh an evoa c'hoaz da c'houzant.

Ar sklerijen a greske bepred e-barz ar milourioù ; zouden Herri a welaz enné eun hent, ha war an hent-ze, eur c'hi, eur marc'h ha daou bôtr warnan ; disken a rejont war lez eur c'hoat evel da ziskwizan, mez unan euz an daou bôtr a dennaz e gontel hag a droc'has e c'houk d'egile ; ar c'hi en em lakaz neuze

da yudal gant eur vouez spountuz meurbed ; ar gwad, o redek, a c'holoaz da gentan an hent ha, goude, Herri a welaz ar gwad-ze o sevel evel eur ster dic'hlaniet, hag ar penn-mar, penn e vreur, o neuial e-barz en eur drei warnean e zaoulagad digor frank. Herri 'oa chomet mantret ; mez, pa welaz ar gwad a deue, a grede d'ean, 'barz ar gampr, evit hen mougan, euz krec'h, euz traoun, euz a bep tu, pa welaz zell ar penn maro o paran warnean, en em daolaz war e fas, o esât zerri e zaoulagad ; mez dorn ar skeuden wer a oa tremenet warnê ; na oa ken evit o zerri ; bepred, en pep tu, e wele ar gwad hag ar penn-ze. Neuze e c'houlennaz ar maro, pe, da vihanan, ar fallentez, da gouean war e galon, evit ober d'ean ankouâd ; mez dorn ar skeuden dir a oa tremenet war e galon, hag e lampe bepred en e greiz, daouât d'e spount. Hومان 'oa ar gwasan poan an evoa bet biskoaz da c'houzanv : kredi 're d'ean oa koueet en beo en ifern. Mez na oa ket pare.

Ar skeuden dir a astennaz he dorn war e skoa, ha Herri a zavaz en despét d'ean. Da gentan, e klevaz trouz eur marc'h o c'haloupad d'ar pimperlamp, hep na wele netra ; 'n eun taol, an aneval-ze a arruaz dirakan ; eun dra bennag a oa war e gein ; an dra-ze an evoa daou gorf ha 'n evoa nemet eur penn ; zouden eur sklerijen vraz a baraz warnean, ha Herri en

em anaveaz e-unan war gein ar marc'h, korf e vreur peget outan ; e skeud, war gein ar marc'h, a esae en em diframman a zivrec'h ar c'horf maro ; mez na oa ket evit ober d'ean diskregi ; an aneval a lampe gant an taolio kent, ar c'horf maro na flache tam.

Herri a wele eno ar zeblant deuz e vue da zont, evel an evoa gwelet breman zouden ar skeud euz e vue dremenet : henvel a-walc'h ouz poanio an ifern, e boanio er bed-man a dlee padout beteg ar maro, evit kastizan e dorfed.

Re diez e vije kontan hirroc'h d'ac'h ar spount, an anken iskiz an evoa Herri da c'houzanv evel-se 'pad an noz. Pa deuaz ar beure, ar skeudennou a dec'haz hag an traou en-dro d'ean a deuaz sioul adarre. Ar milouriou na skeudent ken nemet sklerijen an de ; mez Herri na oa ken henvel ouz eun den. Pa welaz er milourio e zremm dislivet, e zaoulagad zavet war var e benn, e teuaz kasi kement a aoun d'ean euz e skeud e-unan evel euz ar skeudennou spontuz an evoa gwelet e-pad an noz. Trei ha distrei a re en-dro d'ar gambr 'vel eul loen penfollet, o c'hortoz an nor da zigori.

Ar mevel a deuaz eun dro bennag.

— « Penôz, emean, eo bet kont ganac'h fenez ? »

Herri a daolaz warnean eur zell, a-walc'h evit diskar eur marc'h ; mez ar mevel na reaz van :

— « 'C'hanta, otro, emean, penôz eo bet ho kont feno ? »

Ma Doue ! Herri a loskaz eur griaden ! Evel laret ya, e oa e zaou zorn en-dro da c'houk ar mevel, ha 'n evoa ket amzer ar paour kez den da laret « bara », e koueaz maro-mik.

An tan-gwall.

Kaïn a laras : Ma foan a zo re vraz evit bean douget.
(Levr ar Skritur.)

Neuze e tizroas da Herri e spered vad ; dirag korf ar mevel astennet ouz an nor, e teuaz d'ober bep seurt sonjou.

— « An den-man, emean, marteze na oa evit netra en troio 'zo c'hoariet d'in-me. Mez, me hen tou war ma hano, a-raog varc'hoaz, ar re o deuz graet goap ac'hanon o devo paeet o dle. »

War-ze, e krogas er paour kez mevel hag e lakas anean en kambr ar Milouriou ; neuze e kerzas war-zu al liorzou ; c'hoant an evoa da welet doare ar c'hastel,

da glask, war an dro, an tur da dec'hel ha da renti drouk evit drouk.

« Red eo d'in, emean, goût, da gentan, pelec'h eman ma marc'h. » Hag hen a-dreuz d'al liorzou da glask ar marchosi. Zouden, ee'h arruas gant eun tammik koz plac'h koz, a oa war he daoulin o c'houennat hag o tastum tult'h-moc'h 'mesk ar gwe hag ar bokedou. « Houman, m'oar 'fad, eme Herri, a dle goût pelec'h eman ar marchosi. — 'C'hanta, moereb koz, emean, n'ho peuz ket a riou d'hoc'h ivigno ? » An hini goz a zavaz he fenn ; ma vije bet Herri sorser, an ije anaveet, dindan stum ha druilhau ar wrac'h koz, mestrez yaouank kastel ar Milouriou.

— « Petra 'glaskez, emei, ma mabik ? »

— « Fe, moereb koz, me 'm euz klevet laret e oa kezek kaer aman, hag em oa c'hoant da welet ane. »

— « Ya 'da, eme an hini goz, ha da gi ha da varc'h a zo du-hont ive ; mez na servijfont ken d'id da netra, ma mabik ; rag aoun am euz petra arrufe ganid. »

— « Heu ! eme Herri, en eur ober eur zailh. »

— « An holl a oar er c'hastel a teuz lazet eur mevel er beure-man. »

— « Ma Doue ! eme Herri. »

— « Mez me 'laro d'id, mar kerez, penôz en em denn ? Lak an tân er c'hastel. »

— « En eur c'hastel dir ? eme Herri. »

— « Me 'laro d'id penôz ober : kemer gwad a gorf an hini a teuz lazet, liv gant ar gwad eun nor pe eur prenestr, eno an tân a grogo ; mez tôle diwarnoud an dilhad-ze, mar 'garez ket bean devet ive, rag kement tra a aparchant euz ar c'hastel a vo rostet gantan. »

Ar wrac'h koz a c'hoarze ; n'he devoa ken 'met eur c'hoz dant, hag a hije en he bek o sellet ouz Herri. Heman a zigore daoulagad braz ; a-raog 'n evoa gallet laret eur gir, an hini goz a oa tec'het kwit. Monet a reaz d'ar marchosi, hag e loskaaz da vale *Keun* ha *Dienez*, o rei d'è bep a dol war o chouk. Neuze e tapas eur vaz dreg an nor hag e kerzas war-zu ar c'hoat.

Herri a oa distroet e keit-ze d'ar c'hastel, e gontel en e zorn, prest da ziwada kenta hini arruje gantan ; eur floe'hik bihan en em gavas war e hent hag a dec'has e-kwit en eur youc'hal. Herri a yeaz war e lerc'h o sonjal penôz korf ar mevel na oa ken, hep mar, en kambr ar Milouriou.

Ar floe'h a gasas anean d'eur zal e lec'h ma oa tri den oc'h eskennad, o skei, d'ober eun arched evit o c'hamarad maro. Ar c'horf a oa e-unan en eur zal-all, tost d'è. Herri a lezas ar floe'h da c'haloupad, hag a deuaz sioulik er zal-kanvo ; an tri emenuzer a re kement a drouz ma na glevent man. Neuze, euzusan

tra ! e krogas en brec'h ar c'horf maro hag e skoas e gontel enni. Ar gwad a oe pell hep dont ; Herri a livas e zaou zorn gant ar gwad, a livas mogerio ar gambr, hag o tapout eur golo a flamine e kichen ar c'horf, e tostaaz anean d'an dir ruet gand ar gwad-ze. An dir a strakaz en eur zivogedi, hag a grogas. Herri a gasaz gantan ar golo, ha dre mac'h e, e live ar mogerio hag e lake an tân. An dir, ar gwer a loskae tennou hag a groge en eur virvi. Herri a ziframmas neuze e zilhad diwarnan, hag a yeaz er-meaz hanter-noaz en eur c'haloupad.

'Benn neuze, e save trouz er c'hastel : youc'h ha huch : An tân ! An tân ! Herri a valee, beteg m'an evoe laket eur pennad hent etrean hag an ti. Neuze e tizroas, hag e welas eun dra spontuz meurbed. An tân an evoa gwasaset en eun tôle, ar c'hastel a zeve evel stoup ; a bep tu 'vije klevet tennou : dir ha gwer o strakal ; ar flammou a zave beteg an Ne, hag an dud, a bell-dro, a oe spountet braz, zur-vad, er beureze ; rag an tân a oa ru evel gwad, hag an dir, ar gwer teuziet hag a ruilhe a bep tu, a oa henvel ouz gwaziou gwad tom o paouez donet er-meaz euz kalon eun den. A-vesk an tân e save youc'hadennou a-walc'h da spountan loened goue. Herri na oe ket evit chom pelloc'h da zellet ouz e labour. Hursuni a re gant aoun, hag e tolas pell dioutan ar gontel ru a oa

c'hoaz en e zorn. Pa na welas ha pa na glevas ken netra, e galon kri ha dinatur a deuas adarre laouen : « Ma breur, a sonje hen, a zo chomet e-barz ive, » hag e teue eur c'hoarz diaoul war e vuzellou.

Koulskoude, hanter-noaz ha diarc'hen evel ma oa, na oa ket brao d'ean ober hent : dienez an evoa en e varc'h. Mez ar marc'h an em gavas hag ar c'hi ive, evel pa vijent o c'hortoz anean. Herri a oe laouen evid mad ; gwelloc'h c'hoaz, e zilhad koz, e votou, e gleze, e arc'hant ive, a oa war gein ar marc'h.

« O mammik koz, emean, o sonjal er wrac'h, c'houi oc'h euz gret kement-man ; Doue pe an diaoul d'ho pao ! »

Hag e wiskaz e zilhad, hag e lampaz war e varc'h. Raktal ar c'hi a gemeras ar penn arog, e fri ouz an douar, hag ar marc'h a heuilhas anean hep trei tam.

Herri a oa ken laouen o kwitat ar c'hoat milliget hag a oa bet kiriek d'ean da gement a boaniou, ma leze e varc'h hag e gi da gas anean war an tu a gar-jent. *Keun* ha *Dienez* a ye an eil war-lerc'h egile, evel pa o dije 'n em intentet o-daou ha merket eul lec'h bennag da vont ennan.

En eur dreuzi henchou ha gwenojennou, Herri a sonje petra 'raje pa vije deut er meaz ar c'hoat : « Sethu me breman skanv hag akwit da vale ; ma breur a zo chomet er c'hastel ha na deuo ken war

ma lerc'h ; 'raog eiz devez, ar sonj anean, a re d'in kavet ar vue ken divlaz ha ken c'houero, ar sonj-ze a vo maro-mik, ha sethu me laouen, disoursi, eur marc'h mad dindanoun hag arc'hant em godello. Hei ! *Dienez*, kerz, ma fôtr ! hast am euz da vean er-meaz euz ar c'hoat daonet-man, ha da gemer eun tam plijadur 'mesk an dud. »

Na oa ket ezom da huchal war ar marc'h ; tremen a re evel eul luc'heden a-dreuz d'ar gwe ha d'ar brouskoajou, ar c'hi o redek en e raog. Herri na re van, oc'h invori bepred en e spered ar gwellan tu da brenan gant e arc'hant kalz a blijadur.

Ar pen-marô.

Setu Ec'h euz ma c'haset kwit euz an douar-man, ha piou-bennag am c'havo am lazo.
(Levr ar Skritur.)

Pemp devez 'zo 'man Herri o vale ; tremenet an euz kalz kaeriu ha kestel, ha bepred e c'haloup, kement a ezom a zant da freskât e benn, ha da 'n em zic'hourdan goude bean bet eun toullad deio

hanter archedet. Dre n'euz penn ebed d'e c'halou-paden, e lez bepred e varc'h hag e gi da gas anean en tu 'garont ; na zell gwech ebed pe sort hent a gemeront ; gant e arc'hant eo zur da vean arru mad en pep lec'h.

Evel-se, ar seizved de, da zerr noz, e tigouejont en eun tammik kear vihan ; Herri a zeblantas d'ean bean gwelet c'hoaz ar gear-ze. Disken a reaz er gwellan hostaliri, hag e c'houlennaz laouen da goanian ha da gousket, goude ma oe laket e varc'h er marchosi.

Da c'hortoz koan, Herri, azeet er gegin, 'n em lakas da gontan gant an hostiz ha da c'houlen gantan doare ar vro.

— « Fe, otro, 'me an hostiz, n'euz ket aman kalz a dra da welet, na kalz a blijadur da gavet ! »

— « Perag 'ta ? eme Herri ; me 'gav ar vro-man brao ha dudiuz kaer. »

— « Ar vro, otro, eme an hostiz, a zo brao a-walc'h ; mez, pevar miz 'zo, eun darvoud c'hoarvezet war-dro aman, 'n euz roet d'an holl spount ha tristidigez. Eun den yaouank-flamm a oe kavet maro, troc'het e c'houk d'ean, war an hent, eur c'hi bras o yudal en e gichen. Douaret e oe ar c'horf ; ha sethu breman bep noz, war-dro ar c'houlz-man, ar penn a deu war ruilh euz ar vered d'al lec'h e oe bet troc'het ; (aman an hostiz a reaz sin ar groaz, daero a spount en e

zaoulagad) ; bean 'zo o deuz gwelet ha kavet anean ; ha breman den na gred ken bale war an hent-ze ; an dud dre-holl a zo dindan o aoun, ha kear a zo dilezet gant darn anè hag a deue aman dre ar roud-ze. »

« Mez eun dra spontusoc'h c'hoaz, eme an hostiz, a oa deut glaz, eo kement-man.

« Ar wech kentan eo bet anavezet ar penn, da laret eo, tri de goude an torfed, ar belek a zo dizroet d'hen douari ; ha pa eo bet dizoloet ar be hag an arched, na oa ken netra ennan ; ar c'horf a oa tec'het ive... hep e benn. »

An hostiz na oa ken evit komz. 'Benn neuze, Herri a oa prest da gouean : « Sethu eta, a sonje, perag oun bet laket e-meaz ar c'hastel, perag e kerze ma marc'h evel-se ? Ma ! na pa ve red d'in e lazan eun derved gwech, na ran forz, mez red eo d'in kavet peuc'h ! »

War-ze e lamp er-meaz an ti dirag an hostiz, a gred d'ean eo troet e spered ; tapout a ra e vare'h, hag e sko ennan, gant ar gounnar, ar c'hentro beteg ar gwad. Ar marc'h a ra eul lamp spontuz dreist moger ar porz, ar c'hi adarre en e raog, hag an hostiz, sebezet, a wel ane o zri o tremen evel eul luc'heden. Mez eur vatez he deuz anavezet ar c'hi, hag eur gri-forz a zav en hostaliri : « Ki ar penn-marro ! Ki ar penn-marro ! » An dud en em zerr

holl en ti, pep hini a zo 'vel en gortoz deuz eun dra bennag a iskiz !

Herri, an tân en e zaoulagad, a gerz d'ar pimperlamp war an hent ; ar marc'h hag ar c'hi a heuilh pen-da-ben an urz roet d'e gant mestrez Kastel ar Milouriou, hag e kasont Herri war-êun da gavet ar penn-marô. 'N eun tôle, ar c'hi a chom krenn en e za, hag a grog da yudal truezus ; ar marc'h a chom mot-mik ive, e beder har o krenan dindanan : arru eo ar penn-marô gant an hent. Donet a ra en eur ruial evel eur voul ; mastaret eo a fank hag a boultr ; Herri, arrach an diaoul en e galon, a lamp 'traoun, hag a gemer er c'hleun eur men ken pounner ma hallje a-boan daou zen e finval.

— « Deuz 'ta, emean, penn-marô ! 'Vit an derved gwech me 'ya d'az lazan ! » Hag e kerz war-zu ar penn, e ven zavet e-krec'h war bouez e zivrec'h. Ar penn-marô a ruilh bepred ; arru eo an torfetour damdost d'ean, pa loska ar c'hi eun harzaden skiltruz hag e lamp gant gouk e vestr, digor e c'heno. Ar men a goue war ar c'hi o terri d'ean gwalen e gein, mez an torfetour a zo koueet ive, troc'het d'ean e gorzailhen en eun tol dant. E wad a ruilh evel eur waz hag a c'holo an hent. Ar penn-marô a zo warneun 'barz ar gwad-ze ; zouden na ra ken nep fin-

vaden ; marô eo evit mad, ha gantan, an torfetour euzus hag ar c'hi kalounek a loska ive o huanad diwean. Ar marc'h a gemer an tec'h, e vouen en aer, ar brid en e benn, evel eul loen penfollet.

Pell amzer e oe komzet er vro-ze euz *Ki ar penn-marô* ; eno am euz klevet an istor, hag ac'hane em euz digaset anean d'ac'h, mignoned.

Breman, mar karet tennan outan eur gentel vad, sonjet penoz eun torfetour n'hall ket bean eüruz ; ar sonj euz e dorfed a stag outan evit biken. E galon a zo eur mezellour e lec'h ma kavo noz-de e bec'hed d'e gastizan.

III

Hostaliri ar Jistr mad

Hostaliri ar Jistr mad

— « Jistr evel heman, a lare an nosvez-ze Pipi Gonto, 'n eur lipat e vuzello, a zo magadurez vad ; mez n'evet ket a win-ardant, rag ar gwin-ardant, — n'ho peuz nemet chilaou istor *Hostaliri ar Jistr mad*, — a deu war-èun deuz an ifern. »

An diaoul en hostaliri Arnus.

An tiegez war an tu gin,
A ve lakeet gant ar gwin.

Eur wech e oa, eur wech na oa ket, hag eur wech e oa bepred.

Hag e oa gwechall, damdost d'an ôd, en bro Treger, eun den e-unan, hag an evoa 'n em laket da zerc'hel hostaliri gant an tammik peadra hag eur goz vatez chomet gantan goude maro e dud.

An hostaliri, eun ti plouz morlivet, a oa war eur groazhent ; koulskoude, an hostis an evoa nebeut a c'hounid, rag ar geusteuren na oa ket gwell vad : ar bevans a oa treut, hag evit evach, na oa nemet jistr, leaz ha dour ; euz an evachou-all, hini na oa anavezet c'hoaz en nep lec'h. An dud eta a dremene kazi holl en toull dor Arnus, (heman oa hano an hostis), hep ober van na dioutan na dimeuz e goz vatez.

Evit laret ar wirione, mar na oa ket stummet kaer an ti, ar mestro ive n'o devoa ket kalz a c'hras vad : Arnus a oa eur soured : biskoaz na vije klevet gantan nag eur gir gwir nag eur gomz deread ; ar vatez koz, Yonan-Vorn, (abalamour n'he devoa ken nemet eur lagad ha pevar dant), a oa louz mezus. An treoze holl a lake an dud da drei kein da hostaliri Arnus, daoust d'ei da vean plaset mad.

Arnus a valloze neuze, hag a gâne pouilh d'e vatez koz, o laret d'ei e oa kiriek d'an dismegans gret gant an dud d'ean ha d'e di, ha penôz e lakje anean da vont da glask e vara ; « Mez an de-se, emean, arôg monet er-meaz, me 'wio d'id da c'houk, gwrac'h an tân-foeltr ! »

Ar bater-man a vije kânet da Yonan eur wech ar zun, de ar marc'had ; neuze e vije kalz a dud war ar pevar hent, hag Arnus a yee en kounnar pa wele ane o tremen en toull e zor en eur ober goap anean.

Sethu eur merc'her, devez ar marc'had, e oa adarre Arnus d'abarde noz, war vue ar paour kez Yonan, prest da skarboti anei, pa glevjod trouz eun aneval-kezek o tonet a drain vad war draoun gant unan euz ar pevar hent.

Pa oa Arnus o vont d'ar frenestr da zellet, e welaz eur marc'h kaer hag eun den warnean, o chom azav euz toull ar porz, èun d'an ti. An amzer a oa war rouzan ; koulskoude, an den estren a welaz, hep mar, ar bod euz toull an nor, rag disken a reaz a-ziwar e varc'h hag e c'halvaz an hostis gant eur vouez rok. Arnus a deuaz prim euz a doull ar frenestr d'ar porz :

— « Penôz, eme ar beajour, hostaliri a zo gac'h ? »

— « Ya, otro, eme Arnus. »

— « Kemeret eta ma marc'h, laket-an prim er marchosi, ha roet d'ean boed mad ; skwiz ê, ha me ive ; gret evidon eur gwele hag eun tam pred ; aman e tremenin an noz. »

Arnus a grogaz en pen ar marc'h hag a gasaz anean d'ar c'hraou.

— « Penôz, eme an diavezour, n'ho peuz mevel ebed ? »

— « Nan zur, otro, eme Arnus. Deut d'an ti, mar plich. »

O laret d'an otro donet d'an ti, Arnus a oa nec'het o sonjal en pe stad e kavje anean : an treo-holl louz hag a-sklabe, ha Yonan o ouelan 'korn an tân. Mez Yonan a oa bet ive o sellet dre ar frenestr, ha pa he devoa gwelet ar beajour o tonet war-zu an ti, he devoa tapet he skubelen, ar pezh na re ket aliez, ha laket eun tam urz en-dro d'ei. Mez ankouaet he devoa enaoui ar golo, ha, pa deuaz ar beajour en ti, e tölaz e droad en eur varevad gouelion a oa ouz an treuzo. Heman a loskaz eul le-douët, ha, tra souezus ! eun toufad moged a zavaz euz e droad, evel e teu euz eun houarn-ru pa ve töllet en dour.

Yonan, dre ma oa kustum da glevet leou-douët, na reaz van ebed ; nemet e sonjaz e oa Arnus o vont adarre da gouean war he chouk ; ha hi da furchal da glask hec'h allumetez ; mez eur c'houez fall a zeuaz, da heuilh ar moged, euz treid ar beajour, hag a grogas en he fri.

- « Jezuz ! emei, aman 'zo c'houez ! »

— « Ganac'h zur, gwrac'h koz, eme an diavezour. Petra 'glasket o furchal ? »

— « Ma Doue, otro, eme an hini goz, c'houi a zo aze ? Me 'sonje d'in e oa Arnus... »

— « Gortozet, ha me 'ya d'enaoui d'ac'h ho lutigen. »

An otro a dostaaz d'an oaled, hag o vean laket e viz war ar vouchen, raktal al lutigen a grogaz.

Yonan a gredaz d'ei an evoa enaouet ar golo gant eun alumetezen.

War-ze Arnus a deuaz en ti.

— « Otro, emean, azeet, mar plich, ha na döllet ket plé mar eo eun tammik digabestr an treo ; ma matez a zo koz. — Petra a gemerfet d'ho koan ? »

— « Digaset d'in, eme an otro, eur podad jistr euz an hini gwellan, ha poac'het d'in eun hanter lur gik euz hennez rouz a welan aze e-pign. »

Yonan a reaz tân, a droc'has kik, hag Arnus a yeaz da gere'hat jistr. Pa oe prest pep tra, ar beajour en em lakaz da zibri.

— « Ar c'hik hag ar bara, emean, a zo mad ; mez ar jistr na dal man. — Hag ec'h evaz eun hanter-podad. — Gant petra a rez da jistr, ma den ? »

— « Gant avalo mad, otro, eme Arnus. Bean 'zo eun dorchen en gwask. »

— « N'euz blaz ebed gantan, eme an otro. O laret ze, e krogaz er pod, hag e lonkaz an hanter-all. »

— « Me 'desko d'id, emean, ober jistr mad. — Kerz da glask c'hoaz ha kas ganid daou bod. »

Arnus a zigasas daou bodad. Na badjont ket pell : daou all 'oe digaset adarre. Debret ar c'hik aboue pell zo, ha bepred an otro a eve.

Da hanter-noz e laraz da Arnus, arru torret e ziouhar o tisken er c'hao :

— « Diskoue d'in pelec'h monet da gousket. »

Hag e savas ouz tôle, zoun war e dreid, daoust ma 'n evoa seiz warn-ugent podad jistr en e gof. Arnus a oa batet.

Pa oa ét an otro da gousket, e tizroas d'an ti en eur frotan e zaoulagad gant aoun ma vije oc'h huvreal. Yonan a ziroc'he en korn an oaled, dindan al lutigen.

Arnus a gasas anei da gousket, hag e kemeraz he flas. Mez hep dale e vanaz kousket d'e dro. Neuze an nor a zigoras hag an otro a deuaz en ti.

An tân a oa maro, mez al lutigen a zève bepred.

Arnus a huvree en e gousk, hag a lare : « N'ê ket mad ma jistr?... Piou a lar n'ê ket mad ma jistr?... Seitek podad an euz evet!... seitek podad, podad, podad, podad!... »

An Diaoul, (anaveet ho peuz anean aboue pell zo), en em lakaz da c'hoarzin ken ma sklokaz an ti.

Arnus a reaz eul lamp en e blas, mez na zihunas ket, ha bepred e c'hroz mole etre e zent : « Jistr mad ! seitek podad, podad, podad !... »

An diaoul na oa ket e-unan : eur bouc'h du a deue gantan war e lerc'h stag ouz eur gorden, ha

dindan e vrec'h e oa eur bakaden. Eur c'houez heuzuz a oa deut adarre en ti, n'ounn pe deuz an diaoul, pe deuz ar bouc'h, pe deuz ar bakaden, pe marteze ane o zri.

Mez Arnus ha Yonan na zantent netra. An drouk-spered a oa tostaet d'an hostis hag an evoa astennet e zorn 'uz d'e benn ; monet a reaz da wele Yonan, hag e reaz

kement-all d'ei : raktal Arnus a zavaz, Yonan a wiskaz he dilhad, ha, kousket bepred o-daou, e kerzjont war-lerc'h an diaoul er-meaz euz an ti.

Arnuz hag an Diaoul oc'h ober ar gwin-ardant.

Peurvuian ar gwin a laz muioc'h a dud
Evit na bare yac'haer gant e holl vrud.

Kas a reaz anê gantan d'ar presour ; eun dorchen a oa war an dôlen, o tiveran taken ha taken er penton ; eur vilin-malan a oa damdost d'ei, hag eur bern avalou en kichen. Hep golo, ar c'harti a oa sklerijennet liou houarn ru, gant daoulagad an diaoul o têvi evel diou c'holoen.

— « Hop ! Arnus, emean, me 'ya da zeski d'id ober jistr ! Lak d'in-me avalo 'barz ar vilin. — Mad ! — Ha breman kaset ar vilin en-dro ! »

Arnus ha Yonan, bepred kousket, a zentaz raktal hag a grogaz pep-hini en eun dorn euz ar vilin ; ha da drei neuze euz holl nerz o c'horf. An diaoul a oa zavet war al louar vin, 'uz d'ar gern, hag a voute 'barz en eur c'hopal. Yonan a oe skwiz hep dale ; an diaoul a feuke anei gant e vaz :

— « Hop ! Yonan ! hop ! Arnus ! » hag e kase ane war rôg evel eun harnez kezek.

Pa oe hanter-malet an avalou, an diaoul a grogaz er bouc'h du :

— « Hop ! Arnus ! hop ! Yonan ! hop ! 'ta !... »

Hag, o kregi en treid a-dren ar bouc'h, e stlapaz anean 'barz ar gern ! Eur vlejaden skrijuz hag eur strak !

— « Hop ! 'ta, hop ! »

Mez Yonan a oa koueet war he fri d'an douar. An diaoul a gemeraz an dorn milin, hag e oe klevet an eskern o strakal dindan an dent houarn.

Pare e oa ar bouc'h !

Yonan a zavaz gant eun tammik zikour, hag e oe malet avalo adarre ; mez, gwech ha gwech-all, e vije klevet o sevel euz ar gern eun drouz dishenvel diouz trouz an avalo o frikan : Kouik ! miào ! klok, klok !... Neuze Arnus ha Yonan a derme, hag e vije red d'è hadlansan : an diaoul a oa o tizac'han pezh ha pezh e bakaden 'mesk an avalo.

Eun dro bennag ive e tiviaz ; an avalo a diviaz ive. Neuze 'oe kroget d'ober an dorchen ; Arnus ha Yonan a laboure, i kousket, koulz ha welloc'h evit tud dihun mad. Difreuzet e oe an dorchen goz, laket houarn en he flas, ha, hop adarre ! red e oa gwaskan breman da lemel ar ju dimeuz an avalo, deuz ar bouc'h du hag an treo mad-all a oa èt mesk-mesk war an dôlen.

Aman an diaoul a roaz eun tammik tól-dorn ; hep dale, an dorchén he devoa koac'het ken na vije gwelet ken : en ter dro, an diaoul an evoa he digaset evel-se war draoun, ha dizec'het anei ken zec'h ha stoup.

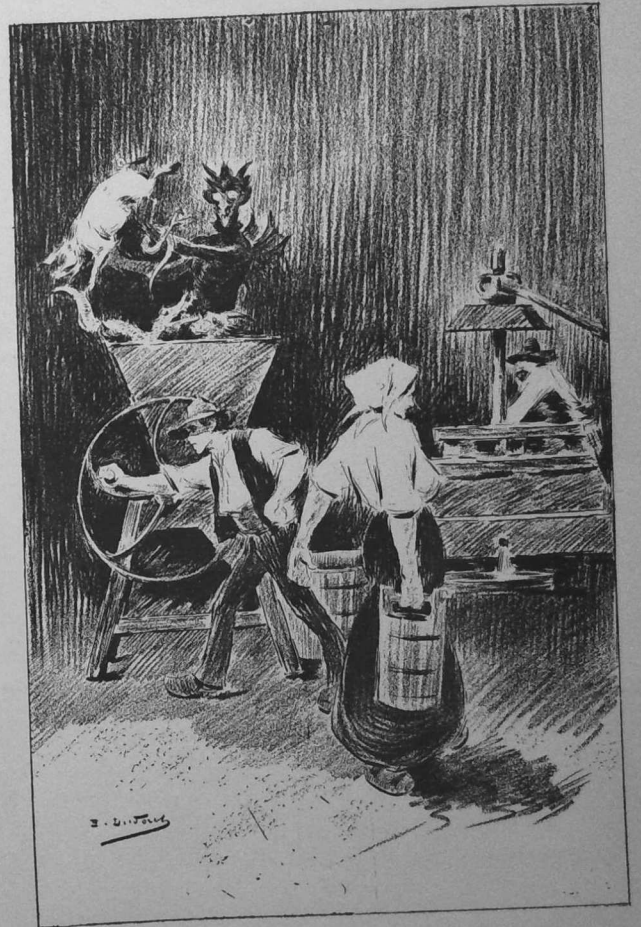
Ar jistr a zivere dru e-barz ar penton, jistr du evel gwinn mouar ; an diaoul a drempaz e viz e-barz hag a lipaz anean evel mël :

— « Tap breman, Arnus, emean, eur variken, ha karg enni an evach-man hep koll taken ; rag mad eo, mad sur ; laket em euz ennan ar pep gwellan : liou ha nerz tân an ifern ha blaz ar seiz pec'hed marvel. Heman 'vo eun evach burzudus, eul louzou mad ouz pep klenved : kement hini a evo dioutan aliez a deuy da vean henvel ouzin. Aboue an aval he devoa debret Eva en baradoz an douar, nan euz bet krouet netra d'ober d'an den kement a vad.

« Arnus, an evach-man a lakao ac'hanoud pinvik, mar karez : mez red e vo d'id goullourenni bemde ar variken ; e-pad ma vo laket goullou bep noz, he hadkavi leun bep beure. »

O laret kement-man, an diaoul a dec'has kwit en eur c'hoarzin. Arnus ha Yonan a zizroaz d'an ti, hag a goueaz o-daou war an oaled kousket-marô.

An de war-lec'h, na oe klevet trouz ebéd en hostaliri Arnus, na gwelet den o finval. An dud o tremen a lare : « C'hwistim e vefe skampet Arnus en-dro ? »

Mez Arnus ha Yonan a oa en ti hag i kousket ; eun devez hag eun nosvez e kouskjont o-daou, ken skwiz evel ma oant.

Arnus a zihunaz da gentan, hen brevet ken na oa ket evit en em zerc'hel : « Penôz, emean, ez oun chomet da gousket war an oaled ? »

Neuze e welaz Yonan : « Sell ar goz trantel, emean : hep mar, e oan meo dec'h da noz, hag he deuz dornet ac'hanon, deuz ar giz ma oun brevet. Gortoz, me 'ya da zihuni anei ive d'he zro ! »

Hag e krogas 'n eur vaz.

D'an tôl kentan, Yonan na reaz van ; mez, d'an eil, e loskaz eur glemmaden, d'an drede e savaz he fenn, d'ar bevare e oe en he zav, hag a-rôg ar bemped, 'oa èt kwit. Arnus a yeaz war-lerc'h deuz an ti d'ar porz, deuz ar porz d'al leur, ha deuz al leur d'ar wask-jistr. Eno ec'h ankouaaz Yonan hag e chomaz sebezet. Eur variken a gavaz, ha, gant ar variken-ze, e oa eur c'houez 'vel n'an evoa biskoaz zantet en e vue.

Marteze ar c'houez-ze a zigasaz sonj d'ean deuz ar peur-rest ; rag zouden e lezaz Yonan hag e c'haloupas da gampr ar beajour... Na oa den ; ar gwele na oa ket bet difreuzet ; er marchosi na oa ive na den na loen ; ha koulskoude n'è ket kement-ze a nec'he Arnus, mez eun hunvre an evoa gret, herve e seblante

d'ean, e-pad e gousk, hag a deue breman tam-ha-tam en e spered.

— « Yonan, emean, deuz aman ! Me 'm euz hunvreet e oan bet evit an noz oc'h ober jistr gant an diaoul, hag e oaz-te o sikour ac'hanon. »

— « Me, eme Yonan, strafuilhet, em euz hunvreet memez tra. »

— « Neuze, eta, eo ni hon deuz gret ar variken jistr a zo aze ? »

Yonan, daerou a spount en he daoulagad, na respountaz gir.

— « Hag an diaoul, eme Arnus, a zo tec'het kwit ha lezet ar jistr. — Petra eta, emean, en eur skei war e benn, petra an euz lavaret d'in d'ober gant ar jistr-ze ? »

Ar sonj a deuaz d'ean hep dale, hag e lagad a lugerne o laret da Yonan :

— « Deuz ! ma serfomp ar variken jistr-man, evel pa vije eur variken aour ! »

Al leur-neve.

Merc'hik a gar lipad gweren
A vastaro prest he rozen.

Klenket e oe gant kalz a boan ar variken e-barz ar c'hao : Arnus a reaz al labour e-unan, gant zikour Yonan, rag n'oulle ket e teuje den ebed a ziavez én-dro d'e jistr neve. Eun dra a nec'he anean : ar c'houez fall a oa gant e evach : biken den, emean, na danvao ma jistr, mar chom ar c'houez-ze gantan.

Arnus an evoa douget e wele d'ar c'hao, ha bep noz e vane kousket en eur chilaou e jistr o virvi. Dre ma verve, al liou anean a chenche, hag ar c'houez ive : liou an tân a oa gantan, evel m'an evoa laret an diaoul ; ar c'houez, daoust ma chome krenv, na oa ket da zisplijout. Eun nosvez, Arnus a laraz e renke tanva ; Yonan a yeaz gantan d'ar c'hao gant eur weren hag eur golo ; laket ar zond er variken, ha hanter garget ar weren.

Yonan, o lakat he fri warni, a hursunaz gant

ar c'houez ; Arnus a reaz goap outi hag a gavaz ar c'houez mad.

— « Tosta ar golo, emean, ma welin al liou ive ! »

Mez a-boan e oe ar golo 'uz d'ar weren, e krogaz an tân en evach, hag eur flamm glaz a sklerijennaz ar c'hao. Yonan, spontet, a loskaaz he golo hag a yeaz kwit. Arnus a fellaz d'ean lazan an tân, mez zouden e vanaz mantret. E-kreiz ar flamm glaz e welaz o sevel penn eun den, penn ar beajour a oa bet o lojan gantan ; hevelep daoulagad ru, hevelep baro du, hag an hevelep c'hoarz drouk war e vuzello :

— « Ha ! ha ! Arnus, emean, an diaoul a zo 'barz ar variken ! Darbet è d'id bean lonket ac'hanon ! Ha ! ha ! ha !... Deut oun da vadean ma evach neve : *gwin-ardant* e vo e hano, da laret è, evach kalounek, dour a vue ; ma malloz a roan d'an nep a vadeo anean er c'hiz-all, o lakat dour e-barz ! Ha ! ha ! ha ! Sed aman breman petra fell d'id ober : red è d'id, disul kentan, embann eul leur-neve, ha digas aman kalz a dud. Da variken na yelo biken da hesk, keit ma werzi he zalvoudegez eur wech bemde ; kement-ze a vo aez, rag an hostizien-all a c'houlennno ganid da brenan. 'Benn eur bla, m'hen tou, war ma hano a Lusifer, az tevo karget da variken a aour e-lec'h *gwin-ardant*. »

War-ze, ar penn diaoul a loskaz eur youc'haden hag a dec'haz. An tân a varvaz, hag Arnus, eur

c'houezen yen war e fas, a reaz eun huanaden evel eun den o tihuni euz eun hunvre : lezel a reaz eno ar weren, hag ec'h eaz da gousket d'an ti.

En e gousk e welaz 'vel eur môr *gwin-ardant*. Kas evan, e koueaz war e benn e-barz ; an diaoul, en eur c'hoarzin, a stlapaz eun alumetezen e-kreiz ; raktal an tân a grogaz, en-dro d'ar paour kez Arnus, oc'h ober d'ean gouzav eur boan iskiz hep hen dêvi, hag e welaz neuze skrivet 'ust d'e benn en lizerenno du : *Ifern — Tu an Everien*. War-ze e tibunaz, skrignet e zent ; eun tamm spout a zavaz en e galon ; mez, arôg ar môr tân er bed-all, e welaz ar môr aour er bed-man, hag ar wel-ze a lazaz ar spout en e galon, hag e gargaz a blijadur.

An de war-lerc'h, beure mad, Arnus a oa krog da reizan pep tra 'benn al leur neve ; kas a reaz Yonan da glask eur marc'h hag eur c'harr da charre pri ha mein ; monet a reaz d'ar vouc'h da bedi ar zakrist d'ober an embann war al leur-ger : rubano 'vit ar merc'hed, butun 'vit ar bôtred, ha jistr mad evit pep hini. — An dud a c'hoarze o klevet an doare ; rag komz a jistr mad en ti Arnus, 'oa evel komz a zour binniget en puns an ifern.

N'euz forz ! Pep hini an evoa c'hoant da welet keusteuren Arnus ha Yonan, ha, da zul al leur-neve, e oa tud gantê, aboue koulz an oferen-bred.

Sethu ar pezh a c'hoarvezaz : ar re gentan, o vean tanvaet ar jistr neve, a yeaz meo d'ar ger arôg kreizte ; mez ar seurt tud meo-ze na oa ket bet gwelet c'hoaz : an de-ze, ar merc'hed n'halljont ket bale war an henchou, hag ar re a oa et d'al leur-neve a hastaz dizrei d'ar gear. Er c'hontrol, ar bôtred a yee holl a vagad da hostaliri Arnus : heman an evoa zavet tôliou en-dro d'al leur, 'barz ar wask-jistr, 'barz an ti, ha c'hoaz al loden vrasan euz an dud a renke evan deuz o za, keit ma hallent chom. Yonan, euz a vorn, 'oa arru dall... gant al labour ; pemp pôtr a oa en-dro d'ei o kas gwin-ardant ; biskoaz na oe gwelet seurt evadek.

Arruout a reaz ar pezh a dlee arruout : 'benn an abarde, an holl chopinou a oa torret, hag ar re a deue c'hoaz, a eve, o fenn er pod, da c'hortoz kouean hep dale war o reor er plad. An huch, ar youc'h hag ar skrif a vije klevet ter leo dro : goude ar jabadao, e savaz kannou. Yonan a yeaz da guz 'barz ar zolier foen ; pemp pe c'houec'h, gant bep a forc'h, a felle d'ê mont da glask anei, o toui he devoa ampoezonet anê. Arnus a grapaz war eur ween dilh 'drek e di : eno e oe en peoc'h, dre n'halle den krapad war e lerc'h.

Ac'hane e welaz torri an tôliou, bruzunan ar podou, hag e klevaz didalan ar barrikennoù 'barz ar c'hao.

Pôtred ar ferier e savaz tabut etreze, ha, daoust na oant ket evit chom en o za, e oe treuzet e c'har da unan, hag e lagad da eun all ; toliou dorn ha treid na oant ket da gontan ; ar re a vije bet bac'hataet, a-wech koueet, na zavent ken, hag a chome da ziroc'hal 'mesk ar pri gleb war al leur-neve. Da noz, eun toullad gwraze ha merc'hed a arruaz da gerc'hat o zud ; mez an darn-vuian euz ar re-man na oant ket gwest da deurel eun troad arôg egile ; neuze 'oe digaset kirri, hag Arnus a welaz kargan a-ziwar e leur hag e borz, eun toullad korfou henvel ouz korfou maro. Ar merc'hed a ouele, o c'houlenn pep gwasan da gouean war Arnus, hag unan hag he devoa kavet he den 'barz ar poull haoc, en kraou ar zaoud, a gomzaz euz rostan Arnus 'barz en e di.

'Meuz ket ezom da laret d'ac'h mar oa pof an hostis 'benn e oant et ac'hane.

Pa na vanaz ken den nag en ti, nag er c'hraou, nag er porz, Arnus a gredaz disken a ziwar e ween. Pa deuz el leur, na oa ken kazi tam pri warni : et e oa war o chouk gant pôtr ar gwin-ardant ; neuze, ec'h eaz prim d'ar c'hao, nec'het gant e variken.

Ar variken a oa eno, ha hi leun-chouk, evel da veure.

Arnus, dinec'het, a gerzas d'an ti : Yonan 'oa o paouez disken euz ar zolier, eur zac'had arc'hant ganti.

— « Sethu aman eun devez ! emei. »

— « Kontomp ! eme Arnus ; — hag, o serri an nor, e kemeraz golo, hag e tispakaz an arc'hant war an dól. »

— « Oh ! emean. » Daou c'hant skoed a gontaz ; c'houezan 're 'rôg 'oa pare.

Eur vammen a varo.

Bez ato kuzet ouz eun den meo,
Rag ar pezh a oar, an holl hen gouveo.

Leur neve Arnus a yeaz ar vrud anei pell war dro. Na vije ken klevet komz er parkou hag er c'heria-dennou, nemet euz e jistr. Dont a reaz hostizien da c'houlen gantan penôz en evoa grêt anean, ha d'e danva : Arnus a gase anê holl d'ar gêr meo. Gwerzan a re d'ê ive, dre voutailhad, evit kas ar vrud deuz e jistr hag euz e di a bell bro.

Everien a deue a bep tu, d'ar zuliou evel war ar pemde. Arnus an evoa kemeret diou vatez vihan hag eur geginerez d'ober ar servij gant Yonan ; 'hed an de, n'o dije man d'ober nemet kerc'had ha diskargan

gwin-ardant. Eul lostad kirri a vije bepred ouz toull an nor ; red e oe d'Arnus hirrat ha ledanad e borz, ober eur c'hoari boulou ha kilhou, zewel eur marchosi braz ha peadra da lojan beajourien, a deue n'oun deuz a belec'h, 'vel digaset gant ar c'houez.

Bean 'oe darn anê hag a glaske tapout an tu d'ober jistr evel Arnus, o tonet da zikour anean : e-leiz a zevejourien a digouee gantan bemde 'vit man, da drei ar vilin, d'ober ha da stardan an dorchen, da walc'hi ar barriko, da gerc'hat dour. Eun de, eun otro pinvidik a ginnigaz eur *million* da Arnus evit klevet gantan e zoare d'ober jistr.

Heman a viraz anean eiz de, evit ugent real bemde, da drei ar vilin. 'Benn e tizroaz d'ar gêr, an otro an evoa malet d'e hostis c'houec'h pe seiz millier avalo, ha c'hoaz e roe d'ean daou-ugent lur goude e boan. Evit gwir, kredi 're d'ean an evoa tapet an doare, abalamour m'an evoa laket Arnus diragan, eul lur holen hag eun hanter-lur pebr 'mesk an dorchen gentan.

Den na ouie, nemet Arnus ha Yonan, istor ar jistr neve ; den na ouie dre benôz ti Arnus a oa dent da vean eur gwir toull-ifern, e-lec'h e rene an diaoul da vestr. Hep dale, kement den a zalc'he d'e enor ha d'e vrud vad, a lezaz an hostaliri-man a goste evel diarôg.

Rag brud an dizurzou a yee da heuilh brud ar

jistr e-unan. An dud fur a laraz e oa e-barz an evachman eur vammen a zrouk evit an dud hag evit ar vro ; mez ar pleg a oa kemeret ; hag evit klevet ar mear pe ar person o trouk-prezeg euz e jistr, Arnus na spounte ket ; zur e oa da werzan bemde talvoudegez e variken, hag ouspen, pa garje.

Dre m'an evoa penn fall hag eun tamm kasoni ouz ar re a re brezel d'e win-ardant, Arnus a grogaz da werzan a varrikennou d'an hostizien-all. An dud a soueze, kas gôud a belec'h e kemere kement a win-ardant ; 'oad ket pell diouz tremen anean da zorser.

Kaeroc'h c'hoaz ! Eun de, Arnus a lakaz en e benn bean mear en e barouz : deut e oa pinvik, doujet e oa gant an holl ; sethu e savaz adarre eun evadek : gwin-ardant d'an holl evit netra ! Ar barouz a bez a dremenaz en eiz de en ti Arnus, hag Arnus a dremenaz mear.

Petra larin d'ac'h ? Na oa nag enor na karg re uhel evit Arnus : prezidant ar Republik pe roue an amzerze, (an istor na lar ket kaer petra 'oa), a roaz d'ean eur seurt kroaz enor, evit e drugarekaat deuz eur variken gwin-ardant pemp bla a gasaz d'ean d'e balez.

Evit troc'han krenn, Arnus, da zek vla goude penn kentan an istor-man, an evoa gwerzet gwin-ardant

dre ar bed-holl, ha troet gantan an holl bennou. Deut e oa pinvik-môr ; zavet en evoa, war blasen e goz hostaliri, eur palez kaeroc'h 'vit hini eur roue, en-dro d'ean eul liorz a oa enni an hanter deuz ar barouz.

Deuz toull an nor, Arnus an evoa gret ober eur feunteun pe eur blommen : seiz loen distum a dôle gwin-ardant dre o geno, hag an nep a dremene, a halle evan kement ha ma kare hep paean gwennek. Ar vammen euz ar feunteun a oa, er c'hao, eun hanter leo ac'hane, ar variken dihesk roet gant an diaoul, hag ar variken hec'h-unan, 'vel ma ouveet, e save hec'h andon diouz an ifern.

Arnus dêvet gant ar gwin-ardant.

Ar gwin-ardant 'zo eur mignon traitour.

Mez awalc'h a blijadur hag a eur-vad an deuz bet Arnus betek breman ; o welet an holl dizurzou en deuz digaset dre holl er vro, an diaoul a c'hoarz ha Doue a fach : arru eo an de ma vo red d'ean renti kont.

Arnus a oa dimezet da eur wreg pinvik ha bet en devoa bugale ; holl e varyjont an eil war-lerc'h egile : tri bôtr, ter blac'h. Er c'houlz ez omp arru, Arnus a zo e-unan : e wreg ive a zo êt, leun a levez, war-lerc'h he bugale : na chom ken nemet Yonan, a ve o c'houarn eun niver a vevelien hag a vatezed. Deuz e du, Arnus na ve kavet nemet en-dro d'e win-ardant, o werzan, o kontan e varriko, o verkan anè. Bemde e teu e-leiz a varc'hadourien, a hostizien diviet o evach ; Arnus a werz, hag a dastum arc'hant a vonjadou, kement a arc'hant, ma ê deut da ober fae warnean : aboue m'an euz kollet e wreg hag e vugale, n' euz ken evitan 'barz ar bed netra a dalvoudegez. An aour a goue war e di a lez anean dizeblant ; mez an dizurz hag an drouk a gas dre-holl, a lak e galon da dridal. E win-ardant a zo gwasoc'h evit eur c'hleze, gwasoc'h evit ar vosen, gwasoc'h evit ar brezel ; hennez da vihanan a ziskar an den, korf, ine ha spered : war-lerc'h ar gwin-ardant, 'vel war-lerc'h eun tân-gwall, na chom ken netra nemet ludu ; an tier a-bez a ve diskaret ha dêvet ; na chom ane nemet eur sonj. Arnus, pa wel eun den o vont gant an hent, e gerzet losk, e zaoulagad dilontet ha dispered, e zrem bolboset ha drouklivet, a sonj laouen : Setu aze skeud eun den ! Setu aze ma labour !

Koulskoude, eun dra a nec'he Arnus. Eun dro bennag, emean, e vo red d'in rei ma ard da eun all, evit na vo ket kollet an doare da ober gwin-ardant. Na ouie ket penôz ober, p'an evoc eun noz eun huvre, hag e klevaz e vignon, an diaoul, o laret d'ean.

— « C'hoant am euz e teufe an holl dud war da lerc'h da gavet lod er binvidigez hag en evurusted an euz digaset war an douar ar gwin-ardant. Kemer eta greun a bep sort plant, ar muian anavezet hag an ezetan da gavout ; lak anè eur blavez da drempan en evach, hag ar bla war-lerc'h, had anè er parkou : kement frouezen a zavo diwarnè a vo enni peadra da ober gwin-ardant, ha pep den a hallo evel-se kavet peurz er madou hag er blijaduriou am euz digaset war an douar. »

Arnus a hastaz heuilh ali e vestr : e lec'h gwerzan gwin-ardant, e teuaz da werzan bep sort greun, o teski da bep marc'hadour hag hostis ar giz da denan dioutè evach krè. Hep dale an evoc ar blijadur da welet ar gwin-ardant deut da vean er bed holl eun evach brudet, hag e hano e-unan meulet hag enoret gant an holl lonkerien euz a guz-heol betek sav-heol.

Neuze e labour a oe achu : an diaoul n'an evoc ken netra d'ober gantan er bed-man hag e c'halvaz anean d'ar bed-all.

Eun abarde, Arnus a oa o paouez monet en e wele, hen klanv ; Yonan he devoa kaset d'ean eur werennad louzou, da zikour anean da gousket, rag Arnus n'an evoa ken klenved, eiz devez 'zo, nemet n'halle ket kousket.

Zouden e teuaz eur mevel da gomz outi, o laret d'ei e oa deut en ti eun den hag a felle d'ean gwelet an otro Arnus.

— « Laret d'ean, eme Yonan, è klanv an otro Arnus. » — « N'in ket sur, eme ar mevel, rag aoun am euz dioutan. » — « Aoun ? eme Yonan, hag oc'h ober eur c'hruz d'he diouskoa, e tiskennaz da gâd an otro. »

O welet anean, e tigoraz frank he daoulagad, hag e oe dare d'ei semplan. Ar memez den a oa bet breman oa ugent vla o c'houlou lojan gant Arnus.

— « Doue ! emei, an diaoul ! »

An diaoul a loskaz eur glemmaden.

— « Tàn ha kurun ! emean, an hano-ze o stokan d'am hini en deuz poac'het ac'hanon. Diwallet da laret ken an hano-ze, keit ma vin en ho ti. Pelec'h eman Arnus ? »

— « En e wele, otro, hag hen klanv. »

— « Me 'ya d'hen parean, eme an diaoul, ha c'houi ive. Laret d'ean dont d'ar c'hao. »

Yonan a valee, mez krenan 're en eur zellet war he lerc'h.

An diaoul, chomet e-unan, a dennaz eur gontel, hag a droc'haz eur pennad deuz e lost, a oa paket en fons e vrago. O frotan anean gant e viz, an tân a grogaz ennan, hag e tiskennaz evel-se d'ar c'hao e-lec'h e kavaz Arnus.

— « De-mad, ma den, emean, rag heman è da zivezan. »

Arnus a gollaz ar gomz, hag e koueaz war e zaoulin. An diaoul, en eur c'hoarzin, a dostaaz e lost euz eur variken. Ar variken a loskaz eun tenn, o veui ar c'hao a dân. An holl varikou a zailhaz en eur flaminan. Pa arruaz an tân-ze gant Arnus, e savaz gantan hag ec'h eaz en e c'heno ; e zilhad a oe devet, mez e gik ne oa ket losket a diavez : an tân a zève anean a ziabarz o tonet er-meaz a bep tu ; henvel mad e oa euz eun daonct. An diaoul a grogaz en e zorn da zansal. Ar flamm a zavaz en eun tol euz traoun ar c'hastel betek krec'h. Ar re a hallaz tec'hel a laraz o devoa klevet yudadennou spountuz o tonet euz ar c'hao, hag e oe sonjet penôz Arnus, klanv evel ma oa, an evoa laket an tân er c'hastel, hep goût d'ean, hag a oa bet dêvet. Darn a damallaz ive d'an otro a oa deut d'abardè da welet Arnus ; mez an archerien na gavjont roud ebed anean, ha Yonan, kollet ive, n'hallaz rei kelo 'bed d'è.

Deuz ar c'hastel na chomaz nemet eur bern ludu,

hag el lec'h ma oa ar c'haos, eun toull doun ha du.
An toull-ze 'n euz gallet den biskoaz na stouvan na
golo anean ; tud 'zo hag a lar penôz, drezan, ê êt
Arnus d'an ifern gant an diaoul.

Setu eno istor ar gwin-ardant ; planeden Arnus
ê planeden an holl everien ; Arnus, rostet en beo, a
zo eur skouer euz an everien, dêvet er bed-man gant
ar gwin-ardant ha losket da viken er bed-all.

IV

An Ankou dimezet

An Ankou dimezet

~~~~~

Per.

An hini a ra vad e lec'h drouk,
D'ar baradoz en em zoug.
(*Kreñn-Lavario Bro-Dreger.*)

Kontaden *an Ankou dimezet*, souezusan istor a halljec'h klevet.

Eur wech e oa, eur wech ne oa ket, hag eur wech e oa bepred. Bean 'oa eur pôtr yaouank, Per e hano, hag en nevoa eur c'hoar.

Maro o zud gantê, ar plac'h a dimezaz ; an dimezi end-êun a reaz kalz a drouz er vro, abalamour d'an ôc'h yaouank a oa eun den hag a veve en eur c'hiz iskiz, eun den ennan e-unan, ha na hente ket ar re-all.

Ar pôtr a chomaz gant e c'hoar hag e vreur-kaer da rei dorn d'e en o labour, ha monet mad a-walc'h a re ar bed gantê, daoust d'ar pôtr yaouank-man a oa eun den difeson na re foeltr forz na deuz Doue na deuz diaoul. Digar deuz ar beorien, pa roe d'e eun draïk bennag, na vije nemet dre zindan an nor, ha c'hoaz tammo bara louedet.

Ar plac'h a dale gwelloc'h 'vit he breur, ha na oa ket didrubuilh o sonjal en e wall-vue : « Jezuz, ma Doue ! emei, me n'oun ket evit kompren ennout ; te a arruo ganid eun dro fall bennag. »

Eun de, Per a zavaz war vek e droad :

— « Me 'zo skwiz ganid, emean, o torri ma fenn d'in gant ar memez tra. Mar zo eun diaoul, lez anean da c'hoari ! Gwelloc'h e ve d'id tól ple eun tamm muioc'h ouz da « Yann, » ha lezel ac'hanon. N'ouve den pelec'h e tremen e amzer. »

— « Ze, emei, o sevel drouk enni ive, na dle ket sellet ouzid ! »

— « A gav d'id ? Penôz ! Pa vo hen o vale, e vin-me o labourat ? Klev mad ! Nan oun ket chomet

ganid da vevel evit lakât da « Yann » da otro ; ha pa 'man kont evel-se, me 'lar d'id, pac'h ey hen da vale, me 'yelo war e lerc'h. N'eo ket gwir e ve laret : Ar mevel a dle heuilh ar mestr ? »

— « War ze, emei, e ri 'vel a gari ; mez diwall deuz da gont. »

— « Ya da ! emean, 'vel pa 'm ije aon deuz eur sort foeter-bro ! »

Per war-lerc'h an Ankou.

N'ouzoc'h ket petra 'zo en hent o tont.
(Krenn-Lavario Bro-Dreger.)

An de war-lerc'h, beure mad, Per a oa war vale, graet mad e zonz gantan da heuilh e vreur-kaer dre gement lec'h mac'h aje.

E c'hoar a laraz d'ean, 'vel an de a-rok, diwall ; mez Per, 'êt drouk ennan, a respontaz d'ei a-grenn : « Mar chomfen er ger d'ober ar marc'h limon, e ve braoc'h zur d'an otro bale ; mes, pa vale, me 'valeo ive. »

Ha Per, 'dal ma welaz e vreur-kaer o tapout e vaz hag eur mouchouerad bara, o vont er-maez ive, ha da heuilh, gant eur vouc'hal war e vrec'h, evel da vont d'e labour.

Ouz e vale, e oa muioc'h a c'hoant d'ean da welet pelec'h ha penôz e tremene e vreur-kaer e amzer bemde. Biskoaz na lavare netra diwar-benn e gammejou, ha Per, hag an nevoa eun tammik aon outan, kaer an nevoa laret, na grede goul netra. Er beureze, 'vel en deio-all, na reaz van na deuz Per na deuz e wreg, na laraz gir da hini ane ; ha Per, en eur vonet war-lerc'h, o tonet sonj d'ean euz a gomzou e c'hoar, « diwall euz da gont ! » Na oa ket ken feroze, me 'lar d'ac'h.

*
* *

An amzer a oa fresk ha kaer, an heol a oa war zevel. Per, o sellet en-dro d'ean, a zonje, evit tremen e aon, er bern-teil a oa da ober, er gouzel a oa da droc'han, er prajo 'oa da wazian.

En e rôg, e vreur-kaer a ye war e bouezik-kaer, e vaz hag e vara ouz e vrec'h, pleget e benn, en e zonj e-unan. Per, o tôle ple, a lare : « Daoust gant petra ar foeltr e ve dalc'h-mad penn heman ? Na ve ket,

zur mad, na gant teil na gant loened. N'oun pelec'h eo bet ma c'hoar o tinejan an ûgez-ze. N'euz forz, hirie ec'h anavein e zoareo, pe n'euz forz ken ! »

Koulskoude, an amzer a deue ; grêt gant Per eur flipad mad a hent a-dreuz klejo, kleunio ha hencho-treuz, hag ar pôtr a-rog a ye bepred.

Per a stage da gavout hir an amzer : « Da belec'h an euz c'hoant heman da gas ac'hanon ? » emean ; hag hen, war e zeulio, na grede ket dic'houean.

Eun hent fall a arruaz gantê da dremen. Per, gant aon d'ober trouz 'mesk ar c'hoat, a yeaz dre an hent, egile dre ar park ; ha sethu i o-daou oc'h en em gavout fri-ouz-fri er penn-all.

War an taol, Per a yeaz liou ar maro en e gerc'hen. « Petra 'gleskez oc'h heuilh ac'hanon ? » eme e vreur-kaer. E wech kenta oa da gomz ouz Per. Gant e zaoulagad hanter-varo hag e zremm disliv, e seblantaz da Ber henvel ouz an Ankou an evoa klevet komz anean pa oa yaouank.

E zonj kenta oa têt'hel kwit, mez egile a zavaz e vaz : « Respont ! » emean, gant e vouez varo.

— « Ma fe, me a deue war da lerc'h 'vit rei dorn d'id d'ober da labour. » — « Gaou a lerez ; ha neuze ma labour-me n'eo ket deuzit. » — « Perag ? eme Ber, me 'heuilho ac'hanoud, avad, n'euz forz war be sort labour, pe droc'han koat, pe fagodi, pe denna

patates... » — « Kerz d'ar ger, prenv douar, pe diwall euz da gont ! »

Gwasat gouad aon a grogaz en Per ! Biskoaz seurt stumm den n'an nevoa gwelet ; hep laret gir, hag hen da fanisan war ger, a-dreuz d'ar poullou, ken ma zailhe an dour dreist d'e benn.

Arru tost d'ar ger, e teuaz eun tamm nerz d'ean, hag ec'h eaz en kuz d'ar park da labourat. « Sed eur c'houil eno ! » emean. « Daoust 'ta dre benôz he deuz staget ma c'hoar he gar ouz gar ar blei-ze ? N'euz forz ! Hirie n'am euz gallet goût netra, mes varc'hoaz e welfomp ! »

Per hag e vreur-kaer a arruaz er ger, d'an noz, damdost war eun dro. Per a reaz d'ean eur zell a

gorn, mez egile na reaz van ebed ; e vaz a lakeaz en traon an ti, ha, souchet en korn an tân, pleget e benn war e zaou zorn, e c'hortozaz, hep laret gir, e wreg da ôzan koan. « N'euz forz, penn mud, eme Ber, me 'rey d'ac'h hag e komzfet. »

Per war hent ar maro.

Kammed ha kammed,
Ec'h a pep den d'ar vered.

An de war-lerc'h ar heure, a-rôg sav-heol, Per a zave prim euz e wele, a gemere eur pezh mad a vara, eur penn-baz dero ken kalet hag eur min, hag a ye war an hent da c'hortoz e vreur-kaer. Laret an nevoa d'e c'hoar, an noz a-rôg, e vije abred o vont d'e labour.

Na oe ket pell o c'hortoz : klevet a reaz trouz treid o tont gant ar wenojen, ha gwelet a reaz o tremen, e-kichen ar c'hleun e lec'h ma oa kuzet, e vreur-kaer, gant an er-ze hanter-gousket pe hanter-varo a lake Per da hursuni, daoust d'e benn-baz.

Mont a reaz, koulskoude, da heul.

Dre mac'h e, ec'h anaveze an hent an nevoa graet an de a-rôg ; mez Per a doue d'e jakeden na vije ket tapet, an de-se, o vonet dre an hent. Kenkoulz ha ze en em gavaz gantan. O vonet dreist d'eur c'hleun, ec'h eaz e vaz entre e ziouhar hag e oe dare d'ean kouean war e benn 'barz en eur fonchad dour. Siouaz ! tapet Per adarre. E vreur-kaer a zistroaz gant an drouz, hag a welaz Per manet en krab 'ust d'ar fonchad dour. Na ouelaz na na c'hoarzaz, ha Per, souezet-holl, p'an evoe 'n em ziluet, a dalc'haz monet da heul.

A-benn kont, hag hen oc'h arruout en eur gompezen : e-kreiz ar gompezen, eun ti bihan plouz. E vreur ac'h eaz e-barz. Per na grede ket kaer monet eno war e lerc'h, hag e oa o sellet en-dro d'ean, pa deuz egile er-maez hag e laraz d'ean : « Zell petra 'zo du-hont en tu-all d'ar gompezen ! » Per a zistroaz, ha dre na wele netra, e selle muioc'h c'hoaz ; 'oa o vont da gomz ouz e vreur-kaer, pa dôlaz ple ne oa ken eno.

Ken souezet e oe, ma koueaz e vaz euz e zorn. « Marteze, emean, ec'h e deut en-dro d'an ti ; » mes na oa den en ti-plouz.

Petra a larin d'ac'h ken, ma zud ker ? Per a deuz en-dro d'ar ger, bep seurt sonjezono gantan war e

spered. Evel en de a-rôg, ec'h acz d'ar park da labourat, ha 'hed an dibenn euz an de, na rêz nemet laret : « N'euz forz ! red e vo d'in goût piou e hennez ! »

An de war-lerc'h, da veure, sethu Per o kregi adarre en e benn-baz ha da c'hortoz e vreur-kaer war ar wenojen.

Laket mad en nevoa en e benn monet ar wech-ze da heuilh betek goût holl doareo e vreur, rag gwellzammet 'oa e spered, gant ar pezh an nevoa klevet ha gwelet.

Krog en e vaz, e heuilhaz eta anean beteg an ti bihan plouz o devoa kavet an de a-raog. Eno e fellaz d'ean tapout adarre Per d'ar pesk ebrel, mez Per a oa war evez, ha na droaz na penn na lagad.

O welet ze, ar breur-kaer a raez eur c'hruz d'e ziouskoa : « Mar fell d'id donet ganin, emean, deuz, mez a-rôg, lâr da *Bater* ha goul pardon euz da bec'hejou, mar 'teuz c'hoant. »

Per na spontaz ket : « Heman, a sonjaz, an euz aoun ouzin. »

— « Evit piou, emean, e kemerez ac'hanon ? Nan oun ken eur bugel evit sponta rag ar blei nag ive rag ar lutun. Gant ma fenn-baz me 'heuilho ac'hanoud el lec'h ma kari. »

— « Neuze, lar da *Bater*, » eme egile.

— « Kerz, kerz, petra 'zo 'c'hoari gant heman ! Laret am euz ma *Fater* evid ar beure. Kerz, pa lâran, pe me a ya a-rôg ! » Gwelet a ret, Per an nevoa faroed, aboue ma kave d'ean an nevoa aoun egile outan.

Heman a laraz neuze : « Lez da voto eta 'barz an ti plouz aman, rag diarc'hen e red d'imp kerzet breman. »

Taol a rejont o-daou o boto ; mez, pa antrejont en ti, Per a zavaz e vleo a-bik en e benn. Neuze e welaz e vreur-kaer en e stumm gwir ; e zaoulagad a zigoraz, ha dirakan e welaz piou ?...

...An Ankou e-unan, e falc'h gantan en e zorn, skrignet e zent ha goullo toullou e zaoulagad. « Deuz ! emean, en eur c'hoarzin, deuz eta da zikour ac'hanon, rag eun devez mad am euz hirie da ober. »

Ar pez a oa war an hent-ze.

Oc'h red
N'euz ked a remed.
(*Krenn-Lavario Bro-Dreger.*)

Per, diarc'hen, a vankaz d'ean tec'hel kwit, mez e dreid a oa evel staget ouz an douar, ha, pa deuz er-meaz euz an ti, na wele ken netra war e lerc'h nemet eun denvalijen spontuz. Red e oa d'ean heuilh an Ankou. Heman a ye dija er raok, e eskern o strakal deuz ar juntou, kement kammed a re. Per ive a strake e zent en e benn ; na oa evit lâret gir, ha sonjal a re d'ean a-wechou e oa oc'h huvreal.

Siouaz ! an heol a uhelae, an de a sklerijenne, 'red e oa da Ber ansao ne oa ket o kousket en e wele.

Sethu i oc'h arruout en eur park hir ha ledan, hag e oa e-barz eur vanden vraz a zaoud, ha yeod glaz ken hir ma save betek o c'hof. Ha, koulskoude, ar zaoud-ze a oa treut, ken ma vanaz Per da zellet outè, daoust m'an nevoa treo-all war e spered :

« Gwelet a rez aze, eme an Ankou, ar skeuden deuz ar pez a arru gant kalz a dud, a vev karget a

zonezono digant Doue, hep ober o gonid gante. » Ha, dre mac'h ae, e troc'he o gouk da gement loen a oa war e hent. Per a ye bepred war-lerc'h, hep galloud lâret gir.

'Dreg e gein, dre ma kerze, an douar a zeblante tec'hel : na wele ken netra euz ar pezh an nize tremenet. Hag e sonje trist en e spered : « C'hwistim na deuin ken en-dro d'ar ger ? » E wad a skorne en e waziou, rag eur vouez a zave en e greiz : « An Ankou na loska ken an nep en deve tapet, hag, evel e vank an douar 'drekoud pep kammed, an amzer dremenet na deu ken ive. »

A-hent-all, eur sonj-all a frealze e galon : « Pa-eo-gwir, emean, e teu heman, bep noz, en-dro d'ar ger, en eur heuilh anean bepred, me a deui ive ; » ha sethu neuze Per darbet d'ean ober sailhou-pik 'drek kein an Ankou, kement e frankae warnan gand ar sonj-ze.

En-keit-se, en em gavaz gante adarre eur park braz, leun a zaoud evel egile ; ar pezh, avad, a lakee Per da vean souezet, ar prad a oa treut ken a oa, hag ar zaout a oa lard bec'h o c'hroc'hen. « Aman eur vro iskiz, avad ! eme Ber. 'Barz ar parko mad e ve zaout treut, hag er parko treut e ve zaout lard. » Hag hen da c'houl gant an Ankou petra 'oa ze da laret. « Ar zaoud-man, eme an Ankou, a zo henvel

ouz eun nebeut a dud war an douar, hag a vev e-kreiz ar baourante, karget a dellido dirag Doue ha pinvidik a vado en Nenv. » Ha, dre mac'h ae, e tic'houge adarre ar zaout war e hent. « Brrr ! eme Ber, gwall-skei a rez, ma breur mad ! » — « Breman-souden, eme an Ankou, e weli kaeroc'h abaden pa vin 'mesk an dud ! »

« Hola ! eme Ber, aman na dremenfomp ket ! » Arru e oant gant eur ster vraz, en tu-all d'ei evel eur môr goleier ; na wele Per nemet tân dre-holl, o flaminan sioul, rag na rae taken avel. C'hoant a-walc'h an nevoa da vont da welet tostoc'h petra oa kement-ze. An Ankou an nevoa kavet eur pont war ar ster, mez ken moan, m'an nevoa ket Per taolet ple d'ean da gentan.

— « Deuz, eme an Ankou. »

— « Ha mar kouean 'barz ! »

— « Na gouei ket. Krog mad en lost ma chupen. »

Park ar vue ha park ar maro.

Ar vue a zo berr : henvel eo ouz
ar goabren o tremen.

— « Ha mar kouean 'barz ! » Zerret gantan e
zaoulagad, gant aoun da welet dindanan an dour
doun ha tenval, Per a dremen en tu-all.

Neuze e zell en-dro d'ean, en eur zic'houean :
« Bec'h 'zo bet, emean, mez lavar d'in petra 'ta eo
kement-man ? »

An Ankou, en eur vouse'hoarzin, a grog en e
vrec'h gant e zorn sklaset : « Ar goleier-ze a welez
o flaminan a bep tu, betek lec'h ma par da zaoulagad,
eo bueo an holl dud a zo war an douar. Darn a zo
hirr, darn a zo berr ; dre ma c'houein, an dud war
an douar a varvo. »

Ha Per, eun tamm anken d'ean, a zonje : « Betek
na c'houeo ket war ma hini ! »

An Ankou a stagaz da vont en-dro, a-dreuz d'ar
morad goleier. « Fou ! » sethu maro unan. — « Non
don distag ! » eme Ber, en eur hursuni, « sethu aze
unan hag a c'hall laret da vad eo paket an tãn d'ei ! »

— « Fou ! fou ! fou ! fou ! » eme an Ankou. Hep
na gir, na trouz, na komz, ar goleier a varve evel ar
stered en Nenv pa zav ar beure.

A-wechou, pa c'houee ar Maro war unan, e varve
zouden eun all pe diou eun tamm pelloc'h. Per,
daoust d'e spount, a renke goût petra oa 'c'hoare da
gement-ze. « Gortoz eun tamm ! » eme an Ankou.

Hag hen o c'houean war unan vrao-skler a zave he
flamm zeder en er.

« Floup ! » eme ar c'holoen o vervel. Eun tammik
moged a zavaz outi, hag e koueaz d'an douar teuzet,
henvel ouz al ludu. « Houman, eme an Ankou, a oa
eur plac'h yaouank evuruz e-kreiz ar bed ; maro eo
breman, ha sell du-hont pelloc'h he zad, he mamm
hag he breur, o vervel ive ane o-unan. Perag ?
flammen o bue, dre neuden ar garante, a oa stag
ouz hec'h hini. »

— « Doue ! eme Ber, pegen kri out ! » An Ankou
a zistroaz : « Ar maro, emean, n'eo na mad na kri.
Ar maro n'eo nemet eur benvek en dorn Doue. »

Per an nije c'hoant a-walc'h da vont kwit, mez
penôz ober ? Red e oa d'ean heuilh, a-dreuz da ludu
ar goleier a varve dre gant, hep an disteran trouz,
hep eun huanaden. Per a zonje en daero, er gri-forz
a dlee zével war an douar, bep c'houeaden a re an
Ankou : mall a oa d'ean a-wechou zailhad war heman.

Pegeit e chomjont o-daou 'mesk ar goleier? Per na ouie ken nag eur nag amzer. En-dro d'ean netra na finve, netra na chance; na oa bue en neb lec'h, nemet er goleier; na oa, en nenv, na heol, na stered; ne oa na noz na de; na re nag avel, na skorn, na tomder, na freskadurez; dre-holl, eur sioulder iskiz hag a bade bepred, nemet pa deue ar maro da dremen ha da c'houean.

« Deuz! » a laraz heman, « achu eo 'vit breman al labour. » Arru oant en tu-all d'ar môrad goleier.

Maro Per.

Gouel-Mikael hag an Anko
A ra kalz a chanchamancho.
(*Krenn-Lavario Bro-Dreger*).

Ha sethu, en eur dremen e-kichen eur c'holoen vihan verr, Per a zantaz e galon o vankout d'ean hag eur spount o tremen en e izili, ken a grene.

An Ankou a zistroaz : « Aze, emean, da vue! A-rôg eun eur e vi maro. Deuz! me 'ya da rentan kont euz ma devez, ha te, da rentan kont euz da vue. »

Mez ar paour kez Per, hanter-zemplet, na oa ken evit kerzet ; an Ankou a grogaz ennan evel en eur c'horf maro, hag hen prim-prim war-zu eun ti braz livet en du, a welet a-bell ar fenestro anean o lugerni en-kreiz an denvalijen.

Arru int : eun ael, eur bluen en e zorn, eur groaz tân 'ust d'e ben, a zigoraz raklet an or :

« Pempzek mil ha tri ugent ine, eme an Ankou, am euz kaset dirag ar Barner. » — « Mad ! » eme an ael, « sethu aze talvoudegez da labour. »

Hag hen o rei d'ean eur vuredik leun a zour ; an Ankou a evaz, ha deuz a skwiz e oa breman-zouden, e teuaz d'ean eun nerz neve.

« Piou eo hennez ? » eme an ael, o taol plè euz Per, a oa bepred zemplet ha prest da vervel.

— « Heman a dle mervel hirie, hag a zeu a-raog da c'houlen pardon euz e bec'hejo ha lod en evursted. » — « Re a fall an euz gret ! » eme an ael.

An Ankou a skuilhaz eun daken dour en geno Per : dre nerz an dour-ze a vue, Per a zavaz e benn hag a zigoraz e zaoulagad ; mes e nerz a ye bepred tamm-ha-tamm.

Goulen pardon, na sonje ken en ze, kement 'vel ma oa spontet ha fourbilhet : « Ré an euz gret a zrouk d'ar beorien ; re a c'hoap an euz gret deuz lezen Doue ; Ankou, kemer e vue, » eme an ael.

Neuze ar Maro a c'houeas war e zaoulagad, hag e varvjont da viken.

An nor a zerraz, an ael a dec'haz, an Ankou, evel eur luc'heden, a deuaz kwit gant ar c'horf.

An de war-lerc'h, e oe kavet Per maro en e wele.

E c'hoar hag e vreur-kaer a zo aet d'hen interi, hag o-daou o deuz gouelet.

War-ze, am euz klevet laret penôz an Ankou ec'h eo mab kentan Adam hag Eva, barnet gant Doue, abalamour da bec'hed e dad, da lakât d'ar maro betek fin ar bed an holl dud, e vreudeur, a deuio war an douar ; dre-ze, a-rôg skei, e ro d'imp bepred alio mad, rag e sonj eo kas ac'hanomp holl d'ar baradoz.

Na vezomp ket evel Per ; gras d'imp da chilaou gant evez kelennadurez hon breur, ar Maro.

Evel-ze beet graet.

V

An Diaoul-Pôtr

An Diaoul-Pôtr

Lutun an Displeg.

Pep danvad kailbaret en deve c'hoant
da gailhari ar re-all.
Laret d'in piou a heuilhet, ha me 'laro
d'ac'h piou oc'h.

(Krenn-Lavario Bro-Dreger).

Pôtréd ha merc'hed, tostaet, ha chilaouet gant evez
Bue an Diaoul-Pôtr, a werzas e ine da Bôl.

Eur wech e oa, eur wech na oa ket hag eur wech
e oa bepred.

Eun nozvez deuz ar goanv, me 'gomz d'ac'h euz

a-bell, en eun ti diwar ar maez damdost d'ar Mòr-Bihan, e oa zerret, en-dro d'an tân, eun toullad tud evel aman fenez. Bean 'oa pôtred yaouank, gwraze ha tud war an oad, ha sethu unan ane hag o kregi da gontan eur marvailh evit kavout berroc'h an amzer.

E-barz ar marvailh-ze e vije komzet euz eun den hag an nevoa 'n em werzet d'an diaoul, evit kavout, e keit ma vije beo, plijadur hag arc'hant. Goude bean bet pell eüruz, an den-ze a varvaz evel ar re-all : den n'an nevoa gouveet e vije bet ét gant an diaoul.

Evel-se ec'h achue ar marvailh. Sethu bean 'oa 'mesk ar re-all, en-dro d'an tân, eur pôtr yaouank a driwec'h pe naontek vla hag an nevoa chilaouet mad. E zaoulagad lemm a oa war ar c'honter keit m'he devoa padet ar gontaden ; ha pa oe achu, pleget e benn gantan, en em lakaz da sonjal. Ar re-all a grede d'è 'oa manet kousket, ha pa oe deut ar c'houlz da vont en-dro, evit ar re na oant ket deuz an ti, eur c'hamarad a huchaz warnean.

— « Rene Radennek ! Dihun, ma fôtr, deuz da gousket d'as kwele ! »

Rene a zavaz e benn hag a yeaz war-lerc'h e vignoned.

An noz a oa yen ; skorn braz a ree, al loar a oa sklêr evel an de, hag ar stered a lugerne o virvi e-kreiz an oabl splan,

Ar bôtred-man, pemp pe c'houec'h anè, a yee war ger, kazel-ouz-kazel, en eur gâna. Na oa nemet Rene ha na dic'houee ket.

Arru gant daou hent, unan a laraz en eur c'hoarzin : — « Radennek, sur mad, a gollo e hent fenez. N'eo ket dihun mad c'hoaz ! »

— « Ah ! gwir eo, eme heman, me 'gemer an hent-man breman. Kenavo varc'hoaz, pôtred ! »

— « Diwall diouz lutun an Displeg ! »

An Displeg a oa eul lec'h distro war-zu Kervezan, anaveet mad diouz eun derven a oa eno hag eur groaz koz goloet a van.

Rene na oa ket aounik, ha koulskoude, en em gavaz eun tamm nec'het o klevet ar gomz-man.

Ze a deue, hep mar, euz ar zonjo a oa war e spe-red, sonjo ponner, rag hen, daoust d'ar re-all da gânan, na oa nag evit kânan nag evit c'houtellat.

Pa oa oc'h arruout en Displeg, Rene a welaz eun den o kerzet en e raog. Raktal e sonj el lutun, e wad a skorn en e wazied, na gred ket ober eur gammed pelloc'h. Ouz sklerijen al loar, al lutun a zeblant d'ean braz-braz ; mont a ra war e bouezik-kaer, e lost tapet gantan dindan e vrec'h. — « Ma Doue ! » ha Per, gwenu evel eun tamm lian, o kregi en eur bod dero hag o lampad war eur c'hleun, evit mont e-kwit a-dreuz parkou.

Al lutun a glevaz, hag hen o chom en e zav hag oc'h ober eur zell.

— « Petra 'zo aze ? » emean.

Rene, war lein ar c'hleun, a distroaz :

— « Fanch Torchen ! emean, gwasat gouad aon a teuz graet d'in ! »

Fanch Torchen, kemener Kervezen, a zirollaz da c'hoarzin ken a skloke ar vro tro-war-dro.

Rene a deuz er-traon diwar e gleun hag hen eun tamm mezek : « Ha laret, emean, 'm oa kemeret evit eul lost da vaz a oa ganid dindan da vrec'h, ha da skeud a welen hirr-hirr am oa kemeret evidoud dan-unan ! »

Ar c'hemener na ouele ket ; pa oe dic'hoarzet : « Ac'hanta ! ma fôtr, emean, evel-se e lakez evez ouz ma c'henteliou ? Deuz du-man, disul da noz, ha me a werzo d'id eun tamm hardians. »

Mez Rene a gouee adarre en e zonjo. Euz hen gwelet, ar c'hemener a ouie an evoa eun dra bennag da laret ha na grede ket komz. — « Mez pa zellan erfad, emean, petra 'zo 'c'hoare a-neve ganid fenoz ? »

— « Breman zouden e oan o c'houlou an diaoul d'am zikour, ha, p' am euz gwelet ac'hanoud, am euz bet aon. »

Rene a gomze goustadik hag a zelle en-dro d'ean, zellou spontet c'hoaz en e benn.

— « Te, eme ar c'hemener, gervel Pôl goz d'az sikour ! Perag ? »

— « Gôut a rez ; merc'h Simon a blij d'in, ha n'am mo ket anei heb arc'hant. Arc'hant n'am euz ket, na den da rei d'in, 'nez kalz a boan hag a labour, ha c'hoant am euz, evel darn-all, da vevan 'n em flijadur. Klevet am euz laret an diaoul a zo pinvik : marteze em mije arc'hant gantan. »

— « Ya, bean 'zo hag o deuz bet. »

— « C'hoant am euz d'ober eun esa... ; ha, koulskoude, arc'hant an diaoul a ya da ger. »

— « Da nebeut a dra. Talvoudegez da groc'hen... goude 'vi maro ! »

— « Talvoudegez ma ine ! »

— « Da ine ?... Seurt treo-ze 'zo mad da gredi keit ma 'ver er c'hatekiz ! »

Rene a reaz eur zell ouz e gamarad. O klevet anean, e teuz da sonjal hag hen 'nije ket kemeret diaoul an Displeg furm ar c'hemener da zont da dempti anean. Krenan a ree, nan avad gant ar riou, rag eur c'houezen stank a bize war e dâl.

— « Perag, emean, te hag a zo paour, na rez ket... ar pezh a voutez ac'hanon d'ober ? »

— « Me 'zo arru re goz ; ze 'zo mad d'ar re 'zo'n euz noad, d'ar re yaouank hag o deuz c'hoant da vevan dizoursi. »

— « N'euz forz, spontuz eo ober kement-se. »

— « 'Vel a gari a ri. Diwall, avad, na yafe merc'h Simon hag e arc'hant gant eun all, keit ha ma vez o sonjal. »

Arru e oant tost d'ar ger. « Kenavo disul », eme ar c'hemener.

Rene a yeaz da gousket heb e goan ; an noz-ze en evoe huvreo spontuz ; da veure, pa zavaz da vont d'ar park, e vamm a c'houlennaz hag hen oa klanv : « Nan ! nan ! emean. »

— « Me, eme he c'hoar, en eur c'hoarzin, pa oan dec'h o c'horro 'r zaoud, 'm oa klevet trouz war-zu an Displeg ; marteze 'foa kavet al lutun ! »

— « Al lutun ! emean, o esat c'hoarzin ive, re yen e oa an amzer d'ean da vont er-meaz. »

Siouaz ! kavet an evoa zur lutun an Displeg, hag hennez e oa ar c'hemener Fanch Torchen.

Pardon Plouvôr.

Ar paour a vank d'ean mala munud :
Bezan goaz a zo koustuz.

(*Krenn-Lavario Bro-Dreger.*)

Eur pardon 'oa da vean, ar zul war-lerc'h, en eur chapel war ribl an ôd, hanvet Plouvôr, damdost d'eun abati hag a douge ar memez hano ; ze 'oa peder pe bemp leo deuz Kervezan. Ar yaouankiz a bep tu a yee di, da gentan, evit saludi ar Werc'hez en he chapel : Gwerc'hez Plouvôr, anaveet a-bell evit bean sovetaet listri ha bue meur a vartolod en riskl da vont da goll.

Ouspen-ze, ar pardon a vije kaer ; an otrone a bep tu a zeue war gezek, gwisket evel na veint ken breman ; ar venec'h a zigore an de-ze dor vraz o abati, ha 'barz ar porz, dindan ar gwe dero, e vije zavet taolio, hag eno e halle pep-hini, goude an oferen, torri e naon hag e zec'hed evit netra. Na vet ket eta souezet ma vije kalz a dud, ha, dreist-holl, kalz a dud yaouank.

Fanch Torchen ha Rene a oa deut ive ; kazi dre

sklej oa ét heman da heuilh ar c'hemener, d'ar zul ar beure, pa deuz d'hen klask ; mez ar c'hemener an evoa e sonj gret.

Ar vamm ive hag a gave he mab tristaet, eun toullad deio 'oa, a voute warnean da vont d'ar pardon da gemer eun tamm plijadur :

— « Sethu aze, emei, evit troc'han krenn, prof da rei d'an Itron Varia ; ha hast buhan 'n em wiskan ; Fanch a skwizo o c'hortoz. »

Boutet ha jechet, ar pôtr a yeaz. Mez ar c'hemener, m'an evoa prez da bartian, na oa ken a brez warnean pa oe ét en hent. Trañnan 'rez kement ha ken bihan, ma arrujont en Plouvôr pa oa an oferen oc'h achuan. 'N em veskan 'rejont prim gant ar re-all, hag i o-daou ive da zibri d'an abati.

Eun tad manac'h a zervijaz d'ê souben, bara, kik, ha jistr : « Debret, ma bugale, emean, hag e-berr, er gouspero, e kânfomp kaer adarre. »

— « Ya ! ya ! ma zad, eme ar c'hemener, ni na reomp ket a ardo, nag evit dibri, nag evit kânan. » Pa oe tremenet, hag hen o laret da Rene : « Pôtr e gloge eo berr e fri ! »

— « Sell, eme heman, merc'h Simon gant... ! »

Na oe ket evid açhui. Ar c'hemener a reaz eur vouse'hoarz.

— « Deuz, eme Rene, red eo d'in gwelet. »

Rene a zävaz deuz taol, ar c'hemener krog en e chupen 'vit heuilh anean 'mesk an engroez, hag ive, evit harz anean da vont re brim.

Bean 'oa eun niver a dud en-dro d'an abati, darn o vont er-meaz, debret hag evet gante, darn o tont e-barz, evit stagan ive da gargan o c'hof.

En-dro d'ar chapel, beteg ar môr, e oa kement-all. Ar re binvik o devoa savet trantenno kaer. Eno, an aour hag an arc'hant a luc'he, koulz war ar c'hezek, 'vel war wiskamancho an dud.

Floc'hed vihan, mevelien e-leiz, a yee hag a deue, darn en-dro d'ar c'hezek, darn en-dro d'an otrone a vije klevet o c'hoarzin dindan an trantennou.

An dud o devoa 'n em zerret war-dro ; en o mesk, Rene a welaz ar re a glaske : ar plac'h yaouank hag he c'harante. Heman, lorc'h ennan, a oa o paean lod d'ei e-tal eur stâl.

Rene a deuz sonj d'ean en nevoa tri gwennek en e c'hodel evid ober e bardon. Mez pelec'h mont gant tri gwennek ? Ha c'hoaz, end-êun, pa zellaz mad, n'an nevoa nemet unan hepken, o vean evet eur chopinad jistr war e hent o tont, ha paeet eun all d'ar c'hemener.

— « Ar c'hemener, a sonjaz, marteze an euz arc'hant ; dek pe daouzek gwennek a ve a-walc'h 'vid ar peur-rest deuz an de. »

— « Fanch, emean, euz skouarn e vignon, n'a teuz ket eur gwennek bennag da brestan d'in ? »

— « Geuz 'ta, eme heman ; c'houec'h gwennek a hallan rei d'id, mar kerez. »

— « 'Man 'met c'houec'h gwennek ! ma fe, ro ane bepred. »

— « Chilaou 'ta ! da vamm ive he deuz roet arc'hant d'id 'vit ar beure. »

— « Ya, da lakaat en prof. »

— « Ya da ! da rei d'ar venec'h ! Petra rey ar venec'h gand ar pevar real-ze ? Ha d'id, nag a vad na refont ket, mar kerez ? »

O laret kement-se, ar c'hemener a c'hoarze : Rene na ouie petra da respont.

— « Red eo d'in bepred, emean, arruout da gozeal ganti. »

Hag hen da glask an tu da gouean war he hent.

Dre ma 'c'h ee, Per a zonje : « Egile a dle bean arru skanv e yalc'h ; o tispenn diraki ar pez a bevar real, (Rene na grede ket laret c'hoaz « ma fevar real »), zur a-walc'h, e teuio ganin. »

Evel an nevoa sonjet ec'h arruaz. Ar plac'h yaouank, o welet ar pez gwenn, a laraz kenavo d'ar pôtr a oa ganti, hag, er peur-rest euz an de, Rene, ru e benn ha sonn e glipen, a valeaz anei deuz an eil stâl*d'eben, a-dreuz da dachen Plouvôr.

N'euz ket ezom da laret e oa et prim en-dro arc'hant ar c'hemener, ha war-lerc'h, da heuilh, hini ar Werc'hez. D'an abardae, Rene a gasaz ar plac'h yaouank d'ar gêr : digemeret mad e oe, diwar doare an devez, a gontaz-hi d'he mamm ha d'he zad. Koulskoude, o tont, war zerr-noz, da Gervezen, Rene a oa trist a-walc'h ; ar c'hemener a laraz d'ean :

— « Sell te gret ganid eun devez mad ! »

— « A gav d'id ? »

— « Ya, fe vad ; n'hañez ket ober kalz gwelloc'h. Mar gallez derc'hel breman war an tu-ze, hep-dale, e vo eun eured en Kervezen. »

— « Te 'lar mad : derc'hel war an tu-ze ! Ha te a roio arc'hant d'in ? »

— « Gôut a rez piou a delc'h ar wellan yalc'h. N'a teuz ken a zonj euz hon c'homzou, an de-all da noz ? Sell en pelec'h out en em gavet. N'hallez ken

souzan, hep bean disprizet ha goapaet. Re hirr out ét ganti hirie ; evit heuilh, n'a teuz ezom 'met arc'hant, hag a fo pa gari, hep laerez, na lazan, na labourat. Me 'laro 'vi zod da stagan, ma chom da fri war ar gleud. »

Kalz a gomzo evel-se a oe gant an daou-man entre an Displeg ha Kervezen. Pa digouez en toull e borz, Rene, a-rôg kwitât e vignon, a laraz d'ean :

— « Ma ! 'benn disul da noz, 'vo graet an töl ! »

Da varc'had an diaoul.

Neb na zent ket ouz ar stur,
Ouz ar garrek a rey zur.
Euz zac'h ar glaouer
Na deu ket a draou gwenn.
En noz a ve gret an taoliou kaer.
(*Krenn-Lavario Bro-Dreger.*)

Ar zul-ze, Rene a zavaz beure-mad ; na bade ket en e wele ; leina a reaz ar c'hezek ; goude, na reaz nemet mont ha dont entre an ti hag ar maez, o c'hortoz koulz an oferen-bred.

Da nav eur zonet, e wiskaz e zilhad hag ec'h eaz

war-zu ar vourc'h. Eun nebeut mignoned a gavaz war e hent hag a gasaz anean gantê d'an hostaleri. Kement-se a chenchaz liou d'e sonjou, ha, pa zeuaz e-barz an iliz, an tint o son, e oa ru e benn ha lemm e zaoulagad.

An otro person a reaz, an de-ze, e brezegen war Aviel ar zul. An Aviel-ze, e komser ennan euz tem-tasion hon Zalver er gouelec'h : « Zellet, emean, pebez talvoudegez an euz ine an den ! Muioç'h e talv evit holl vado ar bed, muioç'h evit bue ar c'horf ; gwelloc'h eo bevan er baourante, gwelloc'h eo, mil gwech, mervel gand an naon, evit bevan 'kreiz ar mado, mar bent kiriek d'imp da goll hon ine. Kement tra 'zo krouet a zo douget da vervel, da vont en ludu : an ine biken na varvo. »

Kalz a dreo kaer a laraz evel-se an otro Person war brasder ha talvoudegez an ine.

An holl a chilaoue, gant doujanz, e gentelio deut a-berz Doue, Tad ar Wirione. Bean 'oa daou, koulskoude, hag a rae goap anê dre zindan : ar c'hemener ha Rene ; 'n em gavet a rent o-daou kichen-ha-kichen, ha 'hed ar brezegen, ha 'hed an oferen, ho pije gwelet anê o vouse'hoarzin hag o kuzutal.

Koulskoude, Rene na oa ket eur gwall-bôtr ; mez henvel e oa ouz al loueo a ya da heuilh an nep a grog en o c'horden, hag ar c'hemener a oa krog er

gorden, ha krog stard. Goude an oferen e kasaz anean adarre gantan d'an hostaleri, hag ac'hane d'ar ger, pa oe arru an abarde.

* * *

Ar c'hemener a oa o chom e-unan en eun tammik ti-plouz savet gantan en korn eur warem, damdost da Gervezen.

Eno e oant o-daou, Rene hag hen, da unnek eur noz. Eun tamm tân a oa 'barz an oaled ; eul lutigen a zivogede, stag gant eun tamm koat ouz korn ar chiminal.

Rene a oa pleget e benn gantan.

Fanch Torchén, e lagad o virvi war e vignon, a gomze goustadik, ha, koulskoude, na oa deñ-all en ti.

— « N'a teuz netra d'ober, emean, nemet skrivan war eur paper hano da vadeiant, ha kas anean, da hanter-noz, dindan jijen ar groaz ; an de warlerc'h, da hanter-noz adarre, e teui da welet, hag, e lec'h an tamm paper, e kavi eur yalc'had aour ; gant ar yalc'had-ze e teui zouden da vean pinvik ! »

Rene a zavaz e zaoulagad digor-frank war ar c'hemener ; divevet e oa ; ar spont a rae krenan e izili,

hag er memez amzer koulskoude, eur c'hoant iskiz a groge ennan d'ober eun esa, daoust na grede ket kaer en komzou ar c'hemener.

— « Bez eun den, eur wech 'n es pue ! eme heman, me 'lar d'id n'a teuz nemet asten da zorn, out krog er blijadur hag er binvidigez ; eno neuze eo bevan, nan lainan, 'hed eur vue, deuz an eil park d'egile. Bez eun den, pa laran, ha, dreist ar re-all, e teuio ar maout ganid ! »

Rene a anaveze ar maout-ze.

— « Ma ! emean, lez ac'hanon d'ober ma zonzj ac'han d'arc'hoaz. »

— « Chilaou ! » eme ar c'hemener, — unnek eur hanter a zone, — « skriv da hano war ar paper-man ; 'benn hanter-noz e vefomp en Displeg. »

Ma mignoned, kement a c'hoariaz warnean, ma sinaz ar pôtr yaouank hano e vadeiant, ha mac'h ejont o-daou en hent 'trezek kroaz an Displeg.

Ténval e oa an amzer : koumoulénno du a guze al loar a vare da vare. — « Hastomp, eme ar c'hemener, rag me gred d'in e vo kast-amzer hep-dale. »

'N em heuilh a reent o-daou skoa-ouz-skoa, hep laret gir. Eur wech an amzer, Rene a daole e zaoulagad en-dro d'ean ; eur bod koat o finval gant an avel, ar gweled euz e skeud war ar c'hleuniou, pa zizoloe al loar, a lakae anean da hursuni ; c'houezan

re o c'haloupat, ha krenan koulskoude, 'vel eun den an nije terjen.

An hent a oa fall, toullo pri ha fontigello da dremen ; koll a rejont amzer ouz en em dibab, ha kaer an nevoa ar c'hemener hastan, eul luc'heden hag eun tarz-kurun a goueaz soudan warne, ken ma chomjont o-daou kren en o sav.

— « Tapet omp ! » eme ar c'hemener, o loskat eul le-douet. — « N'euz forz, red eo mont ! »

Rene na grede ket laret nan, mez e zremm a oa glaz, n'oun ket pe gant ar spont pe gant al luc'hed.

Goude ar c'hurun, ar glao hag an avel ; en eun taol, an hent a oe distrempet ; pa deue eul luc'heden, e vije gwelet ar c'hoat o tortan gant an avel, ar foncho, an hent beuet a zour, an douar evel pri. Fanch Torchen a yee 'raog breman, o pec'hi gwasan m'halle :

— « Dampasion ! » a lare, kement gwech ma zailhe 'barz eur fontigel, « red eo kredi eman an diaoul er-meaz ! »

— « Distroomp d'ar ger », eme Rene, ken chenchet e vouez ma n'halle ken komz.

— « Petra larez ? Distrei ! Me 'lar d'id n'euz nemet an diaoul er-meaz ; tud, avad, nan euz foeltr hini. N'hallemp ket kaout gwelloc'h amzer ; evel-se, na yelo den da gontan hon doareo. War raok ! ma fôtr,

arru omp ; sell du-hont an derven hag ar Groaz ! Kemer da baper, ha laka anean e lec'h na vo ket glebiet gant ar glao. »

An derven a strake ; an deliou glaz a darnije hag a gouee en-dro d'ar groaz ; eul luc'heden a sklerijennaz an hent : raktal Rene, hep goût petra 'rae, a yeaz da voutan e baper entre daou vin, dindan ar jijen. 'Vel pa vije o c'hortoz, eun tarz-kurun spontuz a strakaz 'ust d'e benn ; ar groaz, an derven a oe goloet a d'an glaz, hag an daou den a goueaz d'an douar 'mesk an dour hag ar fank, evel pa vijent maro-mik.

* * *

Ar glao, o kouean a-builh, a zihunaz ane : — « Pelec'h out ? » eme Fanch Torchen, en eur youc'hal.

Eur c'hoarzaden heuzuz, skiltruz, krenvoc'h 'vit ar c'hurun hag an avelio, a respontaz d'ean, ken ma savaz e vleo a-bik en e benn.

— « Rene ! Rene ! » emean, o youc'hal gwasoc'h-gwaz.

War-ze e klevaz, o vont gant an hent, trouz eur c'haloupaden, e-mesk an dour o strimpal, hag hen war-lerc'h.

— « Rene ! Rene ! »

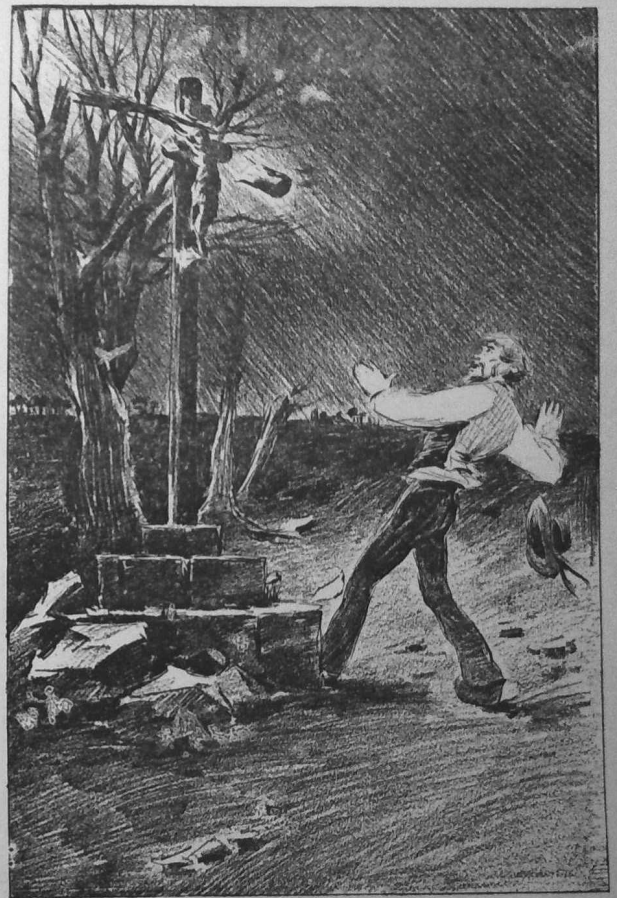
Tapout a reaz anean, mez hini anè na oa evit komz. Pa oant o arruout en Kervezen, Rene a zistroaz, e zremm dislivet, goloet a fank penn-kil-ha-troad, e zellou henvel ouz re eur zod. Ar c'hemener na ana-vezaz ket e vouez, pa c'houlennaz outan :

— « Piou 'ta en euz c'hoarzet ? »

Fanch Torchen a reaz eur c'hruz d'e ziouskoa, hag a gemeraz e hent da vont da gousket.

***

An de war-lerc'h, o vont d'o labour, daou zevejour euz Kervezen a chomaz sebezet da zellet ouz kroaz an Displeg. An derven a oa torret eur skourr braz diouti, hag ar skourr-ze, o kouean war ar groaz, an nevoa torret brec'h deou ar C'Hrist. An dud a laraz 'barz ar vro an nevoa bet an Diaoul kann ouz kroaz an Displeg, hag e vije gwelet hep dale treo souezuz.

An Diaoul-Pôtr.

An hini a chom er ger 'pad an noz,
A ve divlam antronoz.
Ar paour, pa binvidika,
Gant an diaoul ac'h a.

(Krenn-Lavario Bro-Dreger.)

An de war-lerc'h, pa deuz da zihuni Rene da vont
d'e labour, e c'hoar a vanaz souezet o welet e zilhad
a zul a-stlabe en-dro d'e wele ha goloet a fank :

— « Mamm, mamm, emei, pelec'h eo bet ma breur
dec'h da noz ? Zellet e zilhad ! » Ar vamm a ziredaz :
« Ma Doue, emei, kann zur an euz bet, pe otramant
eo bet kouet. Rene ! Rene ! »

Rene na finve ket. Ar vam, nec'het, a zavaz war
vank ar gwele, hag o kregi en dorn he mab : « Rene !
Rene ! emei c'hoaz. »

Neuze hag hen o sevel 'vel eun tenn, en eur grial
gant eur vouez spontuz : « An diaoul ! an diaoul !
harzet ! harzet ! » Ar vamm baour, fourbilhet war an
taol, a reaz eur zell ouz he merc'h : « Petra 'zo arri
gant an ? emei. » Rene a oa hadkoachet en e wele, ha

breman e c'hoarze, en eur laret : « Arc'hant ru ! arc'hant ru ! »

— « Gwelet a ret, mamm, eme ar verc'h, o huvreal eman ; lezet anean da gousket. »

Mez wardro kreiz ar beure, Rene a zigoraz e zaou-lagad hag en em lakaz da glemm. Ar vamm, ankeniet, a deuaz da gregi en e zorn :

— « Pelec'h a teuz drouk, ma mab ? emei. »

— « Pellaet ! emean, an arc'hant ru ! an arc'hant ru ! Devi a ra ma c'halon ! » Neuze ar vamm a intentaz 'oa klanv he mab. E zorn, e zremm a oa tãnet :

— « Kerz, emei d'he merc'h, kerz prim da glask Fantik koz ! »

Fantik koz a oa eur baourez hag he devoa desket parean kalz klenvejo ha goulïo gant louzou ar parkeier hag ar c'hoajou. Mez na oa ket henvel ouz ar falz-zorserien ha sorserezed-ze a ra kalz a ardou ha netra a vad, pa ne reont ket a zrouk ; en Doue, dreist-holl, e oa he fianz.

Fantik koz a zeuaz hag a zellaz ouz Rene : « Eur gwell-derjen, emei, an euz ar pôtr yaouank ; eun dra bennag a zo c'hoarvezet gantan hag an euz gret kalz war e spered. Glebet eo bet ouспен ; koulskoude, me 'gred e pareo gant zikour Itron Varia Plouvôr. »

An hini goz a lezaz louzou en eur vured, hag a laraz d'ar vamm lakat d'he mab medalen an Itron Varia

en e gerc'hen. Mes sethu ar pez a c'hoarvezaz : ar c'hlanvour a ziframmaz ar vedalen a-ziwar e beultrin ; ha bepred ar c'homzou-ze en e c'heno : « Arc'hant ru ! arc'hant ru ! Devi a ra ma c'halon ! » Kement-se a zeue hep mar, dre m'an evoa laeret Itron Varia Plouvôr.

Evel-se e oe e-pad pemzek de. Goude, e teuaz da ezetãd d'ean. Pa deuaz adare d'en em intent, e c'hou-lennaz ar c'hemener.

Ar pez a oa etreze a reaz kalz vad d'ar c'hlanvour, rag, aboue neuze, e laouenaaz hag e teuaz prim e-barz ; ar c'hemener an nevoa roet d'ean ar gwellan louzou, eur yalc'had aour ru war e galon. Neuze, 'mesk an dud, e savaz eur brud adarre : Rene Radennek an nevoa bet eul laz gant diaoul an Displeg, er zul-noz a oa bet torret an derven gant ar c'hurun, ha, diwar doull o dor, e lare an eil « Janed » d'eben : « Abalamour da ze, zur, paour kez mad, na re nemet youc'hal war an diaoul e keit ma eo bet gant an derjen. N'euz ket a lec'h da vean souezet. Hag e arc'hant 'oa èt gantan ive ! Biskoaz kement-all, ma c'homer baour ! »

Eur wech pare, Rene Radennek en em gavaz chenchet holl. E galon oa deut da vean evel sklaset ; n'an nevoa ken karante nemet evit an arc'hant, an enoriou ; ar peur-rest a re goap anè. An dud, diwar-ben an istor a gontaz d'è, a roaz d'ean an hano a *Diaoul-Pôtr*.

An Diaoul-Pôtr na vanke ken netra d'ean nemet merc'h Simon. Sonjal a re : « A-walc'h a arc'hant am euz evit he frenan » ; mes Simon goz, ma ouveche a belec'h e teue an arc'hant, a virje zur e verc'h. Neuze Rene, aliet gant ar c'hemener, a guzaz ar yalc'h en douar, hag, eun devez ma oa an haouridek gantan, an alar a zizoloaz ar c'huz : mil skoed en aour en eur c'hoz zac'h ler. Sethu pinvik ar pôtr ha komzet anean en pep lec'h ; an noz ma eaz da c'houlén e verc'h gant Simon goz, e oe frited krampoez d'ean hag e oe lakaet er c'hogn uhelan.

Hepdale, e oe gret an eured, ar c'hemener pôtr-enor ; mez an diaoul, ha na oa ket bet pedet, a deuz ive.

Wardro diou eur euz ar beure, pa oa an holl o vont d'ar ger pe da gousket, e oe klevet eur youc'haden heuzuz. Kavet e oe ar wreg yaouank zemplet e-kichen he gwele. Na laraz biskoaz da zen ar pez he devoa gwelet en eur-ze. Mez hi, ken laouen a-rôg, a zeuaz trist evel ar maro.

An treo, koulskoude, a yeaz mad gant ar priejo neve. An arc'hant a greske bemde e korn ar pres. Bla goude an eured, Rene an evoa eur verc'h hag a zeblante da vean eüruz eun de, rag an treo na dleent ket mankout d'ei.

Siouaz ! war-ze he mamm a varvaz. Eur gwell-

galounad e oe da Rene, rag karout a ree e wreg. A-rôg mervel, e tigasaz sonj d'ean euz an eured, ha, e laraz d'ean petra he devoa gwelet.

D'e dro, an Diaoul-Pôtr a zigouez : na ouele ket, mez na c'hoarze ken ; eur sonj ponner a zeblante pouezan bepred war e spered ha war e galon. E verc'h, dre ma kreske en oad, a deue henvel ouz he mamm, ha dishenvel-tre diouz ar vugale-all : bepred e vije kavet trist.

Pa oe triwec'h vla, e laraz, eun de, d'he zad :

— « Ma zad, c'hoant am euz da vont en eur gouent. »

— « Evit petra ? » eme an tad.

— « Da bedi Doue evidoc'h », emei.

Heman a vanaz souezet-tre. Biskoaz gir n'an evoa laret d'e verc'h deuz poaniou e spered ; na gredaz ket, koulskoude, harz outi, rag arru 'oa hag e krede oa dorn Doue 'ust d'ean.

*
* *
*

Sethu an Diaoul-Pôtr manet e-unan gant e vado. Na oa ken evit gwelet ar c'hemener. Eur wech an amzer, an otro Person a deue en e di en eur dremen, diwar-benn komz gantan euz e verc'h. Fanch Tor-

chen a ouvee, ha kement-se a well-zisplije d'ean, hag hen o lakât en e spered haddimezi an Diaoul-Pôtr, ha lakât anean da vean gwasoc'h evit biskoaz.

An taol jech divezan.

N'euz drouk ebet ha na zervij
da eur vad bennag.

Gonid kentan,
Koll divezan.

(*Krenn-Lavario Bro-Dreger*).

Eur zul d'abarde, Fanch Torchen ac'h eaz d'ar vourc'h, en sonj da gaout an Diaoul-Pôtr en eun hostaleri, ha da gozeal gantan war digare evan eur bannac'h. N'eo ket er vourc'h e kavaz anean, mez o tont d'ar gear e-unan-penn hag hen tristoc'h evit biskoaz.

Ar c'hemener 'n ije kentoc'h dalc'het penn d'e vignon gant eur weren ; monet a reaz, koulskoude, betek d'ean gant eun aer lirzin :

— « De-mad, emean, penoz eman da damm kont ? »

— « Te 'zo aze, Fanch Torchen ! »

— « Me a oa o vont d'az kwelet, evid gôud euz da gelou ; an holl a lare oaz klanv ; perag ive bean evel-se henvel-mik ouz Doue Pleuveur ? »

— « Da gomzou, Fanch Torchen, n'hallfent ober vad ebed d'in. »

— « Marteze. Red eo d'in bepred kozeal ganid. »

E oant oc'h arruout en Kervezen. Ar c'hemener a deuaz en ti ; eur vatez a zigasaz kik, bara ha jistr war an daol, mez an daou zen n'o devoa na naon na zec'hed.

— « Chilaou, ma mignon, eme Fanch Torchen, da glened a deu deuz bean da-unan ; euz ar c'hlenved-ze, me anav eul louzou ; perag na haddimezfez ket ? »

An Diaoul-Pôtr a zavaz, lemm e lagad :

— « C'hoant a teuz, emean, e lac'hfenn c'hoaz eun all ? »

— « Bah ! kement-ze n'int nemet sonjo diboell ; argas an treo-ze diwar da spered ! »

Rene Radennek a chomaz en e zav : « Nan ! Nan ! emean, Fanch Torchen ; re a amzer 'zo tremenet aboue nozvez an Displeg ; n'hallomp mui 'n em glevet ; kerz d'ar ger ha na distroez ken d'an ti-man ! »

Ar c'hemener a zavaz e wad d'e benn :

— « Mont d'ar ger, emean, me a zo er ger aman koulz ha te ; an ti-man a zo d'hon mestr hon-daou, d'an diaoul ! »

War gement-ze, eur c'hi a deuaz war an treujo ; an Diaoul-Pôtr, o taol e lagad warnean, a anavezaz ki an otro person.

— « Fanch Torchen, emean, kerz er-meaz, c'hoaz eur wech ! »

Ar c'hemener a glaske toul an nor, mez arôg mont er meaz, e laraz, hag hen kounaret :

— « Diwall, klevet a ri deuz ma c'helo hepdale ! »

Ar belek a gavaz o tont en ti, hag e loskaz warnean eul le-douet :

— « Gwelet e vo, emean, pehini ac'hanomp a vo trec'h ! »

Penoz e achu an Diaoul-Pôtr.

Done a zo trec'h d'an diaoul.
(*Krenn-Lavario Bro-Dreger*).

N'am euz ket ezom, mignoned, da laret d'ac'h petra 'oe neuze etre ar belek hag an Diaoul-Pôtr ; skwiz gant rebechou e gonsians, e anzavaz, evit ar wech kentan, da eun all, holl fallagriez e vue hag ar poaniou a oa deut war-lerc'h. Ar pezh a gontin d'ac'h breman eo ar boan a gemeraz evit jechan a skilfou an diaoul e gorf hag e ine.

Ar belek an evoa laret :

— « Diarc'henn ac'h efomp hon-daou da chapel Itron Varia Plouvôr. Eno e larin eun oferen evidoc'h, hag e tianzavfet an diaoul da vestr ; mil skoed en aour a lakfet war an ôter ; gant lod-all euz ho mado, eur groaz kaer a vo hadzavet en Displeg ; ar peur-rest a vo roet d'ar beorien.

Ha pa c'houlennaz an Diaoul-Pôtr trubuilhet :

— « Ha me, penoz e vevin ? »

Ar belek a respontaz :

— « Diwar bara an aluzen, mar talc'het d'ho lod a varadoz. »

Eur beure eta deuz ar c'hoareiz, erc'h ha skorn war an douar, sethu ar belek en hent gant an Diaoul-Pôtr.

Diarc'hen e oant o-daou, ha Rene Radennek a zouge ouz e vrec'h ar mil skoed en aour, talvoudegez e zaoud, e di hag e gesek an evoa gwerzet, talvoudegez e ine. Henvel e oa, evel-se, ouz Isaak gwech-all, o kerzet war-lerc'h e dad war-zu ar mene, en eur dougen war e skoa ar c'hoad evit bean zakrifiet warnean.

Evel gant Isaak ive e tlee arruout gant an Diaoul-Pôtr : eun all a dlee paeen evitan.

P'an evoa laket Rene Radennek an aour war an ôter goude ar goureo, eun drouz a zavaz pell-pell evel en donder an douar. An drouz-ze a greske dindan ar chapel, ken ma lampaz Rene spouronnet da gâd ar belek a oa distroet diouz an ôter.

— « N'ho pet ket a aon, ma mab, eme heman, Doue a zo trec'h d'an diaoul. »

Zouden, eur flamm tân a zavaz euz a greiz ar chapel, an douar a zigoraz gant eur youc'haden skiltruz, hag an diaoul e-unan en em ziskwezaz dirag daoulagad an daou zen mantret. Endro d'ean, e-kreiz an tân, e oa eun niver a ziaoulou kerniek, lostek, barvek, a skrigne holl o dent war an dro.

Lusifer a gomzaz da gentan, hag e vouez a oa henvel ouz harzaden eur c'hi klanvaet.

— « Piou out-te, emean, da lemel diganin an den-ze? »

— « Me a zo belek, ha belek betek an douar. »

— « Goud a rez on mestr d'ean? »

— « Ya, 'met ha distrei a rafe d'id talvoudegez e ine, ha sethu-hi aman. » An diaoul en em lakaz neuze da youc'hal gant ar gounar; holl e tilampjont war-zu an ôter, an tân-glaz ouz o heuilh; Rene Radennek a goueaz hanter-varo; ar belek a astennaz e zorn, a grogaz er yalc'had aour, hag he zaolaz en o mesk; eur flammen lugernuz a zavaz e-kreiz an tân-glaz, ar griforz a greskaz 'mesk an drouk-sperejo, vel pa vije an aour-ze teuzet o tevi o c'hroc'hen. Zouden goude, an douar a zerraz, an ifern a dec'haz, hag ar chapel, a deuaz evel a-raog, sioul ha tenval.

Pa oe achu e oferen, ar belek a grogaz er paour-

kez Radennek bepred zemplet. Er manati e oe digemeret, hag eno e chomaz eur miz da bedi ha da drugarekât Doue, a-raog monet gant eur val da glask e vara a zor da zor.

Petra oa deut ar c'hemener da vean en keit-se? D'an eur e oa Rene Radennek en chapel Plouvôr, da laret eo, beure-mad, eun devezour o tremen a welaz anean en kroug euz derven an Displeg, maro ha du 'vel eur chiminal. An den-man a dec'haz en eur ober zin ar groaz. Ar vrud deuz an treo souezuz-man a yeaz dre-holl; pep-hini a welaz enne dorn Doue a ra pep tra evit ar gwellan.

Goude-ze, derven an Displeg a oe diskaret; ar groaz a oe hadsavet a-neve, hag ouz troad ar groaz-man e vije kavet aliez an Diaoul-Pôtr, e val war e skoa, o ouelan hag o pedi Doue. Eno ive, war a lar darn a zo, e oe kavet maro, pleget e benn war jijen ar groaz, ha d'ean eun aer laouen meurbed, daoust d'an daero a oa c'hoaz war e ziou-jod.

Kement-man, mignoned, a desk d'imp penôz an diaoul a zo bemde o klask tagan unan pe unan. Ar Skritur Sakr, levr braz ar Wirione, skrivet gant dorn Doue, a lavar ze d'imp; hag ive penôz, evit tagan eun ine, nan euz netra ha na rafe, nan, netra! Istor an Diaoul-Pôtr a zo penn-da-benn eun testeni a ze.

VI

Pôtr e Skourje lèr

Pôtr e skourje lèr

Ar skourje burzudus.

Ar Vretoned a oa paour : koulskoude,
eun tensor o deuz lezet ganimp, ar
Brezonek.

Eur breur da Yan ar C'houil Dokez e oa, zur, Pôtr
e skourje lèr : chilaouet.

Bean oa eur wech eun ôc'h mad a goste Kémper
hag an nevoa daou vab. D'ar c'houlz-ze, na dremene
ket c'hoaz an hent-houarn en Toull ar C'houiled, na
da bell goude ; herve 'm euz klevet gant ma zud koz

a re-da-re, an istor-man a arruaz breman 'zo nao c'hant vla pe war-dro.

Ar c'hustum a oa neuze da rei an treo holl d'ar mab henan. An ôc'h-man, pa oa o vervel, a c'halvas e zaou vab, Rigal ha Personik, hag a laraz d'an hini henan, Rigal :

— « D'id, e roan ma bennoz ha ma holl vad, nemet ma skourje lèr. »

— « D'id, a laras d'ar yaouankan, e roan ma bennoz ive ha ma skourje lèr. »

Marteze 'n evoa c'hoant c'hoaz da laret eun dra bennag, mez ar renklen a grogaz warnan, hag hen mougaz.

Raktal e oe lodennet an treo : kement-ze na oa ket hirr. Personik a dapaz e skourje lèr en e gerc'hen, a laraz kenavo d'e vreur ha da holl dud an ti, hag a yeaz en-dro hep trei e benn. Den na reaz van, rag kement-man a vije gwelet bemde.

Koulskoude, Personik a sonje, en eur vont, daoust petra raje gant e skourje lèr. Gwelet an nevoa anean etre daouarn e dad, mez biskoaz n'an evoa tôlet plê mad outan. Hag hen o chom en e za ha d'ober warnan eun tam zell.

An troad a oa gwevn ha moan ; mez Personik n'hallaz ket goût pe sort koat e oa. Ar skourje a oa lèr dru, peder gorreen a zeiz troatad hed oc'h ober

anean, i skoulmet gant greunennigou melen, kaled evel dir. Ar vegon a oa henvel a-walc'h ouz kannab, mez Personik na oa ket evit goût penoz e oa kordet, eiz neuden oc'h ober anei. Ar skourje a oa stag ouz an troad gant eur skoulm prenn, ha na ouie ar pôtr tu ebed d'e zizober.

— « Sethu eur pezh aman, » emean.

Personik a oa eur pôtr uhel ha soun a benn. P' an evoe troet ha distroet e skourje, e lakaz anean en e gerc'hen : ar vegon a gouee war e voto koat. E zaou zorn en e c'hodello, e talc'h neuze gant e hent kas goût da betra e talveo d'ean ar pennad lèr-ze.

— « Ma zad, emean, 'n euz gret biskoaz goap ouz den ; ha n'e ket en eur vervel an ije gret goap ouz e vab. Deomp bepred, gwelet e vo ! »

Mez o kerzet, e krogaz an naoun er pôtr. Koulskoude, e vreur n'an evoa roet d'ean gwennek ebed, na tam bara da vont en hent. Eur wazik a deue war-benn hent d'ean : Personik a azeaz en kichen, hag a evaz eur banne.

E skourje a lakaz war ribl an dour, hag e plegaz e benn d'ober eur sonj.

Mez sethu zoudon troad ar skourje o finval en e gichen, hag ar lêren o vont war red gant ar waz.

Personik a reaz warni eur jech krenn, hag e chomaz sebezet ; eur pikol pesk a oa krog er penn.

« Dal, emean, 'daoust penôz 'n euz kroget heman 'n em skourje. » Pa oa deut eun töl da vad, Personik e-unan a dolaz ar vegen en dour. Raktal eur zilien a zoare a zifoupaz a zindan eur men, hag a grogaz war ar lër.

— « Biskoaz kement-all ! eme Bersonik, ma skourje a zo zorsed ! Gwelomp c'hoaz ! Sethu aman bepred ma mern ! marteze e tapin ive ma c'hoan ! »

A boan an evoa komzet, eun eog a reaz eul lamp war ar skourje, ken e oe dare da Bersonik mont war e benn en dour. Eun töl jech, hag an eog er-meaz ; ken teo e oa ha morzed eun den.

Ar pôtr a zerraz an eog, an dluzen hag ar zilien en e vouchouer : « Arabad è d'in, emean, en em zamman, pan-eo-gwir keit ma vo dour er vro am bo pesked. »

Neuze e talc'haz gant e hent, o vale skanv ; 'n evoa ken a naoun : « Breman zouden, emean, mar kavan gwerz, am bo arc'hant, ha mar na gavan ket, e poac'hin anè 'n eun ti bennag. Mez arabad è d'in koll ma skourje. » Ha gant aoun na goueje, e reaz gantan tèt dro en e gerc'hen.

O vean pignet war eur c'hleun, e welaz en tu klè d'ean eur chiminal o tivogedi. Kerzet a reaz war gäd an ti.

— « Ma zud vad, emean, pa oe war an treujou,

bean 'm o diganac'h, en han' Doue, eun tammik tån da boac'hat ma fesked. »

— « Ya zur, ma fôtr yaouank, eme unan goz a oa 'tal an oaled. Deut en ti. »

Personik a deuaz en ti hag a zispakaz e vouchouer.

— « Hola ! emei, c'houi hoc'h eus aze pejou brao, avad ! Pelec'h ho peuz kavet kement-ze ? »

— « Du-ze, 'barz ar waz, eme Bersonik. »

— « En gwaz ar Pontik ? emei ; biskoaz pesk na zo bet eno ! »

— « Ma, 'me Bersonik, koulskoude ar re-man a zo ac'hane. »

— « Penôz ho peuz gret d'o zapout ? »

— « Breman zouden e welfet, pa voint poaz, mam goz, eme Bersonik. »

— « C'houi, emei, a zo eur farser ac'hanoc'h. Jobik, ma mab, n'an euz biskoaz tapet eur loch en gwaz ar Pontik. »

War-ze, Jobik a deuaz en ti, ha gantan daou bôt-all, e vreudeur. Holl e oant souezet o klevet kont Personik. Koulskoude, ar pesked a oe poac'het en aman ; pep hini a debraz e lod, hag e gavaz mad. Eur banne jistr yac'h a oa ive, hag an hini goz a digasaz, da zibenn pred, eur podad chufere.

'Benn e oe evet ar chufere, Personik a oa ru e benn, ha distag mad e deod. Eun tam lorc'h a oa

ennan, ha na c'hortozaz ket pelloc'h da gontan e istor :

— « Sethu, pôtre, emean, eur skourje a c'hiz neve, gwelet-an ! » Hag e tispakaz ar pezh d'ê da zellet. Ar re-man, o fenn hag o c'hof gant ar pesked, n'o devoa ket c'hoaz tôlet plê d'ar skourje skoulmet en jave ar pôtr.

— « Kredet pe na gredet ket, eme Bersonik, gant an dra-ze am euz tapet ma fesked ! »

Sethu batet an tri bôtr : mez an hini goz a yeaz da gerc'hat eur podad neve a chufere :

— « Eur banne, emei, a rey vad d'id, en eur gontan da istor. »

Hag e reaz eur zell a gorn ouz he fôtred.

Personik a gontaz e istor penn-da-benn ; koulz ha koulz e eve eur banne. 'Benn e oa pare, 'oa arru pounner e benn hag e deod ive ; an hini goz a achuaz anean gant eur werennad diwean. Neuze ar pôtr a goueaz war e vruchet war an dol ; na oa ken evit laret ba !

An hini goz a zistagaz didrouz e skourje deuz e gerc'hen, hag a lakaz anean etre daouarn he mab henan :

— « Dale'h mad d'ean, emei ; breman zouden, pa vo kousket mad, doug ar pôtr da graou ar zaoud ; kemeret ho tri bep a damm kannab, ha gret eur

skourje, henvel ouz heman, da lakat d'ean en e gerc'hen. Varc'hoaz, a-rôg ma vo diveo mad, e kasfomp anean da vale, ha na ouveo doare deuz e skourje. »

Evel ma oa laret 'oe gret. Personik a oe kaset d'ar c'hraou zaoud, hag an tri bôtr a reaz eur skourje neve da lakat d'ean en e gerc'hen. An de war-lerc'h, beure mad, an hini goz o vont da c'hor a laraz d'ean zewel ha sonjal klask e chans e lec'h all, rag he fôtred a oa en sonj an de-se da dennan teil a zindan ar zaoud, hag a oa raktal o vont da gregi gant o labour. Personik a oa pounner e benn ha ru e zaoulagad ; daoust da ze e savaz hag ec'h eaz d'an ti da glask e lein. Laret a reaz kenavo d'ar bôtred, hag en dro ; na ouie ket kaer pelec'h ec'h ê ; na oa forz ebed, p'eo gwir n'an evoa na ti na lochen.

Hep dale e benn a oe ken baoutet ma na oa evit mont ken : klask a reaz eur fons don dindan eur gleuzen, hag e chomaz eno da ziroc'hal.

Pa zifunaz, e oa skanv e benn ha goulou e gof. Hag hên da glask eur waz da dapout pesked. Kavet a reaz dour, mez na deue pesk ebed gantan. O sellet piz ouz e skourje, e tolaz plê neuze na oa ken ar memez hini : « Allaz, emean, laeret oun bet keit ma oan kousket ! »

Petra d'ober ? da belec'h mont ? E oa oc'h ober bep seurt sonjou tenval, pa welaz eur wreg o tonet

'tresek d'ean d'an daou lamp : « Gortozet, emei, ma Doue, gortozet ! »

Personik a reaz outi eur zell souezet, hag ec'h anaveaz an hini goz he devoa poac'het e besked d'ean.

Pa oe arru en e gichen, hi d'an em daol d'an daoulin : « Ma Doue, emei, petra 'peuz gret d'am zud ha d'am zi ! » Personik a ye war souezetâd : « Me, emean, n'am euz sonj ebed da vean gret netra a fall... »

— « Gwerc'hez Vari, emei, nan zur ! mez ho skourje hag a zo chomet du-man... »

— « A ! saper laerien ! » eme Bersonik.

— « Ho pet true ouzin, emei, en han' Doue, drouk a-walc'h an euz gret d'in ar skourje milliget-ze ! »

An hini goz a ouele dru hag a zifronke ; Personik an evoa ankouaet al laeronsi gret d'ean, gant c'hoant ha prez an evoa da glevet doareo e skourje.

— « Hag an euz gret petra d'ac'h, emean ? Me 'gred hoc'h c'hoaz o livan gevier. »

— « Ma Doue ! emei, en eur zevel en he za, raktal ma oac'h èt deuz du-man, Perik, ma fôtr yaouankan, a yeaz da gas ar zaoud da veaz gant ar skourje. Bean hon doa eur gaer a vioc'h rualek, neve alet, (an hini goz da zifronkal), hag a felle d'ei dizrei d'ar ger da vet he loue. Ar pôtr bihan a skoaz warni gant ar skourje, ha kerkent hag an töl, emean, ar vioc'h a goueaz maro-mik. — Na oamp ket evit kredi e oa ar skourje an evoa gret kement-ze, ha, daoust d'hon dienez, e reemp c'hoaz goap ouz ar pôtr bihan. Mez an hini hanter-henan a yeaz d'e dro da gas ar c'hezek. Eun ebeul hon doa, a dalveze bepred pevar c'hant lur er foar, (aman an hini goz da zifronkal adarre) ; ar lapous n'houlle ket mont er park ; ar pôtr a roaz eur skourjead d'ean war grap e rer : ar loen paour a goueaz maro-mik. Ma fôtr a dolaz ar skourje milliget, hag a deuaz d'ar gêr spontet ha glac'haret. Job a laraz neuze : « Ar skourje-ze a zo red d'in hen distrujan. »

Ma Doue ! ma Doue ! ma mab paour ! — Eun drue e oa gwelet an hini goz o ouelan en eur jech he bleo euz he fenn. — Job, emei, pa oe douget an ebeul d'ar ger da vean douaret gant ar vioc'h, Job a dapaz eur vouc'hal gant ar skourje, ha dirag hon daoulagad, war eur rêr gween a zo deuz toull an

nor, an em lakaz da droc'han anean a dammo. Mez an diaoul skourje na droc'he ket. Job fuloret a skoe euz holl nerz e gorf. Neuze, ni o welet an tēr lēren en em gordan, o sevel en êr en eun tol strak, hag o lampat en kerc'hen ma mab paour, ken a loskaz eur griaden, en eur dapout e zaou zorn war e c'houk da zistagan an êre. E zaou vreur a grogaz d'en zikour. Forz ebed ; a-benn eun nebeut e weliz ma mab o kouean maro dirag ma daoulagad, krouget moust.

Neuze ar lēren euzuz a zistagas, hag evel eun aer, en eur yudal, en em lakaz da lampad er porz ; ni a dec'haz, hanter zonet ; me bepred a deuaz d'ho klask ha d'ho pedi, en han' Doue, da zonet da vid ho skourje ha da lemel anean a ziwarnomp ! »

Personik an evoa chilaouet batet kont an hini goz. Neuze e laraz d'ei : « Mar karjec'h, emean, bean lezet ma skourje ganin, na vije ket arru seurt reuz ganac'h. Daoust da ze 'c'h an da vont d'e glask. »

Dizrei a reaz eta da vid e skourje. Pan arruaz dāmdost d'an ti, e welaz zerret an dorejou dre holl : daou vab an hini goz a oa, unan anē en solier ar c'hraou, hag eun all en solier an ti, pep hini e fri gantan ouz ar lukan o sellet. Ar skourje a deuaz da gād Personik 'dal ma teuaz er porz, hag a lampaz 'n e gerc'hen : biskoaz na oe gwelet seurt skourje karantezuz ! Personik a reaz gantan ter dro en e

c'houk, ha, goude-ze, ar skourje na finvaz ken. Neuze e pedaz ar bōtred da zisken euz o solierou ha da zigeri an dorejou :

— « Pelec'h, emean, eman korf ho preur henan ? »

E oa eno, astennet reud war eur gwele. Personik a dostaaz outan hag a stokaz d'ean e skourje. Raktal ar pōtr a savaz evel deuz eun hun pounner, en eur frotan e zaoulagad. An daou bōtr hag o mamm a estlamme gant ar joa.

— « Deomp breman, eme Bersonik, da gād ar marc'h hag ar vioc'h. »

Ar re-man ive a zavaz war droad, raktal ma oe stoket outē begen ar skourje lēr. N'euz ket ezom da laret d'ac'h mar' oa evuruz an tiad tud-man, o welet seurt burzudou gret en o c'henver : na ouient pe sort hano da rei da Bersonik, na petra d'ober d'ean. Heman a laraz d'ê kenavo, mez a-rôg o c'hwitad e komzaz evellen : « Sethu aze ; 'bars ma dorn ma zra na ra nemet vad ; en hoc'h hini na ra nemet drouk. Dalc'het eta sonj penôz eo laket e dra da bep den war an douar. Ha breman, roet d'in eun tamm bara ha kik, mar plij ganac'h, mac'h in 'n em zro !

Ar Blei hag ar skourje lèr.

Keit ma vefont mestr d'o Brezonek,
Breizis a rei burzudo.

Ma talc'he Personik mad d'e skourje a-rôg, e talc'he c'hoaz muioc'h breman, p'an evoa gouveet petra oa gwest d'ober gantan. Monet a reaz eta en hent, leun a fianz.

Arrnout a reaz gant ar c'hoat a oa bet kousket ennan, hag e sonjaz e dreuzi. Da gentan, e tebraz eun tam bara ha kik hag ec'h evaz eur banne dour ; neuze e c'hlebiaz e viz hag e kerzaz 'n eur drei kein d'an avel, henvel evel ma oa, dre e sonj, ouz an delien distag a ya war bouez an avel 'tresek e lec'h ma c'houe.

'Oa o kerzet eun tammik zo, hag ar c'hoat, dre ma 'c'h e, a dounae, pa glevaz mouez chas o harzal. An drouz a dostae, ha Personik, chomet en e zav, a gleve ar c'hoat o freuzan 'vel a-rôg eur vanden loened. Zouden e welaz o tispakan dirakan eur pezh blei, entanet e c'heno hag e zaoulagad, eur penn d'ean 'vel penn eur c'hôle.

Eun den war varc'h a arruaz war ar memez eur, dre eun tu-all, da ziarbenn anean. Ar blei a chomaz d'ober eur zell war e lerc'h, hag o welet ar chas oc'h arruout, e kemeraz e lans, hag, en daou lamp, e oa krog en gouk ar marc'h. An aneval a goueaz d'an douar hag ar marc'hek gantan. Mez ar blei na oa ket gant an aneval. Deuz gouk ar marc'h e lampaz war gein an den. Personik a grogaz en e skourje. Mez ar chas a oa arru : dek pe daouzek a oa ane. A-rôg an evoc gallet Personik ober eur gammad, e oant en eur bern war chouk ar blei, hag ar paour kez marc'hek dindan ar bagad-ze. Penôz kas zikour d'ean ? Mez ar blei na chomas ket pell war gorf ar marc'hek. Hepdale e tizroas war ar chas, hag, en eur zouz adren, e talc'he penn d'ê. Henez, zur mad, a oa eur gwall vlei. Personik a yeaz en dro d'ar chaseour, batet en kichen korf e varc'h, ha goloet a wad. 'Nevoa ket kalz a zrouk : e varc'h hag ar chas o devoa harzet ar bec'h diwarnan. Ar gomz a deuaz prim d'ean, ha kentan gir a laraz :

— « Ar blei, emean ; tapet ê ar blei ? »

— « Me n'oun ket zur awalc'h, eme Bersonik, râg êt ê kwit breman zouden rôg ar chas. »

— « Red ê e dapout, emean, red mad ê. Siouaz ! ha ma marc'h a zo lazet ! Ma bue ha ma mado d'an nep a dapo ar blei-ze ! »

— « Mar karet chom aze, eme Bersonik, me a rey eun tammik galoupaden war e lerc'h gant ma skoùrje. »

— « Gant da skourje, paour kez, eme ar chaseour, e teuaz, daoust d'e nec'h ha d'e boan, eur vouse'hoarz war e vuzello ; gant da skourje ! Ar blei-ze na ra van ouz dent ar chas nag ouz an toliou bir ; petra rey d'ean da skourje ! Ha koulskoude, ma Doue, mar na varv ket, è ma merc'h a varvo ! »

Hag an otro en em jale.

— « Ar blei-ze, emean, an euz taget unan ha tregont plac'h yaouank aboue eun toullad blavezio 'zo, pennherezed ha pinvik holl. Na chom ken war-dro nemet ma merc'h, ha, keit ma vo beo ar blei, am bo aoun eviti. Mez kaer a zo bet chaseal betek breman, den na zo deut a-benn d'e dapout, ha den na c'houl ma zikour, gant spount ragan. Ar loen-ze 'zo ennan spered eun den, pe gwasoc'h c'hoaz, spered eun diaoul. »

Personik, keit ma kozee an otro, a deuaz eur sonj en e benn : « Red è d'in, emean, lazan ar blei-ze ; » hag, hep chilaou pelloc'h klemmo an otro, e tispakaz e skourje, hag ec'h eaz war roudou ar chas.

Ar gwad a gave 'mesk ar c'hoat a lakaz anean war an hent mad. Mez n'e ket gwad ar blei a gave o ruzian ar yèod hag an dellio : aman ha du-hont, dre ma 'c'h è, e kave chas lazet. Aoun an evoa dija na vije tec'het

ar blei, pa glevaz yudadennou ha harzadennou en e rog. Neuze 'krogaz da c'haloumpad.

'Oa ar blei o pakan an daou gi diwean, p'an arruaz Personik gant e skourje : gant eun tól, ar loen 'oa 'traou ; koulskoude na oa ket maro, mez dinerzet ha blank 'vel eur loue : na dalvee ken d'ean netra nag e zent nag e ivinou. Personik, pa na oa ket evit e lazan, a lakaz d'ean en e benn e skourje : « Gant ar skourje warnan, emean, e vin diwallet a bep drouk, » hag e kasaz ar blei gantan evel eun danvad. Mez ar loen na c'houlle ket kerzet war an tu ma felle da Bersonik.

Pep hini a jache deuz e du. Personik na houlle na koll e skourje na loskat e loen ; red e oa d'ean eta mont gantan, ha sethu neuze ar blei o vont a-rôg d'e dro hag o tigas Personik war e lerc'h.

Heman 'oa eun tammik nec'het, hag a zelle mad en-dro d'ean, rag, herve ar chaseour du-hont, ar blei an evoa 'n e gorf ijin ha spered eun diaoul. Na heuilhe na hent na gwenojen, mes kildroenni e mesk ar c'hoat, ha mont, ha mont, ken e oa temm ar gorden, ha m'an evoa ket amzer Personik da zellet ouz e dreid da harz kouean.

— « Sethu aman eur valeaden a c'hiz neve ; na ouian pelec'h ec'h an. Henvel oun ouz eun dall, mez elec'h eur c'hi, am euz eur blei d'am ren. »

Personik en toull ar Blei.

Gant ar Brezonek, evel eur skourje 'n
hon dorn, ni, Bretoned, a zifenko
hon gwir.

Ar c'hoat a denvalae ; rec'hier goloet a van, pejou gwe braz dre-holl, gwenojen ebed nep lec'h : sklèr e oa gwelet na deue ket aliez a dud di da vale. — « Penôz e rin-me evit dizrei ac'hann, a sonje Personik. Arsa, emean, koz blei, me nan in ket pelloc'h ! » Evel pa sentje ouz ar gomz, ar blei a chomaz 'n e sav. En e rôg e oa eun toull hag a zebiante bean doun ; 'uz d'ean, eur roc'h 'vraz a blege he fenn hag a harze nep sklerijen da gouean ennan. — « Ac'hanta, loën divalo, eme Bersonik, n'a teuz ket digaset ac'hanon aman da chom, m' oar fad ? » — Ar blei na laraz na ya na nann ; mez kemer a reaz e lans, ha... bloump ! e reaz eur sailh en toull. Personik na oa ket en gortoz deuz an tol traitourach-ze, delc'hel a reaz mad d'e skourje, hag ec'h eaz war-lerc'h ar blei war e benn. Gant e ivinou, e tiwiskaz, en eur dremen, eur c'horn euz ar roc'h vraz, hag e kasaz gantan eur vriad ban hag ilhê.

Personik, evel ma sonjet erfad, na goueaz ket war e zaou droad, rag an toull a oa doun ; ar blei avad, hag a oa kustum, herve, d'ober seurt lamp, a goueaz a-blom en e za, goude bean gret seiz tro warnean e-unan. Neuze e fellaz d'ean tec'hel ; mez Personik a oa krog mad en e skourje ha na loskae ket ; manet e oa war hed blad e gorf, ha na finve ket ; marteze e oa maro, marteze e oa semplet. Ar blei a randone ; mez galloud ar skourje a oa trec'h d'e hini. Gant e fri hag e dreid e ruilhaz hag e tiruilhaz ar paour kez Personik d'ober d'ean loskat ; poan gollet ! ar pôtr, pe veo pe varo, a zalc'he mad.

Neuze lakaz e droad en e c'heno hag e krogaz da yudal evel e ve klevet ar bleidi pa vent tapet er pech. Ar voger a dregerne, an toull a skloke, ken ma tihunaz Personik gant kement-all a drouz.

Loskel a reaz souden eun huanaden, mez, en eur loskaat eun huanaden, e loskaaz ive penn e skourje, evit gallout frotan e zaoulagad. Raktal ar blei, evel pa vije o c'hortoz kement-ze, a reaz eur lamp kwit 'tresek korn ar voger, e lec'h ma oa eun toull. Mez Personik, dre c'hras Doue, ma oa kousket breman-zouden, a oa dihun mad breman.

An toull na oa ket braz, hag ar blei n'halle ket tremen prim a-walc'h ; Personik a arruaz warnan pa ne vane ken er-meaz nemet e lost. Kregi 'reaz ebarz

gant e zaou zorn deuz e wellan : « Mar tremen, emean, me 'dremeno ive, rag red è d'in kavet ma skourje. »

Ar loen a jache, ha Personik a ye war sklij da heuilh ; an toull a oa henvel ouz eun toull gô, nemet e oa eun tammik brasoc'h.

Zouden ec'h arrujont en eur gampr eun tam uhe-loc'h ha ledannoc'h evit ar c'hariden e oant tremenet enni. Personik raktal a hadkrogaz en penn e skourje, en sonj mad da na ziskregi ken.

Ar blei a re warnean zellou treuz : m'oar fad, an evoa c'hoaz eun toull bennag da dremen, hag e vije bet laouen braz da lezel war e lerc'h Pôtr ar skourje. Mez Personik a zigore e zaoulagad frank.

Ar zal, e lec'h 'oa deut, a oa souezus a-walc'h da welet. Sklerijennet e oa, na ouie a be tu, rag an den a gouee ket enni war èun. Bean oa warni diou ha tregont dor, hag war unan ha tregont anê, hanoiou a oa skrivet ; war unan hepken na oa hano ebed. Stok d'ean, Personik a welaz skrivet *Anjelina, Gwinia*, ha goude, *Dofina* ; neuze e teuz d'ean sonj dimeuz ar merc'hed yaouank a oa bet gwechall tapet gant ar blei, herve kont ar chaseour, hag e welaz ive perag war eun nor na oa c'hoaz nep hano : hini merc'h ar chaseour a vije skrivet eno pa vije bet tapet.

Neuze Personik e tiwanas eur menoz en e benn. « Mar galljen, emean, ober d'ar loen drouk-man renti

d'in kement plac'h yaouank an euz zerret aman, am ije gret eun tól hag a raje enor d'am hano. Petra, emean, pan oun deut keit-all, n'hallan ken souzan ! red è d'in eta gwelet hag hen e kavin tu ebed da c'hout an doareo aman. »

Ar blei 'oa kampet war e rêr hag a lipe e droad en eur zellet a-vechou dre zindan, gant e zaoulagad ru, 'tresek Personik. Azeet e oa war eur seurt bilhod koat ouz pehini Personik n'an evoa gret c'hoaz van ebed. Chomet e oa da chilaou ; marteze e klevche eur vouez bennag. Mez trouz ebed na deue a zreg an dorejou, muioc'h evit pa vijent bet evel mein beziou, hag en tu-all d'è korfou maro o vreinan.

Krog bepred en e skourje, Personik na halle mont en nep lec'h hep ar blei, rag galloud ar goreen lèr eo a re d'ar blei doujan.

N'halle ket stagan anean, rag neuze n'an ije ken e skourje, da laret eo e nerz, ha na ouie ket petra a oa en tu-all ouz hen gortoz.

Lazan ar loen a vije mad, mez penôz mont goude er meaz deuz an toull ? Nec'het ar pôtr !

Ar blei, gwech an amzer, a skrigne e zent evel o c'hoarzin, d'ober goap, hag e stum a lare : « Abred pe divezad am o bepred da groc'hen ! »

Personik eta na oa ket laouen. Ober a reaz tro ar zal, hag e skoaz war an holl dorejou hag e hijaz anê

a holl nerz e gorf ; mez penôz o digeri, pa na oa war hini anê na krogen nag alc'houe. P'an evoa achuet e dro, hag hen o tizrei war ar blei :

— « Kas ac'hanon er meaz ac'han ha dre eun hent frank ! »

Ar blei a reaz eur zell-korn, gant an er da laret :
« Daoust ha gwir e ve ze ? »

Personik a reaz eur jach mad war ar skourje :

— « Hei 'ta, emean, loen louz ! » Ar blei a zavaz 'n e zav, diegus braz, a reaz eun dro d'ar zal, hag a azeaz adarre war e rêr war ar bilhod.

Neuze Personik, kounnaret, a grogaz da darc'ha tôlio treid gantan.

Ar blei a ziskouee e zent hag a yude, ha gwasoc'h c'hoaz e kouee warnan an tôlio : mez, dre skei ha jachan, ar skourje a zifoupaz euz penn ar loen. Allas, Personik ! Kollet e teuz da boan ! Dioc'h-tu m'en em zantaz en e frankiz, ar blei a lampaz war ar pôtr evel war eun danvad ; Personik n'an evoe ket amzer da strakal e skourje, ma koueaz dindan.

En eur gouean avad, e krogaz er bilhod a oa e kreiz ar zâl : neuze, tîl souezus ! ar bilhod a reaz diou dro dindan dorn Personik, ha raktal an holl dorejou a zigoraz. Ar blei a loskaz eur yudaden a gounnar ; mez Personik a dapaz d'ean adarre dreist e benn e skourje, ha raktal e teuz dous evel eun oan. Neuze

e c'hortozaz eur pennad mar na deue netra dre an dorejou digor : na welaz na na glevaz man.

— « Mad sur, emean ; deuz breman, loen divergont, rag aoun am euz na serrfez an dorejou warnon eur wech 'vin êt ebarz. »

Hag e stlejaz ar blei d'e heuilh. Hep tîl plê, e kemeraz an nor skrivet warni *Dofina*, hag e kerzaz gorrek ha sioul betek kavet eun dra bennag a neve.

Souezuz ha fentuz e oa gwelet Personik, gant e vlei war e lerc'h, o vont didrouz en eur asten e fri 'barz ar venel a bep tu d'ean.

An toull a denvalae dre ma c'h ê, rag ar sklerijen, evel am euz laret, a deue dre ar zal-greiz ; 'benn nebeut, Pôtr e skourje oa red d'ean mont war das-toun. Krozmolat a re dre ma skoe e dreid pe e benn 'barz ar mogeriou, hep kredi koulskoude huchal re grenv, gant aoun petra 'oa o c'hortoz anean.

Zouden, evel eun tammik stereden ru, e welaz eur golo o paran 'n e rôg ; ar sklerijen-ze a lakaz en e spered plijadur ha nec'h war an dro ; tostât a reaz gant evez ; pa oe arru en he c'hichen, e welaz e oa eur vaz golo rousin yennet gant daou ven ouz toull eun nor.

« Daoust, eme ar Pôtr, petra 'zo aman c'hoaz ; marteze en tu-all eman ar plac'h ? »

Kemer a reaz ar golo da c'hout pelec'h e oa ar

c'hlanched pe an alc'houe ; na oa nag an eil nag egile, mez an nor na oa ket prenet ; 'n eun tol bout e tigoraz. Personik, ar vaz rousin en e zorn, e vlei en dorn-all, a chomaz eur pennad da zellet 'barz ar gampr a oa tenvaloc'h vit eur zac'h. An nep a oa er gampr a welaz, m'oar fad, ar sklerijen, rag eur glemmaden drist, 'vel mouez eun durzunel o vervel, a deuz betek Personik. Ar blei a grogaz da c'hrognal ; Personik a voutaz ar golo rousin d'ean en e c'heno. Mez an hini a glemme he devoa klevet ive mouez ar blei ; raktal e tavaz. Gant e c'holo, ar Pôtr a deuz er gampr hag a reaz an dro dei ; neuze, en eur c'horn doun hag izel, war eun tam koz lien, e kavaz eur plac'h semplet, dispak he bleo ha liou ar maro en he c'herc'hen. Personik a zavaz anei, hag e tôlaz plê gant spount penôz n'he devoa nemet eur vrec'h hag eur c'har. Kentan sonj a deuz d'ean 'oa dougen anei d'ar zal-greiz ; mez ar blei na oa ket laouen ouz ze ; Personik a gasaz anean en e rôg a dolio treid, rag ar plac'h paour na boueze ket kalz war e vrec'h.

Hadober a reaz an hent gant golo ar wech-man. Pa arruaz er zâl, e lakaz ar c'horf war an douar, hag e vanaz mantret gant heuz ha true. Eur c'har hag eur vrec'h d'ar plac'h 'oa krignet betek ar c'hlin hag an ilin ; deuz he c'horf treut ha zec'h na vije ken gwelet nemet an eskern. Daerou a deuz en daoulagad Personik.

— « Te, blei milliget, emean, an euz grêt kement-all. Gortoz, mar gallan tennan ar re-man deuz da skilfou !... »

Da c'hortoz, e roaz d'ean eur lajad toliou treid ken ma wege.

Koulskoude, Gwinia a zigoraz he daoulagad. O welet diragi eun den e lec'h eur blei, e chomas sebezet. Personik a grogaz en he dorn hag a gomzaz outi :

— « N'ho pet ket aoun, emean, me 'zo mestr d'ar blei-man, ha na glaskan ma-unan nemet ober vad d'ac'h. Laret d'in etâ penôz ez hoc'h bet rentet en eur stad ken truezus ? »

— « Me, emei, a zo bet tapet deuz ma c'hastel gant ar blei-man breman 'zo n'oun pegeit ; ma zad paour a zo chomet e-unan 'kreiz an anken. Barnet oun bet da vean debret en bê gant ar loen didrue-man, ha bep sun e teu eur wech da grignat ma c'horf ; ma gar ha ma brec'h a zo hanter debret ; ha laret nan oun ket evit mervel, daoust d'ar boan a c'houzanvan. »

— « Doue ! eme Bersonik, truezusa stad ez eo hoc'h hini ! mez, mar gallan, me ho pareo hag ho tenno ac'han. »

— « Siouaz, emei, n'euz forz 'met e vo rentet d'in ma zad. »

Personik a lezaz ar plac'h en he gourve er zâl hag a yeas adarre gant ar blei dre eun nor all.

— « Anjelina ! emean, o lenn ar pez a oa skrivet war an nor ; daoust petra a gavin c'hoaz aman ? »
A ! loen difeson, pegement a blijadur am ije o valan ive da eskern ! »

Evel breman zouden, Personik a arruaz deuz eun nor sklerijennet gant eur vaz rousin ; mont a reaz er gampr, hag e kavaz adarre eur plac'h yaouank. Hounman avad he devoa he diouhar hag he diouvrec'h, mez he dioujod a oa krignet ; euzus e oa da welet.

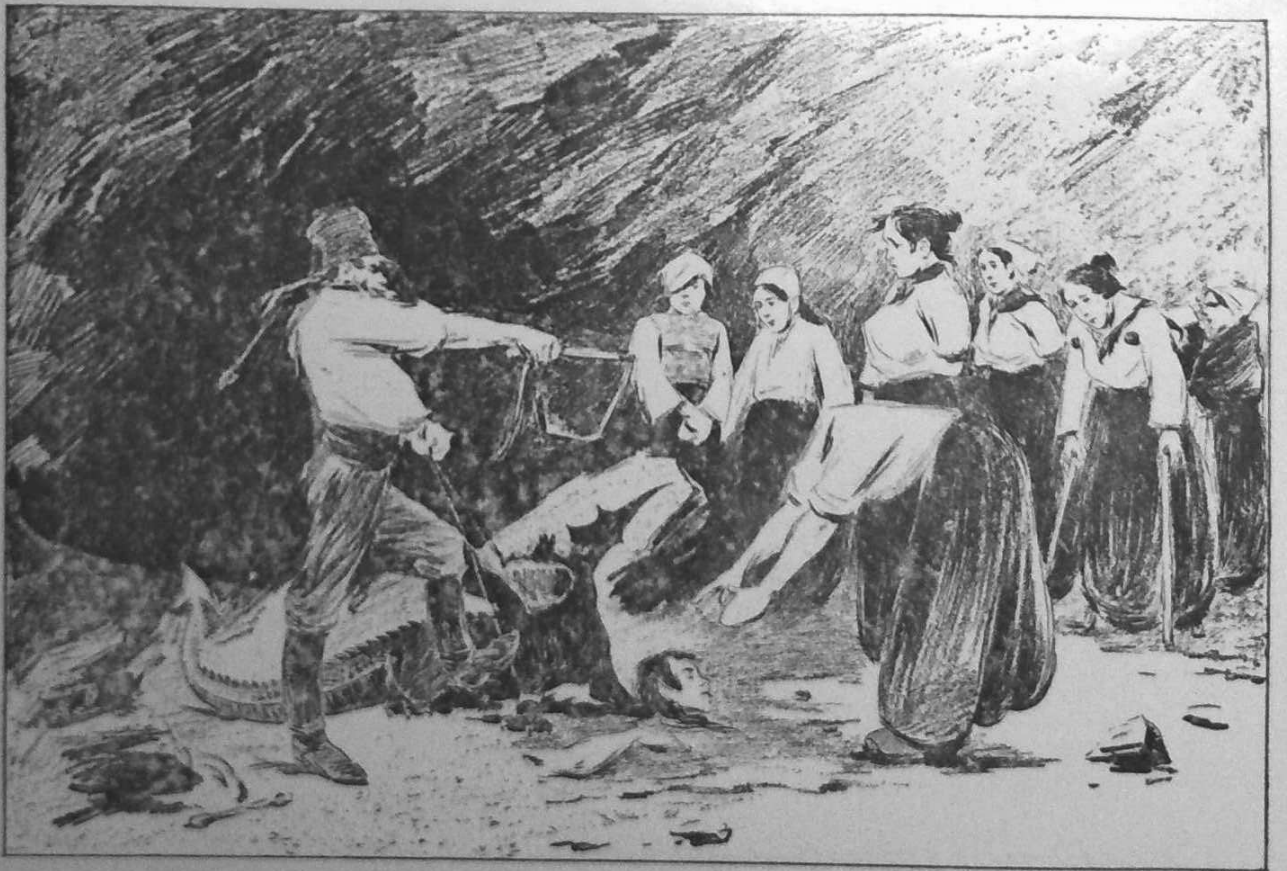
Personik he dougaz e kichen eben ; hec'h istor a oa henvel : tapet ive gant ar blei, a deue eur wech ar zun da grignat d'ei he dioujod.

Personik a oa êt er-meaz anean e-unan ; ar gounnar, an drue, ar c'hoant da zovetaat an holl grouadurien paour-man a re d'ean trô-ha-tro skrignal e zent ha gouelan.

Mont a reaz deuz an eil kampr d'eben, betek ma 'n evoe skarzet anê holl.

Neuze en em gavaz dastumet er zâl greiz unan ha tregont plac'h yaouank bet gwechall koant ha seder, ha breman mac'hagnet holl ken ma oa red da Personik trei diwarnê e zaoulagad.

Unan he devoa kollet he fri, eun all eur lagad ; eun all he dent hag he c'hronch, eun all he dious-

karn ; na oa ket unan a gement a vije bet espernet ; tam pe dam a oa ét dioutê holl.

Ar blei a re warnê zellou lipous ; e zaoulagad entanet a verve en e benn.

Personik a oa nec'het. Penôz ober breman ? Ne ket a-walc'h jach an holl verc'hed-ze deuz an toullou elec'h ma oant zerret ; red e oa c'hoaz o farean hag o digas war an douar, pe otramant da vianan, lazan ar blei ha mont e-unan da glask zikour.

Lazan ar blei ! 'nevoa bet biskoaz nemet ar sonj-ze, mez c'hoant an evoa d'ober d'ean gouzanv kement evel m'an evoa grêt gouzanv d'ar re-all.

Ha goude ? Penoz parean ar merc'hed paour ?

En eun tôle, eur sonj a deuaz en e spered, hag ar sonj-ze a gredaz mad e oa eur sklerijen deut deuz ar bed-all : « Ar blei, emean, a vo troc'het a bejo en bê, an tammo anean a vo rostet ha roet da zibri d'ar merc'hed, ha kement-ze o yac'hao. »

Raktal Personik a zispakaz e gontel ; eur pennad dimeuz ar skourje a lakaz war geno ar loen ; gant pennadou-all e liammaz e dreid, daoust d'ean da zic'houean. Neuze e c'houeaz tân gant e c'holeier e korn ar zâl, hag a reaz eur lemm d'e gontel war eur men.

Ar blei a zifronke ; an holl verc'hed, astennet tro-war-dro d'ar zâl, dinerz ha blank, a dride o c'halono en o c'hreiz.

Personik a dronchaz e vancho hag a grogas en diou-skouarn ar blei : en daou d'ol e teujont gantan. Neuze e lakas anê war an tân ; pa oant rostet, e tennaz ar blev dioutê.

— « Pehini ac'hanoc'h, emean, he deuz kollet he diou-skouarn ? »

Peder a zavas o daouarn.

— « Ma, eme Bersonik, me ya da droc'han an diou-skouarn-man en pevar fez, hag e tebrfet pep hini he zamm, ha raktal en em gavfet pare hag ho tiou-skouarn endro en o lec'h. »

Fe, ar merc'hed-man o devoa eun tammik rukun deuz kik ar c'hoz blei ; laouen braz e oant breman zouden o welet e lazan, mez na oant ket ken laouen all o tibri anean. Koulskoude, mar teuje o diou-skouarn d'o flas ?

Ar merc'hed a zo bepred eun tammik faro : mar oa red d'an diou-skouarn tremen en o c'hof 'rog stagan deuz o fenn, kentoc'h 'vit tremen hep kaout, 'oa mad bepred ober eun esa. Unan bleo melen a dougas eun tamm d'he geno hag a lonkas anean. Zouden e kasaz he dorn da goste he fenn : eun tammik kik ru, henvel ouz eur gorsen aval-douar o tont ermeaz, an nevoa boutet lec'h ma oe he skouarn. Eun tamm a debraz c'hoaz, ha raktal ar skouarn a vrasaaz ; neuze 'lonkas an tamm diwean, hag en em gavaz war an t'ol dious-

kouarnek evel a-rôg. Ouspen, he nerz a oa haddeut, hag e savaz 'n he za da frinkal ha da c'hoarzin. Fe, c'houi 'lar, ar re-all a hastaz ober evelti, ha zouden Personik an em gavaz e-kreiz i o feder o tansal, hag o jachan an eil war diou-skouarn eben, da c'hout hag i 'oa stag mad. Neuze tizroaz d'ar blei hag e krogaz 'n e fri : ar loen a zifrinke, mez Personnik a oa laouen breman, p'an evoa gwelet petra oâ gwest d'ober ; ar fri a yeaz en tân ive. Ar merc'hed a boac'haz anean, a lodennaz anean en tri bez, hag a roaz bep a damm d'an ter a oa difriet. Ar re-man, 'vel ar re-all, an em gavaz pare raktal, d'ê bep a fri koant evel m'o devoa a-rôg, hag i stag mad ive. Arsa, piou 'deuz kollet o jodou ? Daou goste penn ar blei 'oe roet da diou all. Doue ! nag e oant evuruz ouz en em gavet adarre gant bep a diou jod ru ! Red e oe d'ê raktal laket anê en impli ha poket d'an holl. Piou 'n euz kollet eur c'har, eun troad, eur lagad, eur vrec'h, eun dorn ? Pep hini a gav gant ar blei ar pezh an evoa kollet, evel e kaver en ti eur laer ar pezh an neve laeret, ha da bep hini ê rentet e dra.

Pep hini d'e gêr.

Ni an em zifenko stard, hag an holl
vleidi a vo trec'het.

Ar blei a zo maro breman, dre forz bean dispennet ; ar merc'hed a zo bet aze en-dro d'ean, keit ma oa Personik ouz hen lodenni ; breman, pa na van ken dioutan nemet bouzellou hag eskern, ec'h eont en-dro 'n eur heugi.

Koulskoude Personik a sonj : « Penoz breman mont er-meaz ? » Du-ze e krec'h 'uz d'e benn, e zo eun toull ; mez red e vije kavet eur skeul.

Eur skeul ? Mez 'man an danve dindan e zorn. Sed 'aman eskern ha bouzellou ar blei, a zo koulz ha koat ha kerden.

Sethu hadkroget er relegou ar loen, ha dibeziat a neve-flamm. Na voint ket hirr a-walc'h. Eo, pezh garont ; asten hag asten a reont bepred, ha pa sav Personik ar skeul vuzudus, e tap betek an toull. Hen neuze o krapad, skanv e dreid, hag o kas e benn er-meaz. Doue ! an douar, an heol, ar gwe glaz ! Nag a blijadur o vont e-kwit euz an toull-ifern ! Donet a ra war e giz e-traou.

— « Arsa, emean, dimezelled, hini ha hini ec'h efet e-krec'h, ar re yaouankan da gentan. Me 'chomo war-lerc'h. »

Pesort kelo mad ! ha pegen prim an em gav an holl verc'hed-man er-meaz !

Personik a ya ive ; mez pan arru krec'h an toull ha pa zell ebarz, na wel ken ar skeul. Neuze, 'teu sonj d'ean ive deuz e skourje :

— « Ma skourje, emean, piou an euz gwelet ma skourje ? »

Ar skourje ? Den na oar doare dioutan.

Neuze Personik a laraz :

— « Bah ! emean, ar skourje-ze 'oa roet d'in-me 'vit ober kement-man, m'oar 'fad ; breman, pan oun pare deuz ma labour, n'am euz ken ezom dioutan. »

Personik a lezaz eta e skourje a goste, ha na sonjaz ken nemet da gas ar merc'hed yaouank pep hini d'he zi. Aman eun affer-all ! Hini anê na ouie pelec'h e oa o chom, pe, da vihanan, war besort tu ; ha neuze, sonjet 'ta : unan ha tregont ! Unan a laraz koulskoude e krede d'ei 'oa kastel he zad 'barz ar c'hoat-man.

— « Neuze, 'me Personik, me a vije ali da grapad pep hini war e weenn, hag an hini a welo eur c'hastel pe eun ti bennag a laro d'ar re-all. »

'N eun töl berr en em gavchont holl war bep a vod, ha da zellet. Unan deuz ar re o devoa bet daou-

lagad neve a welaz da gentan eur vogeden o sevel 'uz d'ar c'hoat, ha Personik, pa c'halvaz hi anean, a welaz deuz e weenn, a oa uheloc'h, ar chiminal hag an doen.

Zellet mad a reaz war besort tu e oa, hag e hopaz d'an holl dont 'traou.

— « Breman, emean, ê red d'imp mont asambles war an tu-ze ; sethu aman eur wenojen. »

An hini gosan a yeaz a-rôg, ar re-all goude, en eur regen, ha Personik war-lerc'h, o tiwal ar vanden.

Pa oe gret eun tam hent, sethu Personik krapet war eur brank adarre : na wele chiminal ebed ken o tivogedi.

Mez unan deuz an dimezelled hag he devoa paket eur fri neve, a laraz :

— « O poac'hat mern e ver, emei, rak me 'zant c'houez ar c'hik rost war an tu-ze. »

— « Eomp 'ta war aze, eme Bersonik. »

Goude eun tam galomp, fri ebed ken na zante c'houez.

— « Debret ê mern, eme Bersonik, sethu perag. Penôz ober ? »

Hag e krapaz adarre war eur weenn. Netra na welaz. Mez eun dimezel skouarnet a-neve a laraz :

— « Me 'glev eun drompilh o son war an tu-hont. »

— « Gwelomp hag hen 'zo gwir, eme Bersonik. »

Gwir e oa, rag ar wech-man en em gavchont gant eun ti braz, mogeriet uhel, e lec'h ma oa tud o vont da chaseal.

Ar re-man, o welet eur bagad merc'hed yaouank, a vanaz souezet, hag unan a laraz :

— « Doue, n'ê ket ma merc'h a welan aze ? »

— « Ha me, eme eun all, danve ma fried ! »

— « Ha me, ma c'hoar ! »

Aman e savaz diskrap ha mesk. Ar re o devoa tud e-touez ar chaseourien a yeaz gantê, hag e vanet souezet ouz en em zellet. Personik avad a oa ankouaet. Mez pa laraz ar merc'hed en eur vouez e oa hen o sovetaer, 'oe dilezet krenn ar chase, hag holl 'n eur vanden ec'h ejont d'ar c'hastel, da glevet doareo burzuduz hag istor ar pôtr yaouank.

Pa gontaz d'ê deuz ar blei an evoa lazet.

— « Ni, eme ar chaseourien, 'oa o vont da chaseal ar blei-ze. »

— « Ma, eme Bersonik, chomet 'er gêr, rag na van ken netra dioutan. An dimezelled-man o deuz-an taget, rostet ha debret. »

— « Eur gaou avad ! » eme ar chaseourien.

Personik a gontaz an istor pen-da-ben, hag an dimezelled a oa lorc'h ennê o tiskoue darn treid ar blei, darn e zaoulagad, darn e jodou, darn e ziouskouarn.

Ar bôtred avad a chome batet. Pa deuz ar gomz

d'è a-neve, unan a grogaz en eur pakad kazetenno, hag a gontaz doare hano hag oad kement plac'h a oa bet tizet gant ar blei. Pep hini a gavaz hec'h hano hag he chomaj. — « Arsa, eme an otro, mestr an ti, aman e chomfet holl ; me 'ya da skrivan d'ho tud dont d'ho klask. »

Hag e oe gret lizerou raktal ha kaset.

N'euz ket ezom da laret ; e-pad ouspen daou viz, e teuaz d'ar c'hastel-man tud a bep bro da glask o bugale, pe da welet eun dra ken burzudus. Me 'n em gavaz eno ive, kaset a-beurz *Kroaz ar Vretoned*, evit klevet ha skrivan an holl doareo. Gwelet a riz Personik, ha digantan e-unan e kleviz ar gont-man.

Hirie, Pôtr e skourje lèr a zo dimezet d'unan deuz ar merc'hed an evoa sovetaet, d'an hini a blijaz d'ean ar gwellan ; herve 'm euz intentet, eo d'an hini a dennaz da gentan deuz skillfou ar blei.

Evuruz braz ê, ha gwech ha gwech, ec'h a gant e wreg da welet ar merc'hed yaouank-all, breman itronezed holl, ha da gomz gantê diwar-benn ar *Blei zorsar hag ar Skourje lèr*.

VII

Ar Pen-Baz dero

117

0121 11-10-11 11

Ar Pen-Baz dero

~~~~~
Emzivadad !

O ma Mam-Vro ! me 'gar ma Bro !
Tra ma vo m'êr 'vel mur 'n he zro,
Ra vezo digabestr ma Bro !
(JAFFRENOU — *Kân Breiz-Izel*)

— « Ma zad, eme Bipi, a gonte d'in gwechall, evit ma distagan deuz ar c'heariou, ar marvailh-man.

Ken doun ê manet 'n em spered, ma eo bet gwell ganin chom 'n em bro da zibri bara an aluzen, breman 'n em c'hozni, evit mont biken d'ar broiou krec'h.

Eur wech e oa, eur wech na oa ket, hag eur wech e oa bepred.

Hag e oa 'barz 'n eun ti bihan ru distro, pell deuz a Vreiz-lzel, eur vam o vervel etre divrec'h he daou vugel, daou bôtr a bevarzek vla, deut o-daou er bed war an dro, ha henvel-beo an eil ouz egile. Ar bôtred vihan a ouele, en o zav 'kichen ar gwele, rag ar vamm he devoa kollet hec'h holl nerz, na zizalane ken nemet a-boan, he fenn distolet war ar plunk, war he muzellou eul liou glaz, liou ar maro. Ar renklen a stagaz warni : ar vugale a grogaz da grial, o stardan dioutê dorn o mam.

N'o devoa netra da rei d'ei da wellâd warni, rag an ti a oa paour noaz, mez dorn he bugale war he hini a reaz d'ei mui a vad evit n'euz forz pesort louzou ; abalamour d'ê, e kavaz c'hoaz en he c'hreiz eun tammik nerz da stourm ouz ar Maro. He daoulagad a goueaz warne ; neuze e reaz eur zell en-dro d'an ti : en eur c'horn tenval, 'drek an nor, e chomaz stag he daoulagad. Ar vugale a zellaz ive : na weljont netra nemet eur pen-baz dero, gant eur lêren er pen anean. Ar pen-baz-ze a ouient mad e oa bet d'o zad-iou-koz, pa oa deut, tremen kant hanter kant vla a-rôg, d'al lec'h ma oant, hag 'oa bet miret aboue en tiegez, a rum da rum, gant kalz a evez. E oa e-pign, stag deuz eun tach, rag na oa pres ebed en ti,

Perag e selle ken piz o mam dioutan ? Herve, unan euz ar bôtred, a laraz neuze da Vatin, e vreur :

— « Marteze 'deuz c'hoant mam da gaout ar pen-baz. »

Matilin a respontaz en eur zec'han e zaoulagad gant e zaou zorn :

— « Marteze 'vije mad goul ganti. »

Trei a reaz 'tresek e vam, e oa he zell war e vuzellou :

— « Mam, emean, marteze 'peuz c'hoant da gaout ar pen-baz ? »

He daoulagad a skleraez ; neuze Herve a dapaz eur skaon, Matilin a grapaz warni, hag a zistagaz ar pen-baz. O daou, en eur dostât anean d'o mam, e rejont eur zell warnan, rag biskoaz na oa bet c'hoaz etre o daouarn. Aliez, pa oant bihan, oa fellet d'ê e gavout da c'hoari, mez bepred o mam he devoa o harzet d'e dapout. Ar vaz a oa du-pod, ken koz evel ma oa, reud ha kaled evel eur men. Er penn traoun, e oa kizellet eur fas den gant eur groaz vihan 'ust d'e benn, eur zant bennag marteze ; henvel e oa a stumm deuz ar zent koat a vije gwelet gwechall er chapeliou, a-rôg an Dispac'h. Al lêren a oa bet chanchet meur a wech : tad ar bôtred vihan, maro pell a oa, an evoa staget an hini divezan.

Pa oe kinniget d'ei ar vaz, ar vam baour, dare da

vervel, a bokaz d'ar groaz ha d'ar skeuden a oa warni, ha neuze ec'h esaaz komz.

— « Ma bugale, emei, gant eur vouez ken-izel, ma seblante dont dija deuz an douar, set aman ar peadra a lezin ganac'h, netra ouspen. Ar vaz-man oe d'ho tad-iou-koz, pa deuaz aman deuz eur vro bell, bro e vugaleach. Ar vro-man 'deuz douget a-viskoaz gwall-chans d'hon ziegez ; n'hon deuz bet enni, a rum da rum, nemet kollou ha paourante. Na chomet ket aman, ma bugale, dizroet d'ho pro. N'oun hent ebed da laret d'ac'h, mez fiars am euz 'barz ar vaz-man ; houman ho reno. Bet am euz digant Doue ar c'hras am euz goulennet : en douar e lec'h ma krogo ar vaz-man, eno e vefet er gêr, ha nep lec'h all ; eno hepken e hallfet bevan evuruz. Pa vin maro eta, lezet ma c'horf gant hini ho tad, ha c'houi, dizroet d'ho pro. — Ar vaz a vo da Herve, rag poltred e zant paeron a zo er penn anei. — Pa vefet en hent, ra vezo bepred etrezoc'h intent vad. Diwallet ive da drei a gle nag a zeou, nemed dre ali ho paz, ha pa vefet o kerzet, dalc'het-i bepred en ho torn. »

Pell e oe ar vam o laret an nebeut giriou-man ; a-wechou e krede d'he daou bôtr ec'h ê da dremen ; mez, goude eur poz hurr, e komze adarre.

Pa oe ét ar vaz en dorn Herve, a oa ganti evelse hanvet da vap henan, e reaz evel eur vouse'hoarz ;

c'hoaz e fellaz d'ei laret eun dra bennag ; mez hec'h eur a oa deut : ar Maro a droc'haz d'ei war an dro ar gomz hag ar vue.

Ar vugale na ouient ket e oa tremenet, deuz he gwelet ; mez deuz an tîl a skoaz en o c'hreiz, e santjont o devoa gret ar gwasan koll, penôz o mam na oa ken deuz ar bed-man.

Goude kalz a zaelou hag a boan, ec'h ejont da glask tud d'o zikour da douari anei. Eur belek a deuaz d'he c'here'hat. Na oa nemetê o-daouik ha diou blac'h koz o heuilh ar c'horf d'ar be. Pa oe achu pep tra, na retornjont ket d'an ti, pa n' o devoa netra ennan. Herve a grogaz en dorn e vreur, ar pen-baz gantan en dorn-all, hag ec'h ejont, skoa ouz skoa, da glask hent o Bro, « e lec'h ma vijent evuruz. »

Eur skoilh.

Ni, Breiziz a galon, karomp hon gwir Vro ;
Brudet eo an Arvor dre ar bed tro-dro ;
Dispont 'kreiz ar brezel, hon zadou ken mad
A skuilhaz eviti o gwad.

« Ar pen-baz ho reno », an evoa laret ar vam a-rôg mervel. Herve a gemeraz eun hent, 'tresek kuz-

heol, rag eun dra bennag a re d'ean kredi e oa hennez hent e vro : ar pen-baz, m'oar 'fad, a gase anean war an tu-ze.

N'o devoa ket kerzet gwell bell, Matilin a gawe hirr ar valeaden, hag evit kavet an tu d'ober eun diskwiz, hag hen o laret d'e vreur :

— « Marteze, 'mean, 'vije mad plantan ar vaz, gant aoun na dremenfemp er gêr hep goût doare d'imp. »

An daou bôtr, daoust d'ê da vean henvel a stumm, na oant ket ken krenv an eil hag egile. Herve a oa kaletoc'h.

— « Skwiz out ? emean d'e vreur. »

— « Ya, eme Vatin, ha naon am euz ive. »

— « Azeomp eta, eme Herve, marteze 'kavfomp eun dra bennag da zibri. »

Matilin, dre fent, a blantaz ar vaz en eur park en koste an hent, hag a azeaz en he c'hichen ; Herve, hep sonjal en ali e vam, a yeaz e-unan d'ober eun dro da glask peadra da zibri. Dizrei a reaz hep dale.

— « Deuz, emean, 'kavet am euz eun den damdost aman, hag a roo d'imp da goanian ha da lojan. »

Matilin a zavaz, frealzet ha laouenaet, hag e tennjont o-daou, gant o fen-baz, war-zu eur warem vihan. Eno e kavjont eun den braz ha barvek, hag o fedaz da vont gantan, e roje d'ê da zibri ha da evan deuz pep gwellan.

Herve a gontaz e zoare, hag e oant o-daou o vont d'ar gêr. An estranjour a c'houllaz gantê war betore tu e oa o gêr ; Herve a respontaz na ouie ket dre zur.

War ze, an den-man a zirollaz da c'hoarzin, hag a laraz d'ê o-daou penôz 'kwitan tra o devoa d'ober oa dont gantan, rag anez-ze e vijent zerret gant an archerien.

— « Na drofomp ket kalz diwar hon hent evit mont du-ze ? » eme Herve.

An otro a grogaz adarre da c'hoarzin.

— « Te 'zo berr a spe-red evit da oad, emean, pôtr yaouank. Penôz e fell d'id trei diwar da hent, pa na ouiez hent ebed ? »

Matilin a c'hoarze ive, dreist-holl o sonjal an ije da goanian breman zouden. Herve a davaz ha na respontaz ken man pa laraz an den du : « Arsa, deomp d'am gêr-me da c'hortoz kavet hoc'h hini, » mez e serre stard en e zorn e ben-baz dero.

An estranjour a gerzaz a-rôg, hag an daou bôtr a

heuilhaz anean war e roudou. An ti na oa ket pell, ha koulskoude, n'o devoa ket a fin d'ober kildroenno : gwell diez e vije hadkavout an hent braz, rag e-leiz a c'harennou a arrue gante dre ma kerzent.

Matilin a oe skwiz adarre :

— « N'omp ket arru c'hoaz ? emean. »

— « Sell, aman, ma fôtr, eme an otro du. »

Eun ti a oa diragê, hag ar chiminal anean a zivogede ; eur c'hi a dostaaz d'ober stadik d'ê 'dal ma teujont er porz, hag eun dimezel yaouank a deuz da zaludi an otro, o hanvan anean he zad ; goude, e tizroaz 'tresek Herve ha Matilin, hag e krogaz en dorn pep hini anê gant eun êr tener ha laouen.

Dont a rejont en eur zâl kempennet ar mogeriou anei gant skeudennou livet brao, hag a lugerne deuz an tân a flamine en eur strakal er chiminal. An daou vugel a dolaz plê d'ar c'hadoriou, gwisket gant danveou zeï a bep liou, d'eun dôl vihan wenn arc'hantet, goloet a bep sort treo mad da zibri ha da evan.

An dimezel yaouank a reaz d'ê azean war unan euz ar c'hadoriou, hag en em gavjont ennê evel en eur gwele plu, ken aez ha ken brao, ma huanade Matilin gant ar blijadur, en eur zerri e zaoulagad.

Zouden, daou bôtr, eun tam kosoc'h evitê, a deuz er zâl : gant unan ane e oa dilhad war e skoa, ha gant egile e oa dour tom en eur bodez arc'hant, ha

lienou gwenn fin war e vrec'h. An dimezel a laraz da Herve ha da Vatin mont gantê, ha dizrei goude da goanian.

En eur zal-all a goste, an daou vevel a walc'haz d'ê o zreid, o daouarn, o fenn ; a gribaz o bleo, o skuilh warnê bep seurt c'houez vad, ha goude, e wiskjont d'ê dilhad zeï gwenn ha glaz, arc'hantet war ar manchou, boteier lugernuz evel milouriou, ha tokou rubanet gant bep a bluen wenn. Matilin a dride ; mez Herve a oa souezet gant kement a reuz en-dro d'ean, hag e c'houllaz gant ar mevelien pelec'h e oant arru, ha perag e tiskouezer d'ê kement a garantê. Mez an daou vevel na respontjont netra, nemet ober eur zell goapaüz war an daou bôtr yaouank.

Distrei a rejont d'ar zâl. Herve an evoa miret e ben-baz en e zorn, ar pez na zeree ket kalz, 'michans, gant e wiskamant neve, rag an dimezel a reaz eur c'hoarzaden warnan pa deuz ouz têt gant e vaz etre e ziouhar. N'euz forz, n'he c'hwitaez ket ; evel zantout a re penôz e oa evitan eun difenn hag eur warez.

Ouz taol, e oe gret fas vad d'ê pen-da-ben gant an otro hag e vrec'h. Eur mevel a dremene da zibri hag eun all a roe da evan. Ar meuziou a oa mad, ha Matilin, eun tammik lipous, na zeblante ket gallout torri e naon. Ar gwinn a oa nerzus ha tom ; mez eur

vlaz an evoa iskiz, hag eun doare d'en em zilan 'barz ar gwad, da veskan ar spered ha da fallâd ar galon, ma oe spontet Herve gant galloud ar sonjezonou direiz a zave, dre ma eve, 'barz en e benn. Zantout a re e tlee stourm, hag e galon a oa dinerz : eur c'hoant diroll da vevan er blijadur hag er peoc'h, hep finval ken, hep poan na drouk ebed, a oa deut d'ean, hag ar fallente koueet warnan a harze dioutan da zevel 'n e za. Aze, ouz an dôl, an em gave mad, kerkoulz ha gwelloc'h, a dra zur, evit er gêr, daoust pegen mad e vije. Herve a lezaz e weren hag e blad leun diragan, hag a stardaz e vaz en e zorn en eur c'hervel e vam d'e zikour. Ober reaz eur zell war-zu Matilin. Matilin an evoa loskaet e loa hag e gontel, hag a oa manet kousket en e gador zei, ru-sklêr e zioujod, eur vouse'hoarz dous war e vuzellou.

War ze, an otro a lavaraz da Herve :

— « Ho preur a zo skwiz ; mar karet mont gantan, e vefet kaset da welet ho kampr ha d'ober eun diskwiz ; goude, me 'diskoueo d'ac'h an ti hag ar vro, rag pevar devez am euz c'hoant e chomfec'h ganin ho-taou : e keit-ze, hon devo amzer da glask an tu d'ho kas war-zu ar gêr. » Herve a laraz trugare, a zaludaz an dimezel, hag a grogaz en dorn e vreur d'e zihuni da vont gantan.

A-boan e oant arru en o c'hampr, Matilin en em

dôlaz adarre da gousket. Herve an em c'hourdrouzaz evit chom en e zav ; mont a reaz d'ar frenestr, hag eno, harpet war e vaz, e tôlaz eur zel er-meaz. Penda-ben dirag e zaoulagad, e welaz eun dachen henvel ouz eur prad, eul leur er c'hreiz, gant eur voger tro-dro. Pelloc'h, e seblante d'ean gwelet liou an deliou pe liou an dour, eur c'hoat pe ar môr. Nep trouz na glevaz da rei d'ean da c'houvêd hag en e oa tud pe loened kalz en ti pe war-dro. Hag e sonje, e zaoulagad war an dremwell, hag e sonj pelloc'h c'hoaz : « Daoust hag hen nan omp ket koueet aman evit hon fall ? »

War an tôl e teuzaz en e benn an evoa loskaet e ben-baz, d'ar c'houlz m'an evoa kavet an otro ; koulskoude, e vam he devoa laret d'ean miret bepred ar pen-baz 'keit ma vije en hent. « Allaz ! emean, gret fall am euz ! » Na ouie petra kaer da sonjal, pa deuzaz eur mevel er gampr.

— « Deut, emean, 'man an otro ouz ho kortoz. »

Herve a reaz adarre eun hij d'e vreur d'e zihuni, hag e tiskenjont war-lerc'h ar mevel, Matilin, zard evel pemp kwennek, Herve, eun tammik koumoulet e dal gant a nec'het e oa e spered.

Ar mestr a oa o c'hortoz ane war dreujo an nor. Ober a rejont an dro d'an ti, hag en em gavjont en eur liorz. Al liorz-man a oa braz, karget a freuz hag a vleuniou ; evned a bep liou a nije e-touez ar gwe

en eur ganan ken brao hag estiged ; gwaziou dour-red, kuzet dindan ar bokedou, a hiboude, sklèr 'vel an arc'hant, war treaz melen evel an aour. Eun dudi e oa bale e-kreiz an treo kaer-ze ; eur bannac'hik avel a darnije e-touez ar gwe, ken fresk ha ken flour ha dorn eur vam war dal he bugel. Matilin en em leze da vont d'an holl dudi a zederae mui-ouz-mui e galon, 'n eur lemel digantan ar wel deuz ar stad en em gave ennan. Na sonje ken er gêr, na ouie ken piou e oa, na deuz a belec'h e oa deut : kredi 're marteze penôz e oa hen mestr ar liorz-ze hag e chomje eno e-pad e vue da vean evuruz.

Mez Herve na leze ket ar plijadurio-man da drec'hi warnean, hag e zell a oa pelloc'h evit ar bleunio hag ar gwe freuz.

En tu-all d'al liorz, pell dioutan, e wele toennou tier ; ar re-ze an evoa c'hoant ive da dostaat outè ; goul a reaz eta gant an otro petra e oa an tier-ze :

— « Divezatoc'h, eme heman, ec'h efomp betek di, varc'hoaz pe an de war-lerc'h ! »

— « Hag al leur am euz gwelet du-ze en tu-all d'an ti, gant eur voger en-dro d'ei ? »

An otro a zellaz piz ouz ar pôtr, o sonjal marteze e oa gwell hira e fri : « Kement-ze ive, emean, a zo evit an deio-all. »

Noz a deue, hag e tizrojont da goanian.

An daol, gant he doubier wenn, a oa ken brao da welet hag al liorzou leun a vleuniou : eur bod roz a oa war ar c'hreiz, ha mouezioù an evned na oant na flouroc'h na dudiusoc'h da glevet evit mouez an dimezel yaouank o saludi Herve hag e vreur, hag o c'houlouen digante an doare deuz o baleaden.

E-leiz a dreo mad a oe digaset adarre war an daol, mez Herve a gemeraz nebeutan m'hallaz deuz ar gwin. Matilin avad a re enor da bep tra, hag a eve deuz ma tebre. Pa zavaz en e gambr da vont da gousket, e oe red da Herve harpan anear. Mez e deod a gerze mad : na gave ket kaer a-walc'h da laret deuz madelez an otro hag e verc'h ; pa oe ét 'n e wele, na oa ket evit zerri lagad ebed kas meuli anê d'e vreur. Ober reaz war ze bep sort huvreo deuz ar re gaeran, ha pa vanaz kousket, na rejont nemet kaeraat bepred.

Herve an em gave mui-ouz-mui dindan e yen. An otro hag e verc'h na rent van ebed ouz gwelet Matilin penôz an em dalc'he ouz taol ; c'hoant an evoa end-eun Herve da gredi e oant laouen o welet e gizioù, rag an dimezel, an nosvez-ze, he devoa grêt goap eun tamm deuz Herve abalamour na eve ket. Mez ar pôtr a oa kaled a benn, hag an evoa touet d'ean e-unan töl evez war ar pez a raje : « Yarc'hoaz ar beure, emean, e rin eun tamm kroz da Vatin, rag darbet eo 'n em lezel da vont re war an tu-ze. » Laket a reaz

e vaz dindan plunk e wele, ha goude bean laret e bater da Zoue ha da zant Herve, en em dôlaz da gousket.

Setu a-boan e oe sorennet, e kredaz d'ean gwelet diragan ar vaz en he zav. Ar penn e lec'h ma oa kizellet eur groaz hag eur zant, ar penn-ze a oa ken braz ha ken beo hag eur penn den. E zaoulagad lugernuz a oa stag war Herve, mez e c'heno na zigoraz ket, ha zouden ar skeuden-ze a dec'haz kwit.

An de war-lerc'h, Herve a oe trubuilhet : kontan a reaz e hunvre d'e vreur, hag e kemeraz ac'hane tu da laret d'ean e sonj, bean war evez ha miret da heuilh ar pleg a re d'ean kaout mad, re vad, pep tra en ti an dud e oant digoueet gantê.

Matilin na oa ket ken nec'het ze :

— N'euz ezom ebed da gaout aon, emean ; goude varc'hoaz ec'h efomp en-dro. »

Tremen a reaz ar beure prim ha prim. Goude kreizte, e oe gret adarre eur valeaden : an otro a gasaz an daou bôtr war-zu unan deuz an tier o devoa gwelet an de a-rôg. En-dro d'ean, evel dre-holl, e oa gwe freuz, bleun hag evned. An otro a gemeraz eun ale'houe hag a zigoraz an nor. Ar bôtred yaouank a chomaz sebezet war an treujo : mez Herve an evoa zeblant da vean spontet, ha Matilin a oa batet abalamour d'an treo gaer a wele. Petra 'ta a wele Herve, ha petra a wele Matilin ?

An ti a oa penn-da-benn eur zâl hirt ha ledan, sklerijennet gant frenestrou uhel. En daou du dioutan e oa regennadou korfou tud en o gourve, en o zav, en o c'hoaze. Matilin a wele anê e giz skeudennou koar gwisket kaer, skler o dremm, beo o daoulagad, ha da Herve e seblantent korfou maro glaz ha du, gwisket gant dilhad fall labourerien ha micherourien.

Matilin a yee deuz an eil d'egile, o sellet piz ouz pep hini, o veuli o stumm hag o gwiskamanchou. Herve a frote e zaoulagad, ha koulskoude, na wele bepred nemet ar c'horfou maro trist ha truilhennek. Na grede'na n'houlle komz, gant aon rag an otro, a heuilhe anê, en eur vouse'hoarzin gant koje Matilin. Matilin a lare d'e vreur :

— « Sell heman, gant e voto voulouz, e roched dantelez hag e chupen zei glaz ! »

Hag e tiskouee eur c'horf melen, hanter-wisket, eur boto koat en e dreid, eun tok toull war e benn, ha war e chouk, eur goz chupen berlaj dislivet.

— « Unan ac'hanomp a zo zorset, eme Herve ; mez pehini ? »

Ar greden an evoa koulskoude penôz ê en tu gant e lagad e oa ar wirione, hag e oa e zant paeron o harz anean da vean faziet. Mez red e oa d'ean bepred asanti gant e vreur, hag e leze anean d'ober ar gaoz penn-da-benn.

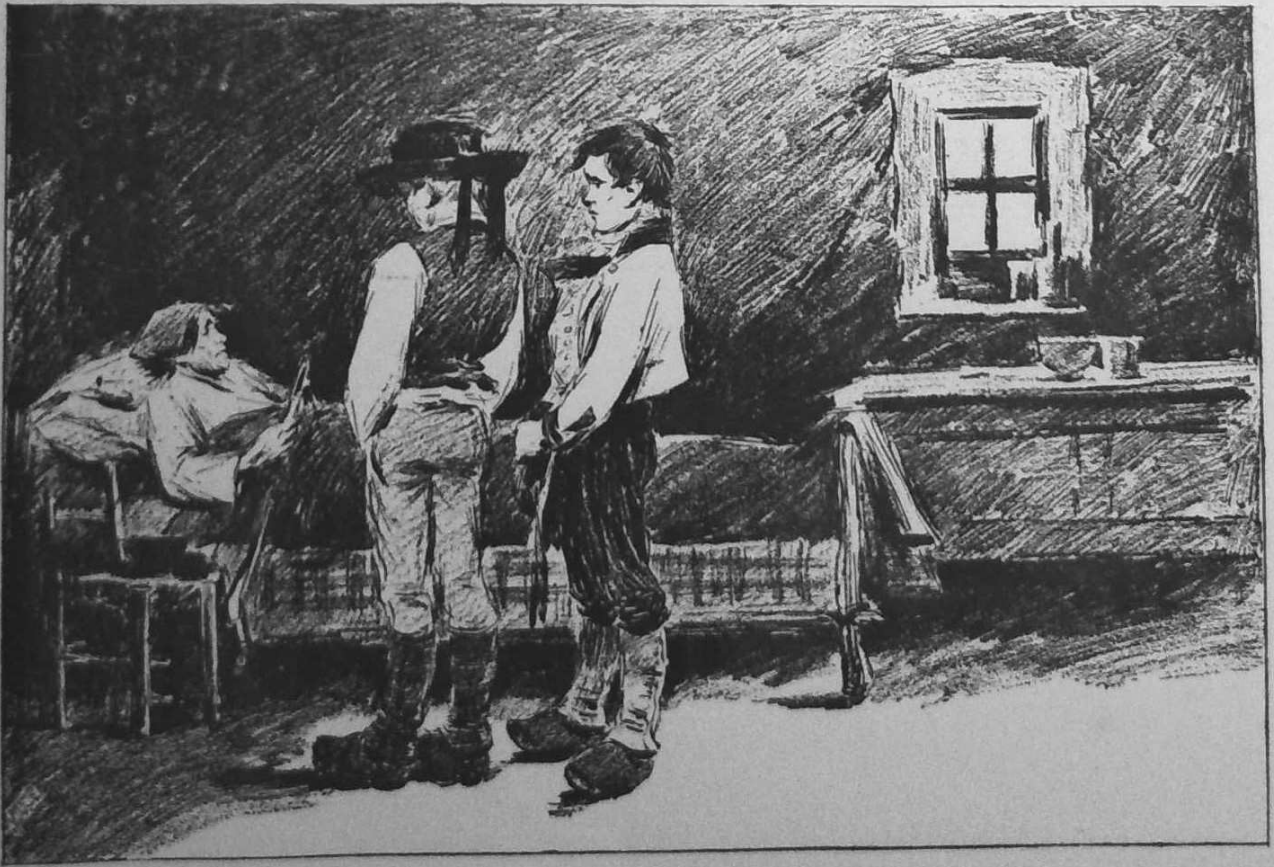
Ar valeaden a achuaz da goulz koan. Matilin a gontaz d'an dimezel pegement a blijadur an evoa bet, ha Herve a zeblante bean ken laouen hag hen. Mez pa oe achu pred, hag êt e vreur da gousket, e taoulinaz en e gambr, hag e reaz eur beden d'e zant paeron dirag e benn-baz : « Ma zant paeron, emean, diskoueeet d'in, mar plij, ar wirione e-barz an darvoudman, ha tennet ac'hanomp, ma breur ha me, deuz a bep drouk. »

Goude ec'h eaz didrubuilhet en e wele. Raktal ma serraz e zaoulagad, ar pen-baz an em gavaz dirakan ; evel an noz a-rôg, e zaoulagad lemm a verve. Eur pennad e chomaz da zellet ouz Herve ; zouden e vuzello a finvaz, hag ar pôtr a glevaz, dre e gousk, eur vouez o komz evel pa deuje deuz pell pell :

— « Pôtr yaouank, aliou da vam a teuz bet ankouaet ; bez sonj hep da ben-baz n'a teuz na nerz na sklerijen da gerzet ; mir anean bepred ganid hag e vi bepred didrec'h. »

Herve na glevaz ken netra, hag e kouskaz betek ar beure. Pa zavaz, e hunvre a deuaz war e spered, hag e reaz kalz a sonjou.

'Vel an de 'rôg, e laraz d'e vreur tôl plê, hag e kontaz d'ean e hunvre ha doare ar skeudennou. Mez Matilin na gredaz ket : « Perag eta, 'mean, e larez : evel don dec'h da noz ? Me 'zo 'zur e teuz ive hunvreet :

istor ar skeudennou. Ha neuze, emean, varc'hoaz ec'h efomp en-dro. »

An de-se, an dimezel yaouank a grogaz sklér d'ober fent gant Herve, abalamour d'e stumm abof ha d'e ben-baz dero. Matilin a-vad a vije meulet ganti : Matilin a oa bepred laouen, ha na ouie ket ober a gomplimancho. Herve na ree ket a forz ouz bean tamallet, rag re ankeniet e oa kas goût petra a dlee c'hoarvezout.

D'an abarde, e oa bale d'ober evel bemde. Ar wech-man, an otro a laraz d'an daou bôtr :

— « Hirie e tiskouein d'ac'h ti ar chas ; eur bagad chas am euz deuz ar re vraoan, ha desket d'ober pep seurt labour : plijadur vraz ho po ouz o gwelet. »

Ti ar chas a oa er c'horn kontrol da di ar skeudennou. An otro a zigoraz an nor, hag en em gavjont o zri war eur pondale uhel, 'ust d'eun toull don ha ledan braz, e lec'h ma oa war-dro dek ha tri-ugent ki. Darn a yee hag a deue ; darn-all a lampe gant ar voger, darn-all c'hoaz a oa 'n o gourve en korn pe gorn, ha na deue dioute na bu na ba. Bean o devoa bep seurt liou, mez al loden vrasan ane a oa ru, ha Matilin a zoueze, o welet chas al liou-ze ; a hent-all, e kave ane bloc'h ha stummet kaer da welet. Pa dostajont o zri, ar chas an em lakaz da lampad gwa-

soc'h-gwaz ; betek ar re a oa 'n o gourve a zavaz war o rêr da ziskoue o dent.

An otro a laraz :

— « N'o deuz ket bet d'ober ganac'h c'hoaz ; mez varc'hoaz e refet anaoudegez gantê. »

Koulskoude, ar chas na harzent ket ; mez o daoulagad a oa ru-gwad, hag o dent a rigonse gant ar gounnar.

Herve na lare netra, ar pez a wele a vire evitan e-unan. Gwelet a re loened paour kasti ha treut, an darn-vuian dioute troc'het a c'houlou, ar pez a re kredi da Vatin e oant ru : war fri pep hini e oa eul lèren 'vel eur minel, da harz outê da gregi ha da harzal. Herve an evoa ar greden na vije ket roet d'e a voed, ha penôz ar re a oa 'n o gourve na oant ken evit zével.

War an tôle, Matilin a c'houlennaz gant an otro penôz e vije roet d'e da zibri :

— « Varc'hoaz, eme heman, e welfet ane o tibri hag o labourad. »

Ar loened a c'hrozmole, hag o moueziou a zave a zindan dreid evel trouz eur c'hurun pe ar môr o skei gant ar gerrek.

An otro a laraz mont d'ar gêr. Herve a reaz d'ar chas eun diwean zell leun a drue, mez, en eur dec'hel, e laraz, evit n'an ije ket an otro a zisfians dioutan :

— « Biskoaz n'am oa gwelet ken kaer chas ru ! »

Ar chas ru a oe penn-da-benn kôz Matilin e-pad pred an nosvez-ze. An dimezel a laraz, gant eun tòn goapaüz :

— « Ma ! emei, varc'hoaz, a-rôg ma efet e-kwit, me 'roo d'ac'h eur c'hi ru ; gant ho ki ru ha gant baz Herve, e vefet renet war êun, zur mad, 'tresek ar gêr. »

An otro a grogaz eur c'houad c'hoarzin ennan, ken e oa dare d'ean tagan. Eun dro bennag e laraz :

— « Marteze e ve gwelloc'h gant ar bôtred chom aman gant ar chas. Evel-se e welfont ane bemde. »

— « Petra a sonj Matilin a ze ? » eme an dimezel, en eur ober eur zell a gorn.

Mez Herve a respontaz :

— « Dimezel, emean, re a vadelez a diskouet d'imp ; n'houlomp na deuz ho ki na deuz ho ti. Evel ma 'c'h omp deut en ho ti, e fell d'imp mont er-maez. »

An otro a zirollaz adarre da c'hoarzin, mez an dimezel a oa deut du he zremm. Trei a reaz war-zu Matilin :

— « Ha c'houi, emei, a zo ken zod hag ho preur da vont war an henchou da vale, 'vel al loened dianket ? »

Herve a zavaz ouz tôle hag a grogaz en dorn e vreur :

— « Deuz, emean, da gousket ! — Varc'hoaz, dimezel, p'an evo gret e sonj mad, Matilin a responto d'ac'h. Mez, da c'hortoz, ho pezet sonj penôz n'omp ket er bed-man evel loened dianket war an henchou braz. Ni ive hon deuz eur gêr, hag hon gêr a fell d'imp hadkavet. »

Setu an dimezel chifoket, mez an otro a c'hoarze bepred, ha pa oe èt an daou bôtr er-maez, e laraz d'e vere'h :

— « Perag en em gemer gant ken neubeut a dra ? Gôut a rez, an nep a deu aman a chom. — 'Benn vare'hoaz da noz, ar c'hok-man na gano ken. »

Dindan gazel Ie.

Breiz, douar ar Zent koz, douar ar Varzed,
N'euz bro-all a garan kement 'barz ar bed ;
Pob mene, pob traouien d'am c'halon 'zo ker ;
Enne kousk meur a Vreizad ter.

Pa zavaz Matilin, an de war-lerc'h, deuz e wele, e oa eun tammik pôf. Sonj a deue d'ean deuz an noz a-rôg, hag e laraz d'e vreur gant eun êr doujuz :

— « Hirie neuze ec'h efomp en-dro ? »

— « Hirie bepred, eme Herve, eo merket an devez. »

— « 'Benn fenez e vefomp hon daou pell ac'han ! »

— « Me garje e vije gwir ar pez a larez. »

— « O ! n'az pez ket aoun, ma breur, eme Vatin, me n'oun ket en sonj da chom aman. »

— « Marteze e chomfomp en despet d'imp, eme Herve » ; hag e chomaz da zonzal.

— « Tra souezus ! emean ; ar sklerijen a deu d'in a greiz ma c'houk an noz, a ra d'in gwelet skler war an de. 'Pez sonj, Matilin, aman nan euz d'hon daoulagad nemet tromplêzon ; ar c'hontrol deuz ar pez a welez eo ar wirione. Hirie, ar wirione a c'ho-neo pe a gollo a-grenn. »

— « Petra 'fell d'id da laret ? eme Vatin. »

— « Diweatoc'h ec'h ouvei. Evit breman, lezomp an treo da zont, ha bezomp war-evez. »

Setu nec'het Matilin, ha pen-da-ben ar beure-ze, e oe ar stumm a ze war e dal. Da greiste, an otro a c'houlennaz :

— « 'C'hanta, pôtrez vihan, ha c'hoant ho peuz bepred da vont kwit ? »

Herve a zavaz 'n e zav, krog 'n e ben-baz :

— « Otro ha dimezel, emean, trugare d'ac'h evit ar vadelez ho peuz bet evidomp ; mez, mar karet, breman raktal e kwitaomp ho ti. »

Matilin a gomzaz 'vel e vreur. Neuze an otro a laraz :

— « Da vihanan, a-rôg tec'hel, e fell d'in diskoue d'ac'h eun tammik ebad etre ma chas, evel 'm oa lavaret d'ac'h dec'h. Goude 'vet en ho frankiz. »

An dimezel a reaz eur minc'hoarz hag eur pleg d'he fenn, da asanti gant he zad. Herve a zerre stard e ben-baz en e zorn hag a sonje :

— « C'houi 'gav d'ac'h penôz na anavean ket hoc'h ardo. Mez breman zouden, gant zikour ma zant paeron ha ma fen-baz, me roo dubun d'ac'h. »

Goude mern, e oa an ebad da vean etre ar chas. An otro a gasaz an daou bôtr gant e verc'h 'tresek al leur a oa dirag an ti. Neuze e c'halvaz eur mevel hag e laraz d'ean :

— « Lak prest evit ar re-man pep a golier ha pep a chaden ! »

— « Mad ! » eme ar mevel, en eur vousec'hoarzin.

An otro a yeaz da gaout e verc'h hag an daou vreur. Pan arruaz ouz dôr ar voger a oa war-dro al leur, e oa eno daou vevel c'hoaz, hag an em lakaz pep hini anê 'drek kein an daou bôtr, bep a horz kuzet dindan o dilhad. Al leur a oa eun tammik izeloc'h evite, gant eur pazenned berr da zisken enni. Er c'hreiz, ouz eur pikol peul ru, e oa stag, uhel er krec'h, eur gosten aneval neve-lazet hag a divere c'hoaz ar gwad diouti taken ha taken. An otro a huchaz :

— « Loskaet ar chas ! »

A-boan 'oa e gomz peurlavaret, eur yud, eun harz, eur c'halompadek 'oe klevet o tont ; dor al leur a oe digoret, hag eur bagad chas a lampaz, en eur bern, deuz an toull dor re voan, kas arruout da gentan war ar c'hik. E-pad eur pennad, dre na halle hini anê tremen, e oant gwelet o sevel an eil war egile, tânet o daoulagad, hag o genoio digor war-zu ar peul. Hep dale, unan, ha goude daou ha tri, an em ziframmaz ; en daou lamp e oent war ar c'hik ha bep a fliben gantê. Ar re-man 'oa ar c'hrenvan ; ar re-all a deuz war-lerc'h, nemet c'houec'h pe seiz a vanaz mouget ouz toull an nor ; klask a rent ive tapout o lod, hag e lampent en êr 'tresek ar c'hik ru, libistret o c'hroc'hen gant ar gwad a gouee dioutan. Mez ar c'hik an evoa bihanaet, ha dre-ze, ar c'hrog anean a oa uhe-loc'h. Ar paour kez chas, klanv gant an naon, a gouee darn ane divi, hep gallout tapout an disteran lipaden deuz ar c'hik. Pa goueent, pouez ar re-all o mouge. Pa oe arru evelse pemp pe c'houec'h korf en eur bern dindan ar peul, e oe ezetoc'h e dapout : têt dant ha têt dant, ar c'hik a deuz 'traou, ha na chomaz ken nemet ar c'hrok houarn en êr.

Neuze 'savaz eur c'hoari-all. Ar chas n'o devoa tapet netra, a grogaz da c'houesa korfou ar chas a oa lazet. Zouden, e oe gwelet unan o tizac'han eun all maro en eun têt dant, hag o veskan e fri en e

wad evit hen dibri. Pep ki a reaz kement-all : klevet e oa neuze an eskern o strakal, hag al leur a oe ru en eun tól.

An otro a reaz eur zell war an daou vreur : Matilin a oa prest da zemplan ; Herve a oa livet fall ive, mez e lagad a oa lemm hag e galon stard en e greiz.

E oa o sonjal er pezh an evoa laret d'ean e ben-baz an noz diwean, hag o c'hortoz ar c'houlz da skei e dól.

— « 'C'hanta, 'me an otro, petra gav d'ac'h deuz ma chas ? Laka e ouveont difrinkal ? »

— « Me gav d'in, eme Herve, penòz e red bean eun den fall-daonet evit ober ar pezh a ret-hu aze. »

— « A gav d'id, ma fòtr ? eme an otro. Ma, war an eur, te 'ya da vont da gemer da lod en abaden. »

Hag o trei war-zu an daou vevel :

— « Aze, pôtr ! bep a dammik tól horz d'ar re-man, ha diwisket ane d'in prim ha prim, ma vo gwelet pelec'h eman ar c'hi dioute. »

Matilin 'n evoa intentet gir ebed en komzou an otro, ken immobu evel ma oa. Ar mevel 'oa 'drek e gein a astennaz d'ean eun tól horz war gorn e benn ; kouean 'reaz, hep eur gomz, war e gein el leur. Kerkent e oa ar mevel adarre warnan ; eur jech a reaz hepken war e vle, ha raktal e tizac'haz ouz korf ar paour kez Matilin eur c'hi bihan rouz, hag a dec'haz da

greiz al leur 'n eur yudal forz. Ken prim hag an avel, ar mevel, zammet ar c'horf gantan, a redaz er-meaz, m'oar fad 'tresek zâl ar skeudennou ; mez eur skoilh a gavaz war e hent : Herve hag e vaz.

Herve a oa en gortoz deuz e gont ; eul lamp a goste, hag e paraz an tól horz ; eur vac'had d'ar mevel a dro-jouiz-kaer, hag an em gavaz e-unan da zerc'hel penn d'an otro. Mez Herve na oa ket gant an otro. Redek a reaz war-Jerc'h ar mevel-all :

— « Gortoz, emean, marc'hadour chas ! »

Na oa ket èt heman er-meaz al leur, ma tapaz ive war e benn ar pen-baz, pehini a reaz adarre eur burzud : ar mevel a goueaz maro-mik, o loskad da gouean korf Matilin.

Herve a grogaz ennan gant eun dorn, hag e reaz eur zell da glask an otro hag e vere'h. An daou-man a oa oc'h ober an dro d'an diavez d'al leur, o hisan ar chas war ar pôtr yaouank ; zebtant o devoa da vean klanvaet ; o daoulagad a deue er-maez o fenn, hag ar bao a lampe deuz o geno.

— « Ya, ya, eme Herve, n'è ket me a yelo en koc'h ki ; c'houi eo a vo, mar karan. »

O komz evelse, e tostaaz da greiz al leur ; eno e chomaz en e zav e-mesk ar chas, hep na re drouk ebed hini ane d'ean. Neuze Herve a laraz, o sevel e ben-baz en èr :

— « Dre c'halloud ma zant paeron ha dre nerz ma fen-baz, ra deuiio pep tra aman da gemer e wir stumm ! »

Doue ! ma zud vad ; biskoaz na oe gwelet tól kurun oc'h ober muioc'h a drouz evit na reaz komz Herve ! Ar mogerio a goueaz, ar chas a lampaz e-kwit en eur yudal gant ar joa ; an douar a zigoraz hag a lonkaz an tier vel e lonkfenn eur c'hinaouad bara ; an otro hag an dimezel a chanchaz stumm en eun tól krenn. Dont a reaz d'e o-daou bep a fri hirr-hirr ha kamm, bep a c'heno braz gant muzello teo evel ma botez koat, ha bep a ziouhar berr ha reud evel ibilho : na oa ket a lec'h da welet tud ken divalo hag i, ha da gaout war an dro eun èr ken drouk ha ken mezek.

C'hoant o dije bet da fontan ive dindan an douar gant o zi hag o zreo, mez Herve, gant galloud burzuduz e vaz, a harze dioute da finval.

Deut e oa ar maout gantan ! Hadkavet an evoa ive e vreur, rag, raktal m'an evoa komzet, ar c'hi bihan rouz a oa deut 'n eur lamp da gâd anean. Herve na welaz nemet e skeud, 'vel eul luc'heden, ha raktal e vreur, harpet war e vrec'h, a gemeraz troad hag a zavaz e benn, ouz en em zic'hourdan, evel pa vije o tihuni euz eur c'houk pounner.

Herve a vriataaz anean, an daerou en e zaoulagad.

— « Perag e ouelez ? » eme Vatin.

— « 'Balamour am euz hadkavet ac'hanoud. »

— « Kollet oun bet ? Gwir eo eta a lare ma huvre, penôz e oan èt da gi ? »

Herve a ziskoueaz d'ean eur bagad tud o tont, micherourien ha labourerien :

— « Ar re-man ive, emean, o deuz huvreet evel-doud. »

— « Sell, eme Vatin, me am oa gwelet ar re-ze er zâl du-hont ! »

Klask a reaz ar zâl en-dro d'ean ; mez na wele ken na ti na moger.

— « 'M euz aon, emean, n'an oun ket dihun mad c'hoaz. »

— « Eo, eme Herve, breman out dihun mad ha digor da zaoulagad, mez betek breman e oaz bet dall. »

Koulskoude an dud-man a dostae, hag i laouen braz. Ar gont a oa dioute : ken 'liez a den evel a gi ; dek ha tri-ugent. Baz Herve he devoa grêt burzudo. Pep ki an evoa kavet e stumm den, du-hont en korn al liorz, hag an evoa gwisket anean evel gwiskan eur chupen.

Ha breman, na oant ken kas 'n em dagan ; en em zellet a rent gant teneridigez, prest da 'n em garout, pa na oa ken etreze hag 'uz d'è, spered kasoniuz o mestr digar. Eur c'hantik a drugare a oa war o muzello evit ar pôtr kalonek a oa deut d'o zennan a

boan. Mez souezet e oant o welet penôz, ken yaouank, e oa deut a-benn da drec'hi war o mestr ken gallouduz ha ken garo. Herve, pa oant holl dastumet en-dro d'ean, a c'houllaz gant ar c'hosan ane, stumm eul labourer warnan, klevet e istor pen-da-ben.

Heman a laraz neuze :

— « Ma istor, emean, n'e ket hirr na dibot da glevet. Ni holl aman hon deuz bet ar memez plane-den. Gwelet hon gwiskamant dister hag hon daouarn kaled : ni holl a zo bet a-viskoaz labourerien ha micherourien.

« Penôz ec'h omp kouet aman ? Evidon-me, a oa labourer, pell ac'han ; bean 'n evoa ma zud eun tammik mêreri a behini e tennemp bara mad en eur labourad stard ; ar bara a yee ganin, mez al labour n'e ket ; bean 'm oa ar greden penôz e halljen kaout well gant nebeutoc'h a boan. Kwitad a riz ma zud, ha neuze e koueiz aman, goude bean baleet bro eur pennadik amzer.

« An den-ze a zo aze hag e verc'h a demptaz ac'hanon gant promeseou kaer ; mez eun de, p'am oe grêt marc'had da chom, e oan chanchet en ki. Ma bue aboue nan e bet nemet eur binijen deuz ar rustan : bep dek devez hon dije da zibri, er giz ho peuz gwelet breman zouden, hag aliez am euz taget, evit harz da vervel gant an naon, ar re wakan a

digouee 'n hon zouez bep eiz de. Darn-all a vije mouget e-kreiz ar c'hannou, pa vijemp kaset d'ar boed. Nag a gant am euz gwelet evel-se tôlet da vreinan 'n eun toull bennag ! Ar re-ze, den n'o saveteo ken !

« Breman, mar karet laret d'imp, c'houi hag hoc'h euz trec'het ar mestr gallouduz hon devoa, penôz ho peuz grêt ho tôl, ni a laro d'ac'h trugare, hag a yelo neuze pep hini ac'hanomp war hent e vro. Hast am euz da welet ha beo eo c'hoaz ma zud, ha da loskad ar boed ki evit tanva bara ar gristenien. »

An holl a asantaz gant kôz an den-man ; neuze Herve a gomzaz d'e dro.

— « Setu aman, emean, 'n eur zevel e ben-baz, gant petra am euz doujet an den digalon a oa o ren warnoc'h. »

Diskoue a reaz penn ar zant a oa kizellet war e vaz, hag e kontaz e zoare 'boue de maro e vamm. Neuze ec'h achuaz e istor evelhen :

— « Ar pen-baz-man, emean, an evo miret ouz ma zad-iou-koz, gwechall, da gouean etre skilfou an den-man : hirie e teuio da ziskar e c'halloud da viken, hag arc'hoaz e roo d'imp d'anaout an douar 'lec'h omp bet ganet. Er pen-baz-man, diwanet en hon zêrouer, eman galloud hon Bro, o heuilh, o tifenn hag o tiwall he bugale, e-keit ma virfont diouti eun dister tra hag eur sonj en o c'halon. »

An dud-man a chilaouaz gant evez komzou ar pôtr yaouank ; kalz a blijadur a rent d'e ; ankouaet e oa gante an daou vourreo, pôtr ha plac'h, o devoa gret d'e gouzanv kement a boaniou. Herve, pa oe achu e gont, a digasaz sonj dioute.

— « Petra, emean, e vo gret deuz an daou zen-man ? »

Ar c'hoz otro hag e verc'h, henvel o daou ouz diou gaouen, a zelle en-dro d'e gant daoulagad spontet, hag a glaske 'n em guzan an eil 'drek egile.

Koulskoude, den na lare netra.

— « N'e ket mad, eme Herve, renti an drouk evit an drouk. Mar karet, e voint barnet da chom evel emaint, ma na drompfont ken den ebed war o hent. »

— « Mad ! mad ! » eme an holl en eur vouez.

Neuze Herve a zizroaz evel eur barner war an daou den kabluz :

— « Tec'het, emean, a zirag ma daoulagad, c'houi hag a laer an dud digant o bro ! Kerzet ! N'ho pezo bro ebed da vean evuruz en ho pue, hag o vean kemeret an dud evit chas, c'houi 'vo d'ho tro argaset dre-holl evel chas ! — Ni, ma zud vad, a ya breman d'en em zispartian, ha pep-hini a gemero e hent. — Kenavo ! »

— « Kenavo ! » eme an dud-man.

Holl e teujont da stardan dorn Herve, o c'hervel

warnean mil bennoz Doue. Goude, pep-hini a re eur zell war e dro, hag a gerze war e du.

Herve ha Matilin an em gavaz adarre o-unan, evel an de ma oant ét en hent evit ar wech kentan. Herve a laraz d'e vreur :

— « Trugarekaomp breman zant Herve an euz tennet ac'hanomp euz a boan, ha gret dre hon dorn eun eur-vad. »

Dirag ar pen-baz 'n em lakjont war o daoulin, hag e westljont d'ar zant an eil loden deuz o beaj. Neuze ec'h ejont en hent.

Pemzek devez e kerzjont, ha n'arruaz gante gwall dól ebed, rag Herve a vire striz gourc'hemennou e vam.

Pa vijent skwiz, e tiskwizent, ha pa o dije naon, e c'houlennent da zibri 'barz an tier a digouee gante. Bepred e kavent peadra da dorri o ezom : ar pen-baz a gase ane 'lec'h ma vijent digemeret mad.

Er-maez, avad, e kouskent. Dindan kleuzen eur ween, en lochen eur mesaer bennag, pe en tier kouet a gavent stank war o hent, e rent o gwele. Herve, pa oa o klask e gêr, n'houlle ket kousket en tier ar re-all. Pa digouee war-dro an abarde-noz en eun tiegez mad bennag, e c'houlle eun tam bara hag e tec'he war ar maez da zibri anean ha da glask e lojeiz. Laret a re d'e vreur :

— « Na fell ket d'imp zellet re deuz hon foan :

eur wech ec'h omp bet tapet abalamour d'hon diegi ha d'ar gertri hon doa da gousket er-maez ha da zibri bara zec'h. Breman na fell ket d'imp ken kousket na bevan eun hanter-devez en ti ebed, ken m'hon devo kayet hon hini. Eno e tiskwizfomp hag e kouskfomp 'en peuc'h. »

Matilin a glemme koulskoude tammigo, mez na grede ken, goude ar gentel an evoa bet, chom war lerc'h na dizrei diwar an hent.

Bep noz, a-rôg 'n em dôl da hun war eur gwele raden pe yeod sec'h, Herve a blante ar vaz e-harz e benn ; bep beure, pa he zenne er-maez an douar, ken du ha ken reud evel keñt, e lare : « N'omp ket arru c'hoaz ! Marteze 'vo 'benn varc'hoaz e tigouefomp gant hon gêr. »

An distro.

Mar deo bet trec'het Breiz er brezelliou braz,
He yez a zo bepred ken beo ha biskoaz,
He c'balon virvidik a lamm c'hoaz 'n he c'hreiz :
Dihunet out brema, ma Breiz !

Eun abardevez, an daou bôtr an em gavaz en eun draouien vrao, treuzet gant eur stêr, hag a hirvoude

he dour, evel pa he dije keun o kwitad disheol ar gwe a zave a bep tu d'ei, da vont da heuilh du-ze pelloc'h ribl an hent braz.

Herve a gavaz eno ar bleunio kaer, an êr fresk ha dous ; gwelet a reaz evned hag a glaske o nez da gousket er brouskoajou, hag e sonjaz ober evelte. Dibri a rejont o-daou ar bara a oa gante, o tistrempan anean en dour-red, ha goude bean plantet ar vaz, en em doljont da gousket e skeud eur roc'h, war eun tammik tosen goloet a yeod dru hag a vâ.

An noz a ziskennaz warnê prim ; mez al loar a bignaz en ne hag a sklerijennaz ar vro tro-dro. Ken sioul e oa an treo, ma vije klevet a-bell eur gaouen-gaz oc'h huanadi a vare da vare, 'vel eur bugel en kreiz e hun.

Kousket maro eo an daou bôtr yaouank, ha koulskoude, 'drek o c'hein, ar pen-baz dero a zo dihunet. Pe ar c'hlizen deuz an ne, pe ar seo deuz an douar a ra d'ean glasâd ? Grêt an euz boutou, hag ar boutouze a gresk ; delio a ziwan warne ; deuz pep delien e teu eur bar ; korf ar vaz a gresk, a denva ; en berr amzer, eun derven c'hlaz a zav he brankou zoun 'uz da benn ar bôtred vihan a gousk bepred.

Ar ween a vout c'hoaz dounoc'h en douar, uheloc'h en êr, ha pan eo gret ganti he c'hresk pen-da-ben, petra a glever ?

Eur c'hân dudiuz a zav enni hag a zòn e-kreiz an noz, henvel ouz muzik an ele, evel pa vije kuzet dindan pep delien deuz ar ween eun niver a estiged. Betek ar beure an derven a gân ; an draouien a respont ; mil hekleo a zistòn a bep tu : 'm euz aon kement derven a zo er saonen, kement evn a zo er bodou, o deuz tapet o c'haeran zòniou. Ar bôtred vihan a gousk bepred, mez war o muzello e zo eur c'hoarz lirzin, evel pa o dije peurz, dre hunvre, e-barz an ebad burzuduz.

Pa zavaz an de, e tihunjont war eun dro. Pebez levenez !

— « Chilaou, eme Vatin, petra am euz gwelet ! »

— « Chilaou, eme Herve, petra am euz klevet ! »

— « Gwelet am euz ar ween o kreski, ha goude, eun toullad sperejou, henvel ouz evned, a zo deut da gludan war ar ween. »

— « Kânet o deuz 'pad an noz, hag e larent dre o c'hân : « Salud d'hon bugale a zo deut da glask
« roudou ar re goz ! Digemer mad d'è en pep lec'h !
« Ra vo hadsavet prim en draouien an ti a oe dis-
« karet gânt an amzer, ma tizrofomp da chom ennan,
« ni hag a oa bet gwentet dioutan evel ludu gant an
« avel. Trugare d'ar vugale a deu da rei repu d'imp-
« ni a oa keit 'zo o ouela war ar maeziou, hep ti na
« toen ! Aman 'maent, e-barz ar ween, evel eun

« tenzor kuzet, ar vein a oe hon zi gwechall, ha
« breman e voint hon zi adarre. Zavet, zavet, buga-
« ligo ; klasket zikour, ha c'houi 'gavo ; tennet ar
« vein, ha gret an ti, ha dorn Doue d'ho pinnigo ! »

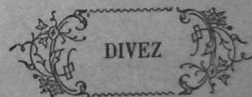
— « Deomp 'ta, eme Vatin ; hast am euz da vean
'n em zi. »

Mont a rejont, hep dibri nag evan, 'c'han m'o devoa kavet tud da labourad gante : darn ane a oa deuz o c'herent, hag o digemeraz kalonek.

Ar vein a oe tennet, hag an daou bôtr a dride da bep men a deue war var an douar, evel pa o dije dizoloet eur pez aour.

'Benn pemzek devez goude e oe an ti 'n e zav.

Aman an istor na gomz ken euz a Herve nag a Vatin, nemet laret penôz e vevjont didrouz, direbech hag evuruz, evel m'he devoa laret o mamm.

TAOLEN

	Delliennou
KINNIG.....	V
KENTSKRID.....	IX
Pipi ar Bourdou ha Yan an Asanter.....	3
Ki ar Pen-Marô.....	23
Hostaliri ar Jistr mad.....	67
An Ankou dimezet.....	97
An Diaoul-Pôtr.....	119
Pôtr e skourje lêr.....	153
Ar Pen-Baz dero.....	189

